

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Adriana Frňková

**NEDOTKNUTELNOST DIPLOMATICKÝCH ZÁSTUPCŮ A
DIPLOMATICKÉ MISE SE ZAMĚŘENÍM NA PŘÍPAD TEHERÁN**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Milan Beránek

Katedra mezinárodního práva

Datum uzavření rukopisu: 27. června 2016

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. června 2014

Adriana Frňková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Milanu Beránkovi, za cenné rady a ochotu projevenou při vypracování této práce.

Obsah:

Úvod.....	1
Kapitola 1. – Výsady a imunity diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a jejich povinnosti.....	4
1. 1. Prameny	4
1. 2. Základní pojmy	8
1. 2. 1. Diplomatická mise a konzulární úřad	8
1. 2. 2. Zástupci diplomatické mise a konzulárního úřadu	9
1. 2. 3. Diplomatické a konzulární právo.....	11
1. 3. Diplomatické a konzulární výsady a imunity	13
1. 3. 1. Obecný úvod	13
1. 3. 2. Diplomatické výsady a imunity	15
1. 3. 3. Konzulární výsady a imunity	17
1. 3. 4. Výsady a imunity, které byly porušeny v případě Teherán	18
1.4. Povinnosti diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a dalších členů diplomatických misí a konzulárních úřadů a zneužívání výsad a imunit jejich nositeli	22
1. 4. 1. Povinnosti diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a dalších členů diplomatických misí a konzulárních úřadů	23
1. 4. 2. Zneužívání výsad a imunit jejich nositeli	24
Kapitola 2. Práva a povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům.....	26
2. 1. Práva přijímajícího státu vůči diplomatické misi a jejím zástupcům	26
2. 2. Práva přijímajícího státu vůči konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům	29
2. 3. Povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi a jejím zástupcům	32
2. 4. Povinnosti přijímajícího státu vůči konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům	33
Kapitola 3. Základní okolnosti a popis případu Teherán.....	36
3. 1. Úvod se zaměřením na historické souvislosti.....	36
3. 1. 1. Období od začátku 20. století do 2. světové války	37
3. 1. 2. Období 2. sv. v. a počátek vlády Mohammada Rezy šáha Pahlavího	38
3. 1. 3. Snahy o znárodnění ropného průmyslu a postavení premiéra Mosaddeka.....	39
3. 1. 4. Bílá revoluce a vzrůstající vliv ajatolláha Chomejního	40
3. 1. 5. Formulování opozice proti šáhovu režimu a události, které předcházely revoluci	42
3. 1. 6. Islámská revoluce	44
3. 2. Okolnosti a popis případu Teherán.....	45
3. 2. 1. Události předcházející útok 4. 11. 1979	45
3. 2. 2. Události 4. 11. 1979	46
3. 2. 3. Události následující těsně po útoku 4. 11. 1979	47
Kapitola 4. Proces u Mezinárodního soudního dvora v případě Teherán	49
4. 1. Mezinárodní soudní dvůr, jeho jurisdikce a sporné řízení.....	49
4. 2. Proces před MSD v případě Teherán.....	51
4. 2. 1. Žádost o zatímní opatření	51
4. 2. 2. Vyjádření iránské vlády	52
4. 2. 3. Důvodnost žaloby na základě článku 53 Statutu MSD a příslušnost soudu k řešení sporu	53
4. 2. 4. Faktické skutečnosti v rozsudku a role OSN	55

4. 2. 5. Protiopatření ze strany USA a vojenská operace 24. – 25. 4. 1980.....	57
4. 2. 6. Úmluvy, které se vztahující na předložený spor a potvrzují jurisdikci soudu	58
4. 2. 7. Rozhodování soudu a aplikace konkrétních článků úmluv	59
4. 2. 8. Existence zvláštních okolností.....	63
4. 2. 9. Mezinárodní odpovědnost státu	65
Kapitola 5. Shrnutí případu Teherán.....	67
5. 1. Konečné rozhodnutí soudu	67
5. 2. Odlišná a menšinová stanoviska	67
5. 2. 1. Separátní vótum soudce Lachse.....	68
5. 2. 2. Odlišné stanovisko soudce Morozova	69
5. 2. 3. Odlišné stanovisko soudce Taraziho.....	71
5. 4. Další případy útoků na diplomatické mise, konzulární úřady a jejich zástupce.	73
5. 5. Závěr případu Teherán.....	75
Závěr	78
Abstrakt.....	81
Abstract.....	82
Seznam zkratk	83
Použitá literatura	84
Seznam příloh	90
Příloha č. 1 :	90
Příloha č. 2 :	95

Úvod

Podle Mezinárodního soudního dvora není ve vztazích mezi státy významnějšího požadavku, než nedotknutelnost diplomatů a velvyslanectví.¹ Výsady a imunity, včetně nedotknutelnosti, jsou poskytovány diplomatickým zástupcům a konzulárním úředníkům k bezproblémové možnosti výkonu funkcí mise a konzulárního úřadu. Jednotlivé státy mají na dodržování těchto pravidel velký zájem, jelikož hladké fungování diplomatických misí a konzulárních úřadů je vzhledem k vzájemnosti diplomatických zastoupení států ve prospěch obou zúčastněných stran.

Stejně jako dodržování výsad a imunit je pro jednotlivé státy zásadní smírné řešení sporů, které mezi nimi mohou vznikat. K jejich urovnávání je možné využít například diplomatického jednání, smírčího řízení, dobrých služeb a mediace, a také soudního řízení.

V návaznosti na útok na americké velvyslanectví v Teheránu v roce 1979 vznikl spor mezi USA a Íránem a případ byl předán k řešení Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Tento případ byl velmi specifický, jelikož útok, proveden muslimskými studenty, byl později schválen vládou i dalšími představiteli státu Írán.

Tato diplomová práce se z teoretického hlediska zaměřuje na výsady a imunity, které jsou zakotveny ve Vídeňských úmluvách o diplomatických a konzulárních stycích a týkající se diplomatických misí, konzulárních úřadů a jejich členů, především se soustředí na ty, které byly v případě diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu porušeny a dává si za cíl přiblížit aplikaci jednotlivých ustanovení těchto úmluv Mezinárodním soudním dvorem během jeho rozhodování o tomto konkrétním případě, následně zhodnotit, jak se Soud s aplikací vypořádal, jaké byly jeho závěry a jaké argumenty obsahovaly odlišná a menšinová stanoviska jednotlivých soudců. Dalším cílem práce je popsat a následně posoudit chování států zúčastněných na konfliktu a objektivně přiblížit některé historické souvislosti, které mohly hrát v jednání států roli. V neposlední řadě je nezbytné zabývat se vyústěním případu a zhodnotit vyřešení sporu.

¹Nařízení Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. ledna 1979, Order of 15 December 1979, [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6283.pdf> str. 19 (navštíveno 26. 6. 2016)

Důvodem mého výběru tématu diplomové práce je specifčnost tohoto případu, kdy navzdory skutečnosti, že mezi dotčenými státy existovaly platné dohody, určující konkrétní závazky států, došlo k porušení těchto dohod a následně nastaly snahy o vyřešení tohoto sporu, jež probíhaly jak v souladu s mezinárodním právem, tak protiprávně. Proto mě zajímalo, z jakého důvodu a jakým způsobem byly závazky porušeny, a především jak proběhlo konečné vyústění tohoto případu.

V této práci byla zásadní analýza judikátu Mezinárodního soudního dvora v případě Diplomatičkého a konzulárního personálu USA v Teheránu a poznatky soudu byly využity téměř ve všech kapitolách. Rozsudek obsahuje popis faktických událostí, průběh rozhodování, konečné rozhodnutí i odlišná a menšinová stanoviska soudců.

Neméně důležitým pramenem byly Vídeňská úmluva o diplomatických stycích a Vídeňská úmluva o konzulárních stycích, které byly užity jak v teoretické části práce, tak při aplikaci jednotlivých ustanovení v rámci řízení MSD.

Dále byly v práci využity poznatky získané studiem odborné literatury, především Mezinárodního práva veřejného (jeho obecné i zvláštní části) od autorů Potočného a Ondřeje, Čepelky a Šturmy, Ignaze Seidla-Hohenvelderna a dalších. Co se týče získání širšího povědomí o výsadách a imunitách diplomatických a konzulárních zástupců, byly využity především publikace I. Šroňka a S. Gullové. Přestože se nejedná o právnickou literaturu, uvádím mezi prameny také publikaci Írán od Zdeňka Cvrkala, která byla velmi užitečná pro přiblížení historických souvislostí.

V této diplomové práci byly využity metody analytická a deskriptivní. Analytická metoda byla využita při rozboru rozsudku Soudu a úmluv, deskriptivní metoda u definování pojmů a popisu dějinných událostí, kterými se tato práce zabývá.

Práce je členěna na 5 kapitol, které se dále člení na podkapitoly, úvod a závěr.

V první kapitole se věnuji pramenům diplomatického a konzulárního práva, vysvětlení základních pojmů a dále pokračuji k teoretickému rozboru jednotlivých výsad a imunit včetně možnosti zneužívání ze strany jejich nositelů.

Kapitola druhá se týká práv přijímajícího státu ve vztahu k diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům a naopak povinnosti přijímajícího státu jednotlivé výsady a imunity, které přiznal diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům, dodržovat, kdy tato práva a povinnosti byla analyzována za užití Vídeňských úmluv o diplomatických a konzulárních stycích.

Třetí kapitola je věnována základním okolnostem případu diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu, kdy první část kapitoly se soustředí na historické souvislosti a nástin dějin Íránu od počátku 20. století a druhá část se zabývá popisem faktických skutečností před útokem na americké velvyslanectví, v průběhu tohoto útoku a těch, které následovaly poté s využitím rozsudku Mezinárodního soudního dvora.

Čtvrtá kapitola pojednává o soudním řízení před Mezinárodním soudním dvorem. V úvodu jsou podány základní informace o Mezinárodním soudním dvoru a následuje detailní analýza rozsudku soudu, který se zabýval určením zatímních opatření, vyjádřením íránské vlády, svou příslušností k řešení případu, faktickým popisem skutečností, protiopatřeními ze strany USA, dále řešil, jaké úmluvy bude na případ aplikovat, zjišťoval, zda je zde existence zvláštních okolností a v neposlední řadě se zabýval vznikem mezinárodní odpovědnosti států.

V páté kapitole je uvedeno konečné rozhodnutí soudu, dále separátní vótum a disenty některých soudců, také jsou zmíněny jiné případy porušení nedotknutelnosti diplomatické mise či konzulárního úřadu a jejich zástupců a tato kapitola je ukončena faktickým závěrem případu.

Následuje závěr, který hodnotí celý případ a soudní řízení.

Kapitola 1. – Výsady a imunity diplomatických zástupců, konzulárních úředníků² a jejich povinnosti

V úvodní kapitole se věnuji pramenům diplomatického a konzulárního práva, ve kterých se nalézají také úprava konkrétních diplomatických a konzulárních výsad a imunit. Po výčtu jednotlivých pramenů následuje stručný historický přehled, objasňující vývoj diplomatického a konzulárního práva.

Následuje vysvětlení a definování základních pojmů, které se budou v diplomové práci dále objevovat.

Poté bude proveden rozbor diplomatických a konzulárních výsad a imunit podle jednotlivých úmluv a vytyčení konkrétních výsad a imunit, které byly porušeny v případě Teherán.

V další podkapitole se věnuji povinnostem diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a dalších členů diplomatických misí a konzulárních úřadů, jež musí být dle Vídeňských úmluv o diplomatických a konzulárních stycích plněny a zabývám se také případy zneužívání výsad a imunit ze strany jejich nositelů a možnostem obrany vůči tomuto zneužívání.

1. 1. Prameny

Nejvýznamnějšími kodifikacemi diplomatického a konzulárního práva jsou **Vídeňská úmluva o diplomatických stycích** (dále „VÚDS“), která byla sjednána roku 1961 a **Vídeňská úmluva o konzulárních stycích** (dále „VÚKS“) z roku 1963.

O VÚDS lze říci, že její ustanovení jsou pevným základem úpravy diplomatického práva.³ Tato úmluva vstoupila v platnost dne 25. dubna 1964 a stejného dne se stala platnou také pro náš stát na základě vyhlášky ministra zahraničních věcí, která byla vydána 11. června 1964 pod číslem 157/1964 Sb. – touto vyhláškou byl zveřejněn český

² Kromě výsad a imunit, jež jsou poskytnuty diplomatickým zástupcům, se tato kapitola zabývá také výsadami a imunitami dalších členů diplomatické mise, které dotyčným poskytuje Vídeňská úmluva o diplomatických stycích. Stejně tak se kromě výsad a imunit, které jsou poskytovány konzulárním úředníkům, zabývám těmi, které jsou dle Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích poskytnuty honorárním konzulárním úředníkům a dalším členům konzulárního úřadu. Podobně platí, co se týče vztahu k jejich povinnostem.

³ VESELÝ, Zdeněk, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, Zbyněk DUBSKÝ a Magdalena JÁNEŠOVÁ. Diplomacie v měnícím se světě. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, c2009, 196 s., Kapitola II. Mezinárodněprávní rámec diplomacie, str. 83

text Úmluvy.⁴ VÚDS má preambuli, 53 článků, které nejsou rozděleny do oddílů a „definuje základní pojmy, upravuje navazování diplomatických styků, funkce diplomatické mise, jmenování, třídy a pořadí vedoucích diplomatických misí, obsáhle vymezuje výsady a imunity náležející jednak diplomatické misi a jednak jednotlivým osobám, spojeným s činností mise.“⁵ Výsady a imunity jsou zde podrobně rozpracovány, nicméně na rozdíl od VÚKS nedisponuje VÚDS samostatnou hlavou, ve které by byly jednotlivé výsady a imunity zařazeny. Přes občasné návrhy k rekodifikaci, obvykle z důvodu konkrétního případu velmi závažného porušení diplomatického práva, případně situace, ve které došlo k významnému zneužití výsad a imunit, se Komise pro mezinárodní právo, jež navrhla články VÚDS, zabývala myšlenkou rekodifikace pouze v případech diplomatické pošty a diplomatických kurýrů – přestože konkrétní návrh existuje, byl odložen s možností se jím opět zabývat v budoucnosti.⁶

VÚKS⁷ má preambuli, 79 článků, které jsou rozděleny do pěti hlav, z nichž některé se dělí na další části. „Upraveno je navazování konzulárních styků, funkce konzulárního úřadu, třídy vedoucích, jejich pořadí, podmínky výkonu funkce, výsady a imunity kariérních konzulárních úředníků a následně pak omezenější výhody honorárních zástupců.“⁸

Dalšími kodifikacemi diplomatického a konzulárního práva jsou podle Z. Trávníčkové například **Úmluva o zvláštních misích**, dále smlouvy mezinárodních organizací – **Úmluva o výsadách a imunitách OSN**, na kterou navazují bilaterální hostitelské dohody, **Úmluva o výsadách a imunitách odborných organizací** - a **Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím**

⁴ DRHLÍK, Alois. Diplomatické právo v mezinárodních vztazích. Mezinárodní politika. 1999, s. 32-33

⁵ VESELÝ, Zdeněk, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, Zbyněk DUBSKÝ a Magdalena JÁNEŠOVÁ, op. cit., str. 83

⁶ Ibid., str. 83, 85

⁷ 32/1969 Sb. - Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 12. února 1969 o Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích

⁸ VESELÝ, Zdeněk, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, Zbyněk DUBSKÝ a Magdalena JÁNEŠOVÁ, op. cit., str. 85

mezinárodní ochrany⁹ a významné jsou také prameny v podobě obyčejového práva, judikatury, názorů nauky a vnitrostátních předpisů.¹⁰

Co se týče vývoje diplomatického práva a vývoje jeho kodifikací, podle P. Cashiera, jak ve své práci uvádí A. Drhlík¹¹, lze tento vývoj rozdělit do 4 základních etap. A. Drhlík nicméně pro přehlednost rozděluje čtvrtou etapu na 2 samostatné etapy. Lze říci, že se tento článek v podstatě věnuje popisu dějin diplomatického práva, které zde chci pouze velmi stručně shrnout, přičemž vycházím právě z tohoto článku A. Drhlíka, odkud vybírám nejdůležitější události, které chci přiblížit.

První etapa začíná v období prvních styků mezi tehdejšími státními útvary, kdy se jedná o zatím neustálené zvyklosti, co se týče neválečných styků a vyznačuje se především principem sankční reciprocity, nedotknutelností vyslanců a poslů, snahou dosáhnout cíle při zachování míru atp.

Začátek druhé etapy se zařazuje do 15. století, kdy si některé státy ojediněle vyměňují stálé diplomatické zástupce. Velmi významný je princip vzájemného rovnoprávného postavení států a také sekularizace mezinárodního práva. Po Vestfálském míru dochází ke zřizování stálých diplomatických zastoupení v širším měřítku; pro vývoj diplomatického práva je v této době také velmi významná přirozenoprávní teorie Huga Grotia a jeho myšlenky ohledně principu exteritoriality, práva na azyl, platnost imunit vztahujících se i na rodinné příslušníky, atd.

Třetí etapa začíná Vídeňským kongresem r. 1815, na kterém byl přijat důležitý Vídeňský reglement o třídách diplomatických zástupců, jež jsou významné pro protokolární pořadí. Dále se touto problematikou a odstraněním rozporů zabývali na Cášském kongresu. Důležité je zmínit Cambridžský reglement, obsahující 17 zásad důležitých pro diplomatickou praxi. Haagské mírové konference, na kterých se také řešilo ustanovení stálého rozhodčího dvora v Haagu a smírné urovnávání mezinárodních sporů, jsou pro diplomatické právo také významné.

Čtvrtá etapa je zahájena po 1. sv. v. Pařížskou mírovou konferencí v roce 1919. Mimořádný význam má založení Společnosti národů. V této době dochází k různým

⁹ 131/1978 Sb. - Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 4. října 1978 o Úmluvě o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců

¹⁰ VESELÝ, Zdeněk, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, Zbyněk DUBSKÝ a Magdalena JÁNEŠOVÁ, op. cit., str. 87-92

¹¹ DRHLÍK, A., op. cit., str. 32-33

pokusům o kodifikaci. Dne 20. února 1928 byla podepsána Havanská úmluva o diplomatických zástupcích. Přestože byla jen regionálního významu, její důležitost spočívá v tom, že se jedná o skutečnou kodifikaci diplomatického práva. Co se týče diplomatických výsad a imunit, velmi zdařilý byl návrh Právnické fakulty v Harvardu „Návrh úmluvy o diplomatických stycích a privilegiích“ z r. 1932, jehož poznatky později sloužily jako významné podklady ke kodifikaci diplomatického práva.

Kodifikační úsilí bylo kvůli 2. sv. v. odsunuto do pozadí a po této válce začíná 5. etapa vývoje diplomatického práva, která je již spojena s kodifikací diplomatického práva a vznikem a přijetím úmluv a dokumentů, které jsou pro nás platné a byly již rozebrány výše.¹²

Co se týče vývoje konzulárního práva, podle T. Leea a J. Quigleyho mají konzulární úřady ve srovnání s diplomatickými misemi delší a rozmanitější historii a dle autorů se konzuláty rozvinuly, jelikož byly nezbytné pro mezinárodní obchod.¹³ „*Současný institut konzulů má svůj původ ve středověku, i když jistou analogii vykazují již proxenové starověkých Athén a římský praetor peregrinus.*“¹⁴

Dle I. Šronka byla od středověku hlavním místem působnosti konzulů oblast Středozezemního moře. Dále říká, že předchůdci dnešních konzulů byli potřební v různých oblastech, především z důvodu rozvoje obchodu se zabývali různými spory z obchodování vyplývajícími. „*Postavení, úkoly, funkce, práva atd. konzulů se v průběhu staletí měnily.*“ Lze říci, že konzulární právo fungovalo na základě obyčejového práva a k mezinárodní kodifikaci došlo až přijetím VÚKS.¹⁵

VÚKS je potencionálně kodifikací univerzální, mimo ni byla snaha kodifikovat konzulární obyčejové právo například Panamerickou úmluvou o konzulárních zástupcích a Evropskou úmluvou o konzulárních funkcích.¹⁶

¹² DRHLÍK, Alois. Diplomatické právo v mezinárodních vztazích. *Mezinárodní politika*. 1999, str. 22-24. ISSN 05437962

¹³ LEE, Luke T a John B QUIGLEY. *Consular law and practice*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 3

¹⁴ DAVID, Vladislav, Pavel BUREŠ, Martin FAIX, Pavel SLADKÝ a Ondřej SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 45

¹⁵ ŠRONĚK, Ivan. *Diplomatický protokol a praktické otázky společenské etikety*. Praha: Karolinum, 2002, str. 39, 40

¹⁶ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Beck, 2008. Právnické učebnice, str. 474

1. 2. Základní pojmy

Předtím, než se budu podrobněji zabývat diplomatickými a konzulárními výsadami a imunitami, považuji za žádoucí definovat základní pojmy, které se v této kapitole budou objevovat. Jedná se o tyto pojmy: **diplomatická mise a konzulární úřad, zástupci diplomatické mise a konzulárního úřadu a diplomatické a konzulární právo.**

1. 2. 1. Diplomatická mise a konzulární úřad

Diplomatická mise je jedním z úřadů, jenž je trvale zmocněn k zastupování státu v oblasti mezinárodních styků. Je zařazen mezi státní orgány pro mezinárodní styky, přičemž se jedná o orgán, který je stálý, na rozdíl od orgánů pro mezinárodní styky, které mají dočasný charakter a jejichž poslání je časově omezeno.¹⁷ Dalšími úřady s kompetencí trvalého charakteru jsou kromě diplomatické mise konzulární úřady a dále stálé mise při mezinárodních organizacích. Diplomatická mise je zahraničním orgánem pro mezinárodní vztahy, tzn. trvale hájí zájmy vysílajícího státu na území státu přijímajícího. Vysílající stát v rámci své svrchovanosti disponuje aktivním a pasivním legačním právem, tzn. může vysílat své diplomatické zástupce na území jiného státu a zároveň může přijímat diplomatické zástupce cizího státu na své území.¹⁸ Podle čl. 3 VÚDS jsou funkcemi diplomatické mise především:

- *„zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím*
- *chránit zájmy vysílajícího státu a jeho příslušníků ve státě přijímajícím v rozsahu dovoleném mezinárodním právem*
- *vést jednání s vládou přijímajícího státu*
- *zjišťovat všemi zákonnými prostředky podmínky a vývoj v přijímajícím státě a podávat o nich zprávy vysílajícího státu*
- *podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky.“*

Konzulárním úřadem je dle čl. 1 VÚKS generální konzulát, konzulát, vicekonzulát, nebo konzulární jednatelství (kromě těchto úřadů mohou být zřizovány ještě generální honorární konzuláty a honorární konzuláty). Konzulární úřad je trvalý

¹⁷ GULLOVÁ, Soňa. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert, str. 166,167

¹⁸ GULLOVÁ, S.: op. cit., str. 165

zahraniční orgán státu, jehož funkcí je dle čl. 5 VÚKS především ochrana zájmů vysílajícího státu a jeho státních příslušníků, podpora rozvoje a zjišťování stavu a vývoje obchodních, hospodářských, kulturních a vědeckých záležitostí mezi vysílajícím a přijímajícím státem, vydávání cestovních pasů, cestovních dokumentů a víz a jiných příslušných dokumentů, dále poskytování pomoci a podpory státním příslušníkům vysílajícího státu v různých oblastech, provádění funkce notáře, civilního matrikáře a obdobných, jestliže to není v rozporu se zákony a předpisy přijímajícího státu, v zastupování před soudy a v doručování soudních a mimosoudních dokumentů, dozor a inspekce nad loděmi a letadly vysílajícího státu stanovené zákony a předpisy vysílajícího státu, jakož i poskytování pomoci těmto dopravním prostředkům a jejich posádkám, a další; konzulární funkce vykonává konzulární úřad, případně také diplomatické mise v souladu s ustanoveními Úmluvy. „V minulosti konzulární úřady, na rozdíl od diplomatických misí, nezastupovaly stát všestranně ani neměly reprezentativní povahu; plnily převážně administrativní, ekonomické a civilní funkce. Toto původně velmi ostré rozlišení mezi dvěma různými státními orgány pro zahraniční styky se v poslední době stírá.“¹⁹ Například dle čl. 17 VÚKS je povoleno pověření konzulárního úředníka výkonem diplomatických úkonů ve státě, v němž nemá vysílající stát diplomatickou misi, ani se nenechá zastupovat diplomatickou misí třetího státu, jestliže s tímto přijímající stát vyslovil souhlas; diplomatické výsady a imunity se na něj v tomto případě však nevztahují, přestože „v současnosti přiznává mezinárodní právo konzulárním úřadům a úředníkům větší rozsah výsad a imunit, než tomu bylo v minulosti.“²⁰ Konzulární úřad je dle čl. 4 VÚKS možné na území přijímajícího státu zřídit pouze na základě souhlasu přijímajícího státu.

1. 2. 2. Zástupci²¹ diplomatické mise a konzulárního úřadu

Podle čl. 1 VÚDS jsou členové diplomatické mise rozděleni na „členy mise“ a „členy personálu mise,“ kdy se „členy mise“ rozumí šéf mise a členové personálu mise a „členy personálu mise“ se rozumí členové diplomatického personálu, administrativního a technického personálu, jakož i služební personál mise.

¹⁹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. Právnícké učebnice, str. 209

²⁰ POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ, J.: op. cit., str. 210

²¹ Pojem „zástupci“ je pro účely této diplomové práce v podstatě užíván jako synonymum k „členům“ diplomatické mise či konzulárního úřadu.

Pro členy personálu mise, jež mají diplomatické hodnosti, je užíváno pojmu diplomatický personál. „*Za diplomatický personál se považují ti pracovníci mise, kteří mají diplomatickou hodnost, tj. velvyslanec, vyslanec, chargé d'affaires, rada – ministr, velvyslanecký rada, vyslanecký rada, první, druhý a třetí tajemník, atašé a různí odborní přidělenci, např. vojenský, letecký, námořní, obchodní, vědecký, zemědělský, kulturní.*“²²

V případě označení šéfa mise nebo člena diplomatického personálu mise používáme označení **diplomatický zástupce**.

Členy administrativního a technického personálu mise jsou zaměstnanci mise, kteří pracují v administrativních či technických službách a členy služebního personálu jsou ti, kteří jsou zaměstnaní v domácích službách mise. Rozlišení diplomatického a nediplomatického personálu má význam především z hlediska výsad a imunit, přičemž u diplomatického personálu je výčet těchto výsad a imunit širší.

Co se týče funkce šéfa diplomatické mise, podle čl. 14 Vídeňské úmluvy je možné jejich dělení do 3 tříd:

- a) *velvyslanci nebo nunciové pověřeni u hlav států, a jiní šéfové misí rovnocenné hodnosti;*
- b) *vyslanci, ministři a internunciové, pověřeni u hlav států;*
- c) *chargé d'affaires, pověřeni u ministrů zahraničních věcí.*

Z uvedeného vyplývá, že osoby pod písmeny a) a b) jsou na rozdíl od skupiny c) k plnění své funkce pověřeny hlavami státu (vysílajícího a přijímajícího), zatímco chargé d'affaires jsou pověřeni ministry zahraničních věcí (opět vysílajícího a přijímajícího).

Nyní se zabýváme **členy konzulárního úřadu** – podle čl. 1 a čl. 9 VÚKS jsou zástupci konzulárních úřadů členění na osobu vedoucího konzulárního úřadu, kdy vedoucí konzulárních úřadů jsou dále rozděleni do čtyř tříd – *generální konzulové, konzulové, vicekonzulové a konzulární jednatelé*; dále členění pokračuje na osobu **konzulárního úředníka**, tj. *každá osoba, včetně vedoucího konzulárního úřadu, pověřená v této funkci výkonem konzulárních funkcí*, přičemž jsou konzulární úředníci dvojí kategorie, a to konzulární úředníci z povolání (vztahují se na ně ustanovení Hlavy II. VÚKS) a honorární konzulární úředníci (na které se vztahují ustanovení Hlavy III. VÚKS); dalším členem konzulárního úřadu je „*konzulární zaměstnanec*“, tj. *každá osoba zaměstnaná v administrativních nebo technických službách konzulárního úřadu; „členem*

²² POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ J.: op. cit., str. 199

služebního personálu“ je každá osoba zaměstnaná v domácích službách konzulárního úřadu; „členové konzulárního úřadu“ jsou konzulární úředníci, konzulární zaměstnanci a členové služebního personálu; „členové konzulárního personálu“ jsou konzulární úředníci kromě vedoucího konzulárního úřadu, konzulární zaměstnanci a členové služebního personálu; „člen soukromého personálu“ je osoba zaměstnaná výlučně v soukromých službách člena konzulárního úřadu.²³

1. 2. 3. Diplomatické a konzulární právo

Pojem **diplomatické právo** není jednoznačně definován, nicméně jeho různé definice nejsou obvykle v rozporu a naopak se vzájemně podobají a doplňují. Dle Alexandra Orta se „*dnes pojmem 'diplomatické právo' rozumí soubor dohod a zásad upravujících vše, co určuje a upravuje diplomatické vztahy mezi státy a ovlivňuje krok a jednání potřebná k tomu, aby průběh diplomatických jednání byl úspěšný.*“²⁴ Další definice říká, že „*diplomatické právo je oblastí mezinárodního práva, jež zahrnuje výkon diplomacie a práva a závazky zástupců státu na území jiného státu*“ a že „*široké vymezení diplomatieho práva čerpá z jednoho z nejstarších principů obyčejového práva mezinárodního, tedy imunity státu a imunity jednotlivce.*“²⁵ Na závěr uvádím stručně shrnující definici L. Lukáška: „*Diplomatickým právem chápeme souhrn právních norem, pomocí nich se upravují vzájemné vztahy mezi státy, příp. mezinárodními organizacemi*“.²⁶

Lze říci, že diplomatické právo definujeme z hlediska jeho účelu a cíle, kterého s jeho využitím dosahujeme. Diplomatické právo se zabývá jednáním států v rámci diplomatických styků, zajišťuje oprávnění vysílajících a přijímajících států vůči diplomatickým zástupcům, fungování diplomatické mise a nedotknutelnost a jiné výsady některých osob podílejících se na fungování mise. Určuje, jaké jsou funkce diplomatické mise a jaká jsou práva a povinnosti vysílajících a přijímajících států. Účelem je bezproblémové fungování diplomatické mise a vzájemných diplomatických vztahů mezi státy.

²³ Vídeňská úmluva o diplomatických stycích, čl. 1 písm. e) – i)

²⁴ KAVAN, Jan, Alexandr ORT a Zdeněk MATĚJKA. *Diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 91

²⁵ Definice [online] dostupná na https://www.law.cornell.edu/wex/diplomatic_law

²⁶ LUKÁŠEK, Libor. *Mezinárodní právo v komentovaných dokumentech*. Praha: Karolinum, 2011, str. 255

Důležité je také zmínit, že pravidla diplomatického práva tvoří dle formulace Mezinárodního soudního dvora (dále také „MSD“ nebo „Soud“) v případě Teherán tzv. **self – contained régime** („autonomní“ nebo také „uzavřený režim“).

MSD říká, že *„pravidla diplomatického práva tvoří self – contained regime, které na jedné straně upravují závazky přijímajícího státu týkající se zařízení, výsad a imunit pro diplomatické mise a na straně druhé pamatuje též na jejich možné zneužití ze strany členů mise a určuje prostředky, kterými přijímající stát může na takové zneužití odpovědět. Tyto prostředky jsou svojí povahou dostatečně účinné...“*²⁷

Tedy jedná se o institut diplomatického práva, které je v určitých záležitostech na jiných právních postupech nezávislé. Diplomatické právo disponuje k vyřešení porušování norem přijímajícího státu diplomatickými zástupci vysílajícího státu samostatnou právní konstrukcí – tato konstrukce spočívá v prohlášení dotyčné osoby za personu non grata a jejím následném vyhoštění. Jiné procesní normy přijímajícího státu se nepoužijí a tento stát za předpokladu, že nechce rozvázat diplomatické styky, nemůže jiným způsobem jednat.

Rovněž pojem **konzulární právo** nedisponuje jednoznačnou definicí. Pavel Bureš a Ondřej Svaček konzulární právo definují jako *„soubor norem, které upravují navazování konzulárních styků a zřizování konzulárních úřadů.“*²⁸ Dále autoři tvrdí, že z pohledu svého zařazení je povaha konzulárního práva ambivalentní – podle toho, zda se jedná o mezinárodní právo nebo právo vnitrostátní, přičemž je možné nalézt *„více či méně propracované úpravy národní [...], které však nejsou pouhou recepcí norem mezinárodněprávních [...], ale často se jedná o samostatné soubory norem, shromážděné do zákonných předpisů, které mají přímý vztah, napojení na jiné vnitrostátní předpisy, nebo jsou s těmito dokonce úzce propojeny.“*²⁹ Konzulární právo se tedy podobně jako právo diplomatické soustředí na bezproblémové fungování vzájemných mezinárodních vztahů, zabývá se konzulárními styky, fungováním

²⁷ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3. odst. 86, překlad převzat z: ŠTURMA, Pavel, Vladimír BALAŠ, Veronika BÍLKOVÁ, et al. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva veřejného*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. Scripta iuridica, str. 84, 85

²⁸ Pavel Bureš a Ondřej Svaček. Porovnání právní úpravy konzulárního práva ve vybraných zemích EU. Výzkumný projekt RM 06/01/08, str. 1

²⁹ BUREŠ P. a SVAČEK. O., op. cit., str. 1, 2

konzulárních úřadů a jednáním zástupců konzulárních úřadů, stejně jako jejich oprávněními a povinnostmi.

1. 3. Diplomatické a konzulární výsady a imunity

V této podkapitole se soustředím na výsady a imunity, které jsou přiznány diplomatickým zástupcům, konzulárním úředníkům a dalším členům diplomatické mise a konzulárního úřadu a výsady a imunity, jež se vztahují se k diplomatické misi a konzulárnímu úřadu. Pro přehlednost následuje obecný úvod, ve kterém se nachází rozlišení pojmů výsada a imunita, účel výsad a imunit, dále výčet diplomatických a konzulárních výsad a imunit a jejich porovnání. Jelikož jsou některé z výsad a imunit dále rozebrány v kapitole **2. Práva a povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům**, aby se předešlo duplicitě a opakování stejných informací, je v této kapitole u většiny z nich pouze jejich stručný výčet. Výsady a imunity, které byly porušeny v případě Teherán, jsou rozebrány podrobněji, nicméně opět jsou některé z nich zařazeny a analyzovány v **kapitole 2.**

1. 3. 1. Obecný úvod

Dle I. Šronka je někdy účelné rozlišovat mezi pojmem „výsady“ a pojmem „imunity“ - podle něj *„někteří autoři uvádějí, že obsah výsad je pozitivní v tom, že diplomaté mají jistá oprávnění a výhody, které jiní obyvatelé přijímajícího státu (včetně cizinců tam žijících) nemají. Naopak obsah imunit je negativní v tom, že diplomaté jsou vyňati z některých norem přijímajícího státu, které jsou jinak platné pro všechny jeho obyvatele.“*³⁰

„Účelem výsad a imunit,“ jak je zakotveno v preambuli VÚDS, *„není prospěch jednotlivce, nýbrž zajištění účinného výkonu funkcí diplomatických misí představujících státy“.* Jinými slovy, výsady a imunity jsou tedy prostředkem k faktickému bezproblémovému fungování mise na území přijímajícího státu s tím, že prospěch z nich má dotyčná osoba jako osoba zástupce státu, nikoliv jako osoba soukromá.

Počátek přiznání výsad a imunit určuje VÚDS ve svém čl. 39 odst. 1, tedy toto přiznání splývá se vstupem osoby, která na ně má nárok, na území přijímajícího státu, jestliže je jejím cílem nastoupit na své místo; v případě, že se již osoba na území

³⁰ ŠRONĚK, I., op. cit., str. 33

přijímajícího státu nachází, výsady a imunity jsou jí přiznány, jakmile bude její jmenování notifikováno kompetentnímu orgánu.

Naopak skončením přiznání výsad a imunit se zabývá čl. 39 odst. 2 VÚDS – poskytnutí výsad a imunit většinou končí v okamžiku, kdy osoba jimi disponující opustí zemi, nebo uplynutím rozumné doby, ve které má zemi opustit. Co se týče jurisdikční imunity u tohoto uplynutí rozumné doby, *“konkrétní délku ‘přiměřenosti’ tu v podstatě určuje stát přijímající, přičemž 5-6 měsíců se pokládá ještě za dobu obvyklou. Při neobvyklých situacích, jako je např. přerušeni diplomatických styků, se lhůta výrazně zkracuje, a to až na 1 týden nebo dokonce jen 3 dny.”*³¹ Je důležité, že tato část ustanovení (uplynutí rozumné doby) platí i v případě ozbrojeného konfliktu. Jestliže nastane situace, kdy člen mise zemře, členové jeho rodiny nadále požívají výsad a imunit, které jim náleží, až do uplynutí rozumné doby, během které mají opustit zemi, jak říká čl. 39 odst. 3 VÚDS. Obdobně stanoví počátek přiznání výsad a imunit a skončení jejich přiznání VÚKS ve svém článku 53.

Nyní se zabývejme teoretickými východisky vzniku výsad a imunit. *„Za právní základ pro poskytování diplomatických výsad a imunit se považuje kombinace dvou teorií. Je to teorie reprezentativní, podle níž je diplomat zástupcem suverénního státu a bylo by v rozporu se zásadou svrchované rovnosti podříditi orgán jednoho státu orgánu druhého státu, a teorie funkční, která znamená, že výsady a imunity mají zajistit účinný výkon funkcí diplomatické mise.”*³² Dříve se uplatňovala teorie exterritoriality – tato původní teorie, která má stále své příznivce, je založena na tom, že diplomatická mise je ve své podstatě územím vysílajícího státu, kde platí také jeho zákony a pokud pachatel spáchá trestný čin na tomto území, má být také potrestán dle zákonů státu vysílajícího.³³ Na závěr ještě doplňuji, že nyní užívaná teorie funkční *„vychází z předpokladu, že k řádnému výkonu funkcí mise musí být uznáno její výjimečné postavení a zajištěny podmínky nezbytné pro plnění jejích funkcí.”*³⁴

³¹ ČEPELKA, Č. a ŠTURMA, P., op. cit., str. 470

³² POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ J., op. cit., str. 190

³³ ČEPELKA, Č. a ŠTURMA, P., op. cit., str. 119

³⁴ GULLOVÁ, S.: op. cit., str. 180

1. 3. 2. Diplomatické výsady a imunity

Výsady a imunity je podle VÚDS možné rozdělit na **osobní** a na **ty, jež se týkají samotné mise**.³⁵ Osobní výsady a imunity dále můžeme dělit dle Ralpa G. Felthama³⁶, při současném užití čl. 37 VÚDS, na **plné a omezené**, lišící se dle stupně přiznání konkrétní osobě, kdy plné jsou poskytovány diplomatickému zástupci a členům jeho rodiny, nejsou-li občany přijímajícího státu, zatímco omezené členům administrativního a technického personálu, spolu se členy jejich rodin, kteří tvoří součást jejich domácnosti, nejsou-li občany přijímajícího státu nebo nejsou-li v něm trvale usídleni, dále členům služebního personálu mise, kteří nejsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale nesídlí a soukromým služebným osobám ve službách členů mise, nejsou-li občany přijímajícího státu nebo nejsou-li v něm trvale usídleny. Jak u diplomatického zástupce, tak u zmíněných osob, které jsou uvedeny v čl. 37 VÚDS, se vysílající stát může vynětí z jurisdikce přijímajícího státu zříci (čl. 32 VÚDS).

Nejvýznamnější **osobní** výsady a imunity se nacházejí v člancích 29 a 31 VÚDS.³⁷ V čl. 29 VÚDS je zakotvena nedotknutelnost osoby diplomatického zástupce, kdy diplomatický zástupce nesmí být zatčen ani zadržen, musí s ním být ze strany přijímajícího státu jednáno s náležitou úctou a musí být zabráněno všem útokům proti jeho osobě, svobodě nebo důstojnosti. Tento článek byl dle MSD v případě diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu (dále „případ Teherán“) porušen, jak při událostech dne 4. 11. 1979, tak i následně po těchto událostech. Čl. 31 VÚDS hovoří o vynětí diplomatického zástupce z trestní, civilní a správní jurisdikce

³⁵ Systém třídění výsad a imunit dle VÚDS uvádí ve své knize také S. Myslíl. Říká, že se jedná o nový systém třídění, kdy první skupinou jsou výsady a imunity diplomatické mise, druhou skupinou výsady a imunity vedoucího a členů personálu mise. Starší pojetí odvozovalo výsady a imunity diplomatické mise od osobních výsad a imunit vedoucího mise. Uvádí, že dnes jsou již „výsady a imunity přiznávány mezinárodním právem samotné diplomatické misi [...], samostatným právním institutem, na výsadách a imunitách vedoucího mise nezávislým.“ - MYSLIL, Stanislav. *Diplomatické styky a imunity: se zvláštním zřetelem k výsledkům Vídeňské kodifikační konference konané v roce 1961*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, str. 181-183

³⁶ FELTHAM, Ralph G. *Průručka diplomata*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty., str. 63-69

³⁷ DIXON, Martin. *Textbook on international law*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007, str. 201

přijímajícího státu, přičemž z civilní a správní jurisdikce je vyňat s určitými výjimkami. Pro doplnění, dle znění čl. 38 odst. 1 VÚDS je diplomatický zástupce, který je občanem přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí, vyňat z jurisdikce a nedotknutelnosti pouze v případech oficiální činnosti vykonávané při plnění jeho funkcí. Dále je důležité uvést, že diplomatický zástupce nemusí vypovídat jako svědek (čl. 31 odst. 2 VÚDS). Dle odstavce 3 stejného článku s jistými výjimkami nepodléhá exekucním opatřením – exekucní opatření jsou možná pouze v případech, kdy diplomatický zástupce není vyňat z civilní a správní jurisdikce a zároveň tato opatření jsou možná pouze v případě zachování nedotknutelnosti jeho osoby nebo jeho obydlí. Podle čl. 31 VÚDS „*vynětí diplomatického zástupce z jurisdikce přijímajícího státu však neznamená vynětí z jurisdikce státu vysílajícího.*“

Další osobní výsady a imunity jsou dle Felthama:³⁸ nedotknutelnost korespondence, nedotknutelnost majetku, osvobození od veřejné služby, osvobození od státních a místních daní, osvobození od cla, vynětí z ustanovení o sociálním zabezpečení, osvobození od kontroly osobních zavazadel – všechny vyjmenované výsady a imunity se vztahují na osobu diplomata a jeho rodinu, tvořící jeho domácnost v případě, že nejsou občany přijímajícího státu a na území přijímajícího státu ani nemají trvalý pobyt, dále pak svoboda pohybu, která se vztahuje na všechny členy diplomatické mise a pohyb na území třetích států (vztahuje se na diplomaty a rodinné příslušníky).

Výsady a imunity **ve vztahu k diplomatické misi** seřazené dle autorů Potočného a Ondřeje³⁹ a VÚDS jsou: *právo mise a jejího vedoucího používat vlajku a státní znak vysílajícího státu na místnostech mise, rezidenci vedoucího mise a na jeho dopravních prostředcích* (čl. 20 VÚDS), dále *nedotknutelnost místností mise*⁴⁰ (čl. 22), nedotknutelnost archivů a písemností mise (čl. 24 VÚDS), svoboda spojení mise ke všem oficiálním účelům, realizovaná pomocí všech vhodných sdělovacích prostředků (čl. 27 VÚDS), osvobození mise od daní a poplatků (čl. 23 VÚDS), celních poplatků za dovážené předměty určeny pro úřední potřebu mise (čl. 36 VÚDS).

³⁸ FELTHAM, R. G., op. cit., str. 64-67

³⁹ POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ J., op. cit., str. 201

⁴⁰ Definice v čl. 1 písm. i) Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích: „... 'místnostmi mise' se rozumí budovy nebo části budov a pozemky k nim přilehlé, bez ohledu na vlastnictví, jsou-li používány pro účely mise, včetně rezidence šéfa mise.“

Další informace o diplomatických výsadách a imunitách se nalézají také v kapitole **2. Práva a povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům.**

1. 3. 3. Konzulární výsady a imunity

Výsady a imunity konzulárních úředníků a dalších členů úřadu jsou upraveny ve VÚKS v samostatné Hlavě II. *Výhody, výsady a imunity konzulárních úřadů, konzulárních úředníků z povolání a dalších členů konzulárního úřadu.* Je také možné je dělit na výsady a imunity **osobní** a na ty, které **se vztahují ke konzulární misi samotné**. Většina těchto výsad a imunit se shoduje s výsadami a imunitami diplomatických zástupců, nicméně jsou zde i určité odlišnosti. Prvním rozdílem, který uvádí I. Šroněk, je nezahrnutí rezidence vedoucího úřadu mezi konzulární místnosti.⁴¹

Shodná či obdobná ustanovení jsou u výsad a imunit vztahujících se k misi u práva používat vlajku a státní znak (čl. 29 VÚKS), nedotknutelnost archivů a dokumentů (čl. 33 VÚKS), svobody spojení (čl. 35 VÚKS), osvobození od daní a poplatků (čl. 32 VÚKS) a celních poplatků u předmětů určených pro úřední potřebu konzulárního úřadu (čl. 50 VÚKS).

Mírně odlišná je úprava u nedotknutelnosti místností, kdy vstup do místností mise v čl. 22 VÚDS je možný pouze se souhlasem šéfa mise, nicméně v čl. 31 VÚKS je za jistých okolností možné souhlas vedoucího úřadu pouze předpokládat. U osobních výsad a imunit jsou zde shodné znaky s VÚDS, které jsou uvedeny v čl. 40 VÚKS, jež se zabývají ochranou konzulárních úředníků, se kterými má přijímající stát jednat s náležitou úctou a má zabránit jakémukoliv útoku proti jejich osobě, svobodě a důstojnosti. O odlišném znaku hovoří článek 41 VÚKS, který na rozdíl od článku 29 VÚDS umožňuje zatčení nebo vzetí do vazby konzulárního úředníka v případě těžkého zločinu a na základě rozhodnutí příslušného soudního orgánu. Podle znění čl. 43 VÚKS, jedná-li se o jednání spojené s výkonem konzulárních funkcí, tak konzulární úředníci a konzulární zaměstnanci s výjimkami uvedenými v odst. 2 nepodléhají jurisdikci soudních a správních orgánů přijímajícího státu. Další rozdíl se objevuje u povinnosti podat svědectví – ta je upravena v čl. 44 VÚKS. Dle čl. 31 odst. 2 VÚDS diplomatický zástupce není povinen vypovídat jako svědek. Naopak čl. 44 VÚKS stanoví, že je

⁴¹ ŠRONĚK, I., op. cit., str. 44

možné vyzvat členy konzulárního úřadu k dostavení se během soudního nebo administrativního řízení jako svědci. Není možné, aby konzulární zaměstnanec nebo člen služebního personálu odmítl podat svědectví – kromě určitých případů uvedených v odstavci 3 stejného článku - jedná se o případy podání svědectví ve věci týkající se výkonu funkce či předložení úřední korespondence a dokumentů s výkonem funkce spojených, a také mohou odmítnout podat svědectví jako znalečtí svědci o právu vysílajícího státu. Dalším rozdílem, který nemá ve VÚDS ekvivalent, je znění čl. 36 VÚKS – tento článek deklaruje právo na spojení a styk se státními příslušníky – a také čl. 37 VÚKS, který hovoří o informování v případech smrti, poručnictví nebo opatrovnictví, ztroskotání a leteckých nehod. Dalšími osobními výsadami a imunitami je vynětí z povinností, které předepisuje přijímající stát ve věci registrace cizinců a povolení k pobytu (čl. 46 VÚKS), vynětí z povolení k zaměstnání (čl. 47 VÚKS), vynětí ze sociálního zabezpečení (čl. 48 VÚKS), osvobození od zdanění (čl. 49 VÚKS), celních dávek a prohlídky (čl. 50 VÚKS), osvobození od osobních služeb a povinností (čl. 52 VÚKS). Podrobnější informace k některým z vyjmenovaných výsad a imunit jsou uvedeny v kapitole **2. Práva a povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům.**

Závěrem lze říci, že výsady a imunity diplomatických zástupců a diplomatické mise jsou obecně širší a týkají se věcí významných a k zajištění funkce nutných, výsady a imunity konzulární jsou ve většině záležitostí velmi podobné, v některých méně rozsáhlé a přiznávají v menším rozsahu, *s výjimkou zvláštních dohod, jež mohou obsahovat ustanovení odlišná.*⁴² I. Seidl – Hohenveldern ve své knize specifikuje, že *„ustanovení VÚKS týkající se výsad a imunit mohou být zejména rozšířena smluvními ujednáními mezi jednotlivými státy, bilaterálními konzulárními úmluvami, ale také např. obchodními smlouvami, smlouvami o plavbě a smlouvami o usazování.“*⁴³

1. 3. 4. Výsady a imunity, které byly porušeny v případě Teherán

V této podkapitole budou rozebrány výsady a imunity, které byly jednáním státu Írán v případě Teherán porušeny. Nyní se jim věnuji z teoretického hlediska bez aplikace na konkrétní skutečnosti.

⁴² FELTHAM, R. G., op. cit., str. 77

⁴³ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, str. 192

MSD ve svém rozsudku hovoří o porušení článků úmluv **během událostí 4. listopadu 1979** a porušení, které následovalo **po 4. listopadu 1979**.

V **den útoku** byly podle něj porušeny:⁴⁴

- **Čl. 22 odst. 2 VÚDS** - jedna z nejdůležitějších povinností státu dle VÚDS pro účely této diplomové práce je dle čl. 22 odst. 2 zvláštní povinnost přijímajícího státu učinit veškerá vhodná opatření k ochraně místností mise před jakýmkoliv vniknutím nebo poškozením a k zabránění rušení klidu či újmě na důstojnosti mise. „*Nedotknutelnost místností mise je absolutní, tj. bez jakýchkoliv výjimek a nesmí být porušena ani pod záminkou všeobecného ohrožení.*“⁴⁵
- **Čl. 24 VÚDS** - dále je přijímající stát povinen respektovat nedotknutelnost archivů a písemností mise, jež jsou nedotknutelné kdykoliv a kdekoliv se nalézají. Podle J. Valucha není přesně definováno, co přesně má znamenat pojem archivy a písemnosti, nicméně je možné analogicky použít čl. 1 odst. 1 písm. k) VÚKS, který říká, že „*konzulární archivy zahrnují všechny listiny, dokumenty, korespondenci, knihy, filmy, záznamové pásky a rejstříky konzulárního úřadu spolu s šiframi a kódy, kartotékami a kteroukoliv částí zařízení určenou k jejich ochraně a uložení.*“⁴⁶ Autor dále hovoří o nezbytnosti existence tohoto článku, přestože VÚDS zakotvuje nedotknutelnost mise – podle něj se jedná o rozšířenou ochranu a ustanovení směřuje k případům, kdy se například archivy a písemnosti nenachází v místnostech mise, na které se nedotknutelnost vztahuje.⁴⁷

⁴⁴ Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6293.pdf> str. 107 (navštíveno 26. 6. 2016)

⁴⁵ VALUCH, Jozef. *Diplomatické výsady a imunity: sloboda jednotlivca alebo prerogativa štátu?*. Vyd. 1. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta, 2013, s. 76

⁴⁶ VALUCH, J.: Op. cit., s. 80

⁴⁷ VALUCH, J.: Op. cit., STR. 80, 81

- **Čl. 25 VÚDS** (tematicky řazen k povinnostem státu vůči diplomatické misi) – tento článek říká, že přijímající stát je povinen všemožně usnadnit výkon funkcí mise (funkce mise jsou uvedeny v čl. 3 VÚDS, jedná se především o zastupování státu, ochranu zájmů apod.). Je tedy závazkem přijímajícího státu v případě, že naváže s vysílajícím státem diplomatické styky, usnadnit budoucí fungování této diplomatické mise.
- **Čl. 26 VÚDS** - dále s určitými výjimkami přijímající stát zajistí všem členům mise svobodu pobytu a cestování na svém území. Podle Eileen Denzy svoboda pohybu a cestování umožňuje diplomatickým zástupcům plnit dva zásadní úkoly, a to chránit občany vysílajícího státu a informovat vládu vysílajícího státu o podmínkách a rozvoji státu přijímajícího.⁴⁸
- **Čl. 27 VÚDS** – tento článek zakotvuje povinnost státu povolit a chránit svobodné spojení mise ke všem oficiálním účelům; jedná se o spojení mise s vládou, ostatními misemi a konzuláty vysílajícího státu za využití všech vhodných sdělovacích prostředků, včetně diplomatických kurýrů, kódovaných a šifrovaných zpráv. Nedotknutelná je úřední korespondence mise, kdy úřední korespondence znamená ta korespondence, která má vztah k misi a jejím funkcím. Není možné, aby diplomatická pošta byla otevřena či zadržena. Je třeba zřetelného označení této pošty a není možné, aby se jednalo o jiné, než diplomatické písemnosti či předměty určené pro úřední použití.
- **Čl. 29 VÚDS** – v tomto článku je zakotvena nedotknutelnost osoby diplomatického zástupce, kdy diplomatický zástupce nesmí být zatčen ani zadržen, musí s ním být ze strany přijímajícího státu jednáno s náležitou úctou a musí být zabráněno všem útokům proti jeho osobě, svobodě nebo důstojnosti. V praxi dochází k zatčení diplomata, je-li

⁴⁸ DENZA, Eileen. 2008. *Diplomatic law: commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press. Oxford commentaries on international law, str. 205

přistižen přímo při činu - není možné, aby byl dotyčný souzen přijímajícím státem a v praxi se tato situace proto řeší prohlášením této osoby za personu non-grata.⁴⁹

V případě Teherán byly také porušeny 2 články z VÚKS, konkrétně **čl. 36** a **čl. 5** VÚKS. Jedná se o porušení práva na spojení a styk se státními příslušníky, zakotveno v čl. 36 VÚKS – obsahuje ustanovení ohledně usnadnění výkonu konzulárních funkcí, jež se týkají státních příslušníků státu vysílajícího. Specifikace těchto konzulárních funkcí se nachází v čl. 5 VÚKS. Došlo tedy k porušení oprávnění konzulárních úředníků zakotvené v čl. 36 VÚKS na spojení se státními příslušníky vysílajícího státu a na přístup k nim, kdy stejně tak jsou oprávněni státní příslušníci vysílajícího státu na přístup a spojení s konzulárními úředníky. Dále má konzulární úřad dle písm. b) stejného článku právo být informován orgány přijímajícího státu o zatčení, uvěznění, vazbě nebo jiném zadržení svého státního příslušníka, pokud o to dotyčný požádá, a také vyřizuje každou zprávu od dotyčného a informuje dotyčnou osobu o jejích právech dle tohoto pododstavce. Podle písm. c) je dalším oprávněním konzulárních úředníků na návštěvy osob ve vězení, vazbě, nebo kteří jsou zadrženi (a jedná se o státní příslušníky vysílajícího státu), mohou s dotyčnými hovořit, dopisovat si s nimi a zajišťovat jejich právní zastoupení, také se jedná o tyto případy při existenci rozsudku. Konzulární úředníci mají tato práva vykonávat v souladu se zákony a předpisy přijímajícího státu, předpokladem je, že je umožněno těmito zákony a předpisy dosáhnout plného uskutečnění cílů, kterým je zmíněný článek poskytuje.

Dále pokračujeme k událostem, které mají za následek porušení jednotlivých článků úmluv a které nastaly až **po 4. 11. 1979**.⁵⁰ Podle MSD se jedná o **čl. 22 VÚDS**, jelikož došlo k dalšímu porušení nedotknutelnosti mise, **čl. 24 VÚDS** a **33 VÚKS**, tzn. porušení nedotknutelnosti archivů a písemností, přijímající stát také porušil svou povinnost všemožně usnadnit výkon funkcí mise, která je uvedena v **čl. 25 VÚDS** a analogicky **čl. 28 VÚKS**, členům mise a konzulátu nebylo umožněno využívat svobody pobytu a cestování, zakotvené v **čl. 26 VÚDS** a **34 VÚKS**, porušeno bylo právo na

⁴⁹ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 440

⁵⁰ Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6293.pdf> str. 108 (navštíveno 26. 6. 2016)

svobodné spojení v **čl. 27 VÚDS** a **35 VÚKS** a porušena byla také osobní nedotknutelnost diplomatického zástupce zaručená **čl. 29 VÚDS**.

Navíc v případě šéfa mise a 2 dalších členů ambasády, kteří přebývali na iránském ministerstvu zahraničních věcí, byly porušeny již zmíněné **čl. 26 a 29 VÚDS**, týkající se svobody pohybu a nedotknutelnosti diplomatického zástupce.

V několika případech bylo rukojmím vyhrožováno jejich možným postavením před soud nebo povinností podat svědectví. Pokud by došlo k naplnění těchto hrozeb, jednalo by se o závažné porušení **čl. 31 VÚDS**, který zaručuje vynětí z jurisdikce a zákaz nucení diplomatického zástupce vypovídat jako svědek.

1.4. Povinnosti diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a dalších členů diplomatických misí a konzulárních úřadů a zneužívání výsad a imunit jejich nositeli

V předchozích kapitolách bylo popsáno, že VÚDS a VÚKS přiznává diplomatickým zástupcům, konzulárním úředníkům a dalším mnohé výsady a imunity.

Protože s oprávněním na jedné straně obvykle přichází také povinnosti na straně druhé, lze z ustanovení Vídeňských úmluv o diplomatických a konzulárních stycích vyvodit také určité povinnosti členů mise či konzulárních úřadů, které dotyční musí dodržovat.

V následující podkapitole se tedy budu věnovat příkladům konkrétních povinností jednotlivých členů diplomatické mise a konzulárního úřadu.

Podkapitola **1. 4. 2. Zneužívání výsad a imunit jejich nositeli** se zabývá situacemi, kdy disponování výsadami a imunitami diplomatickými zástupci, konzulárními úředníky a dalšími neslouží k cílům bezproblémového fungování mise, ale slouží ve prospěch jednotlivých osob či jejich rodinných příslušníků. Následuje také popis právní konstrukce, jež se využívá v těchto případech, kdy není možné postihnout viníky právní úpravou přijímajícího státu.

1. 4. 1. Povinnosti diplomatických zástupců, konzulárních úředníků a dalších členů diplomatických misí a konzulárních úřadů

Dle znění čl. 13 VÚDS je povinností šéfa mise odevzdat své pověřovací listiny státu přijímajícímu. Odevzdávání těchto pověřovacích listin má význam pro pořadí v jednotlivé třídě, kam šéfové mise náleží, a je určeno podle data a doby, kdy převzali svoji funkci (spojení článků 16 a 13 VÚDS). Povinností šéfa mise je tedy také dodržet pořadí třídy mu udělené. Je také povinností zajistit, aby úřední místnosti mise nebyly zneužity k jiným, než oficiálním účelům, pro uznané a řádné vykonávání funkce.⁵¹ Významnou povinností všech osob, které požívají výsad a imunit je (s výhradou těchto výsad a imunit) povinnost dbát zákonů přijímajícího státu a jeho předpisů, stejně jako povinnost nevměšovat se do vnitřních záležitostí přijímajícího státu – jak je uvedeno ve znění čl. 41 VÚDS. S povinností dbát zákonů přijímajícího státu a jeho předpisů souvisí také problematika zneužívání výsad a imunit, kterými diplomatičtí zástupci disponují (více informací v následující podkapitole). Dalším příkladem může být čl. 42 VÚDS, který říká, že diplomatický zástupce nebude v přijímajícím státě provozovat pro svůj osobní prospěch ani zaměstnání ani obchodní činnost – diplomatický zástupce je tedy povinen se takového chování zdržet.

U konzulárních zástupců pro příklad zmiňují nutnost disponovat přivolením přijímajícího státu, který se nazývá exekvatur (čl. 12 VÚKS). Bez tohoto přivolení se vedoucí konzulárního úřadu nemůže ujmout své funkce (s výjimkou prozatímního či dočasného výkonu funkce). Obdobná k VÚDS je zde povinnost vedoucího konzulárního úřadu dodržovat pořadí dle data udělení exekvaturu, jak stanoví čl. 16 VÚKS. Stejně jako u VÚDS jsou osoby požívající výsad a imunit povinny dbát zákonů a předpisů přijímajícího státu, aniž by došly újmy na oněch výsadách a imunitách, stejně jako se nesmí vměšovat do vnitřních záležitostí přijímajícího státu (čl. 55 VÚKS). Související problematika zneužívání výsad a imunit u konzulárních zástupců je rovněž popsána v následující podkapitole. Závěrem, dle znění čl. 56 VÚKS musí členové konzulárního úřadu dbát povinností, které jsou uloženy zákony a jinými předpisy přijímajícího státu, jedná-li se o „*pojištění proti škodám způsobeným třetím osobám při provozu vozidla, lodi nebo letadla.*“

⁵¹ FELTHAM, R. G., op. cit., str. 67

1. 4. 2. Zneužívání výsad a imunit jejich nositeli

Pro uchopení problému, jenž nastal v případě jednání státu Írán, který mimo jiné obvinil diplomatický a konzulární personál mise USA ze špionáže (a čímž odůvodňoval své budoucí jednání), se nyní budu zabývat možnostmi zneužití výsad a imunit. Jelikož tyto imunity mohou vést k porušování nebo alespoň „ohýbání“ práva přijímajícího státu, je také nezbytné vědět, jaké jsou prostředky obrany státu.

Je zřejmé, že zneužívání výsad a imunit je ve své podstatě již v rozporu s funkcí diplomatické mise, která dle ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. e) VÚDS spočívá jednak v podpoře přátelských vztahů mezi státem vysílajícím a státem přijímajícím, jakož i v rozvoji jejich hospodářských, kulturních a vědeckých styků. Především je nezbytné, aby osoby disponující výsadami a imunitami dodržovaly zákony a předpisy přijímajícího státu a neutilizovaly místnosti mise neslučitelným způsobem s funkcemi mise, jak stanoví VÚDS v čl. 41 odst. 1, 3 - „*např.[...] nelze poskytovat v budově mise tzv. diplomatický azyl osobám prchajícím před výkonem spravedlnosti, ledaže by existovala odlišná smluvní úprava, jak je tomu u latinskoamerických států na základě Havanské úmluvy z roku 1928.*“⁵²

Téměř shodná ustanovení o dodržování zákonů a předpisů přijímajícího státu a užití konzulárních místností pouze způsobem, jež není v rozporu s výkonem konzulárních funkcí, se nachází v čl. 55 VÚKS. Bohužel existuje mnoho případů porušování zákonů přijímajícího státu, kdy však pro vynětí z trestní jurisdikce není možné viníka potrestat přijímajícím státem. Jak uvádí I. Šroněk, u diplomatických zástupců se jedná o absolutní vynětí z trestní jurisdikce, u konzulárních úředníků (při výkonu jejich funkce) je výjimka z tohoto vynětí, jedná-li se o případ spáchání těžkého zločinu na základě rozhodnutí příslušného soudního orgánu. „*Pojem 'těžký zločin' však není specifikován stejně jako pojem 'příslušný soudní orgán'.*“⁵³

Jak uvádí J. Valuch, podle názorů některých je úprava výsad a imunit v některých případech velmi problematická, důvodem je nárůst počtu diplomatů a dalších členů diplomatické mise a také skutečnost, že se výsady a imunity, kterými disponuje diplomatický zástupce, vztahují také na členy rodiny, kteří tvoří součást jeho

⁵² ONDŘEJ, Jan. 2009. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), str. 188

⁵³ Šroněk I., op. cit, str. 45

domácnosti - kromě násilné trestné činnosti rodinných příslušníků jde také o dopravní nehody spáchané pod vlivem alkoholu.⁵⁴

Přestože je zde ono nebezpečí, že zákony přijímajícího státu nebudou dodržovány, je nezbytně nutné, aby nedocházelo k jiným mechanismům než k těm, se kterými počítá VÚDS a VÚKS, jelikož by mohly ve svém důsledku vést k falešným obviněním a promyšleným způsobům zastrašování vysílajícího státu či vytváření diplomatických incidentů.⁵⁵ Dle I. Seidl-Hohenvelderna „*ani při těžkém porušení právního řádu přijímajícího státu při překročení funkcí, které jsou předvídaný pro diplomatickou misi (vražda, špionáž), nedojde ke ztrátě imunity.*“⁵⁶ Dále pokračuje tím, že není možné stíhat diplomata jinak, než dle diplomatického práva, které tvoří self-contained régime, na základě kterého při porušení zákonů může přijímající stát dotyčného prohlásit za personu non grata, nikoliv ho potrestat jinak, jelikož ani neobsahuje trestní ustanovení.⁵⁷ Jiným mechanismem, kromě prohlášení za personu non grata přijímajícím státem je také možnost vysílajícího státu „*vzdát se vynětí z jurisdikce přijímajícího státu u svých diplomatů a členů jejich rodin, zejména ze závažných důvodů, např. dopustili-li se zvláště zavržených činů, které v přijímajícím státě vyvolaly veřejné pohoršení. Takové vzdání se imunity však musí být výslovné (čl. 32 [VÚDS]).*“⁵⁸ Státům však obvykle stačí prohlášení osoby za personu non grata a příkladů, kde by se přímo jednalo o vzdání se trestní imunity je poměrně málo.⁵⁹ U konzulárních úředníků je vzdání se výsad a imunit podobně upraveno v čl. 45 VÚKS.

V závěru lze říci, že případy zneužívání výsad a imunit se bohužel objevují. Přijímající státy však mohou využít mechanismu odvolání osoby porušující jejich práva a předpisy, tedy mohou nechat tyto osoby odvolat i bez udání důvodu, případně vysílající stát požádají, aby se zřekl vynětí osoby z jurisdikce. Jiný způsob řešení není z hlediska mezinárodního práva veřejného žádoucí.

⁵⁴ VALUCH, Jozef. *Diplomatické výsady a imunity: sloboda jednotlivca alebo prerogativa štátu?*. Vyd. 1. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta, 2013, str. 72, 73

⁵⁵ DIXON, M., op. cit., str. 203

⁵⁶ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, str. 184

⁵⁷ Ibid., str. 184

⁵⁸ POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ, J.: op. cit., str. 204

⁵⁹ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Vyd. 1. Praha: Beck, 2008, str. 472

Kapitola 2. Práva a povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům

Vídeňské úmluvy o diplomatických a konzulárních stycích ve svých ustanoveních obsahují oprávnění i povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům. Tato oprávnění a povinnosti prostupují celým textem VÚDS a VÚKS. V této kapitole se věnuji jejich přiblížení a vytvářím jejich souvislý výčet. Řazeny jsou z důvodu přehlednosti a možnosti snadného dohledání většinou postupně tak, jak jsou uvedeny ve VÚDS a VÚKS.

Některá z ustanovení jsou vzhledem k tématu této práce důležitější než jiná, avšak považuji za užitečné věnovat se v rámci teoretické části shrnutí všech oprávnění a povinností státu vůči diplomatickým misím, konzulárním úřadům a jejich zástupcům, které Vídeňské úmluvy o diplomatických a konzulárních stycích zakotvují.

V některých případech je možné konkrétní ustanovení zařadit jak mezi práva, tak mezi povinnosti státu, jelikož s určitým oprávněním jedné strany se často snoubí povinnost strany druhé. Z některých ustanovení tak může být vytvořena konstrukce, kdy s povinností na straně státu přichází oprávnění, vztahující se k místnostem mise a členům mise (tedy představitelům vysílajícího státu). Naopak s oprávněním na straně přijímajícího státu přichází povinnosti ze strany státu vysílajícího a jeho představitelů. V případě tohoto odlišného dělení s využitím různého úhlu pohledu nebylo možné vyhnout se situaci, kdy určité ustanovení obsahuje část, kterou zařazuji mezi povinnosti a jinou jeho část pak mezi oprávnění. Pokud k nutnosti této konstrukce dojde, snažím se vyhnout opakování stejných informací, naopak vybírám tu část ustanovení, která ještě nebyla vysvětlena. Stejně postupuji v případě, kdy se povinnosti státu zároveň překrývají s těmi oprávněními mise, která jsou zároveň výsadami a imunitami, a kterým byla věnována předchozí kapitola. Pokud již byla potřebná informace podána, věnuji se pouze výčtu ustanovení.

2. 1. Práva přijímajícího státu vůči diplomatické misi a jejím zástupcům

Na úvod je důležité zmínit, že dle znění čl. 2 VÚDS se zřízení diplomatických styků mezi státy a stálých diplomatických misí děje vzájemnou dohodou, jedná se tedy o právo přijímajícího státu s vysílajícím státem takové styky navázat. Dle I. Seidl – Hohenvelderna „*neexistuje žádný právní nárok na navázání a udržení takových styků*“;

autor ve své knize dále říká, že navázání diplomatických styků nastává obvykle zároveň s uznáním daného státu či vlády – avšak *přerušeni diplomatických styků neznamena, že „uznání státu bylo vzato zpět.“*⁶⁰

Oprávněním přijímajícího státu je dle čl. 4 odst. 1 a 2 VÚDS také vyslovit souhlas s osobou šéfa mise a v případě, že s osobou vedoucího mise nesouhlasí, nemusí své rozhodnutí odůvodňovat. Jestliže vysílající stát pověří šéfa mise nebo jmenuje jakéhokoliv člena diplomatického personálu ve více než jednom státě, je nutné o tom řádně uvědomit přijímající stát, jehož oprávněním je proti pověření či jmenování vznášet námitky; podobně je tomu v případě, kdy dva nebo více států pověří stejnou osobu jako šéfa mise v jiném státě – přijímající stát opět může vznést námitky (VÚDS čl. 5 odst. 1 a čl. 6).

Dále je přijímající stát dle čl. 8 odst. 2 a 3 VÚDS oprávněn dát souhlas s výjimkou týkající se občanství členů diplomatického personálu – běžně totiž členové diplomatického personálu nesmějí být jmenováni z řad občanů přijímajícího státu, avšak s udělením souhlasu přijímajícího státu je tohle možné; pokud si totéž právo přijímající stát vyhradí, tak mu náleží i ve vztahu k občanům třetího státu, kteří zároveň nejsou občany vysílajícího státu.

Přestože přijímající stát má dle čl. 25 VÚDS výkon funkcí mise všemožně usnadnit, může dojít k situaci, kdy je šéf mise, kterýkoliv člen diplomatického personálu či kterýkoliv jiný člen personálu mise pro přijímající stát nepřijatelný. Pro tyto případy je v čl. 9 odst. 1 a 2 VÚDS zakotven institut prohlášení dotyčné osoby v případě šéfa mise či člena diplomatického personálu mise za osobu nežádoucí – tzv. *persona non grata* - a jedná-li se o jiného člena personálu mise, může přijímající stát vyslovit, že je pro něj tato osoba nepřijatelná. Přijímající stát může ono prohlášení učinit kdykoliv a bez uvedení důvodů a osoba musí být vysílajícím státem odvolána nebo její funkce na misi musí být ukončena i v případě, že ještě nevstoupila na území přijímajícího státu.

„Ministerstvo zahraničních věcí přijímajícího státu nebo takové jiné ministerstvo, o němž může být dohoda,“ má oprávnění být uvědoměno o *„jmenování členů mise, jejich příjezdu a konečném odjezdu nebo o ukončení jejich funkce na misi,“* dále ohledně *„příjezdu a konečném odjezdu osoby náležející k rodině člena mise,“* případně o tom, že osoba již příslušníkem rodiny člena mise není, dále o *„příjezdu a*

⁶⁰ SEIDL-HOHENVELDERN, I., op. cit., str. 189

konečném odjezdu soukromých služebných osob,“ které jsou v zaměstnání členů mise, případně toto zaměstnání opouštějí a o „*najímání a propouštění osob, které jsou trvale usídleny v přijímajícím státě, jako členů mise nebo soukromých služebných osob oprávněných k výsadám a imunitám.*“⁶¹

Dle čl. 11 odst. 1 a 2 VÚDS je dalším právem přijímajícího státu požadovat udržení počtu personálu mise v hranicích, které považuje za rozumné a obvyklé a za určitých podmínek může odmítnout přijetí úředníků určité kategorie. Přijímající stát také vydává výslovný souhlas se zřízením úřadoven, které jsou součástí mise, v jiných místech, než v těch, kde je sídlo mise - bez tohoto souhlasu není možné úřadovny zřídit (čl. 12 VÚDS). Přijímající stát má podle čl. 26 VÚDS právo omezit členy mise v jejich svobodě pohybu a cestování na základě zákonů a nařízení týkajících se oblastí, do nichž je přístup zakázán či upraven z důvodů státní bezpečnosti. Dle čl. 27 VÚDS odst. 1 přijímající stát také vyslovuje souhlas s radiostanicí užívanou misí, a kterou mise bez tohoto souhlasu nemůže užívat. Orgány státu jsou za určitých podmínek oprávněny podrobit osobní zavazadlo diplomatického zástupce celní prohlídce, jestliže se domnívají, že obsahuje nepovolené předměty, a jestliže tato domněnka existuje na základě vážných důvodů (čl. 36 odst. 2 VÚDS.). Diplomatičkému zástupci, který je občanem přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí, a jemuž VÚDS přiznává pouze vynětí z jurisdikce a nedotknutelnost, pokud jde o oficiální činnost vykonávanou při plnění jeho funkcí, může tento přijímající stát dle čl. 38 odst. 1 VÚDS poskytnout také jiné výsady a imunity. Přijímající stát také rozhoduje o rozsahu výsad a imunit ostatních členů personálu mise a soukromých služebných osob, které jsou občany přijímajícího státu či v něm trvale sídlí, přičemž se vyvaruje nevhodného zasahování do výkonu funkcí mise (čl. 38 odst. 2 VÚDS). Přijímající stát má rovněž oprávnění požadovat používání místností mise způsobem, jež není neslučitelný s funkcemi mise, jak je stanoveno v čl. 41 odst. 3 VÚDS. Dává také vysílajícímu státu souhlas převzít na žádost třetího státu, který nemá v přijímajícím státě zastoupení, dočasnou ochranu zájmů tohoto třetího státu a také dočasnou ochranu jeho příslušníků (čl. 46 VÚDS).

⁶¹ Vídeňská úmluva o diplomatických stycích, čl. 10 odst. 1 písm. a), b), c), d)

2. 2. Práva přijímajícího státu vůči konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům

Nyní se budu věnovat oprávněním přijímajícího státu ve vztahu ke konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům. Konzulární styky se dle čl. 2 odst. 1 VÚKS navazují vzájemnou dohodou, tudíž každý ze států má právo se k situaci vyjádřit a pokud přijímající stát s navázáním těchto styků nesouhlasí, není možné je navázat. Pokud mezi státy již došlo k dohodě o navázání diplomatických styků, vztahuje se souhlas dotčených států také ke stykům konzulárním, není-li dohoda jiná (čl. 2 odst. 2 VÚKS). Podle čl. 4 odst. 1 VÚKS je nutný souhlas přijímajícího státu již k samotnému zřízení konzulárního úřadu. Přijímající stát dále schvaluje sídlo konzulárního úřadu, jeho klasifikaci a konzulární obvod dle určení vysílajícího státu a poskytuje souhlas k jejich případným dodatečným změnám (VÚKS čl. 4 odst. 2 a 3). Odst. 4 a 5 stejného článku VÚKS stanoví, že je opět nutný souhlas přijímajícího státu v případě zřízení vicekonzulátu nebo konzulárního jednatelství v jiném místě, než je zřízen generální konzulát nebo konzulát, jež ono zřízení navrhl, a výslovný souhlas přijímajícího státu je také potřebný ke zřízení úřadovny, jež tvoří část konzulárního úřadu, která se nenachází v místě sídla tohoto úřadu. Dále přijímající stát uděluje souhlas k výkonu funkce konzulárního úředníka mimo jeho konzulární obvod (čl. 6 VÚKS). Podle čl. 8 VÚKS je přijímající stát oprávněn vznést námitky, jestliže nesouhlasí s možným výkonem funkce konzulárního úřadu vysílajícím státem za třetí stát. Přijímající stát je oprávněn přijmout vedoucího konzulárního úřadu, který byl jmenován vysílajícím státem, avšak v případě nesouhlasu s jeho přijetím mu odmítne poskytnout exekvatur a může tak učinit bez udání důvodu (čl. 10 odst. 1 a čl. 12 odst. 1 a 2 VÚKS). V případě, že vedoucí konzulárního úřadu nemůže vykonávat své funkce či je jeho místo uvolněno a jedná za něj dočasný vedoucí úřadu, má ministerstvo zahraničních věcí přijímajícího státu nebo orgánu, který je tímto ministerstvem určen, právo na poskytnutí informace o celém jménu tohoto dočasného vedoucího konzulárního úřadu, jak stanoví čl. 15 odst. 1 a 2 VÚKS - zpravidla je nutné, aby přijímajícímu státu byla tato informace poskytnuta předem. Přijímající stát je oprávněn vázat přijetí dočasného vedoucího na svůj souhlas, *„pokud nejde o diplomatického zástupce nebo konzulárního úředníka vysílajícího*

*státu*⁶². Na dočasného vedoucího se při vedení úřadu vztahují ustanovení VÚKS stejně jako na vedoucího úřadu; pokud však tento dočasný vedoucí nesplňuje podmínky, za kterých byly poskytnuty výsady a imunity vedoucímu úřadu, není přijímající stát povinen tyto výhody poskytnout (čl. 15 odst. 3 VÚKS). Přijímající stát dle čl. 17 odst. 1 VÚKS dává souhlas k výkonu diplomatických úkonů konzulárním úředníkem za předpokladu, že vysílající stát v přijímajícím státě nemá diplomatické zastoupení, ani jej diplomaticky nezastupuje třetí stát. Podle odst. 2 stejného článku má přijímající stát také právo na to, aby mu byl oznámen zamýšlený výkon funkce zástupce vysílajícího státu u jakékoliv mezinárodní organizace konzulárním úředníkem.

Konzulárním úředníkem v přijímajícím státě může být dvěma nebo více státy jmenována tatáž osoba, pokud s tím přijímající stát souhlasí (čl. 18 VÚKS). Dle čl. 19 odst. 2 VÚKS je dále přijímající stát oprávněn k obdržení sdělení ohledně celých jmen, kategorií a tříd všech konzulárních úředníků s výjimkou vedoucích konzulárních úřadů, aby tento stát měl dostatek času vykonat, pokud si to přeje, svá práva podle čl. 23 odst. 3 VÚKS.⁶³ Je také právem přijímajícího státu „*poskytnout exekvatur konzulárnímu úředníku, který není vedoucím konzulárního úřadu*“ (čl. 19 VÚKS). Dalším oprávněním státu přijímajícího je dle čl. 20 VÚKS vyžadovat udržení počtu konzulárního personálu v rozumných mezích. Dále může přijímající stát dát výslovný souhlas k jmenování konzulárních úředníků, kteří jsou jeho státními občany, a bez kterého jejich jmenování není možné, přičemž tento souhlas je možné odvolat (čl. 22 odst. 2 VÚKS). Přijímající stát může dle čl. 22 odst. 3 VÚKS postupovat stejným způsobem, vyhradí-li si ono právo, jedná-li se o občany třetího státu, kteří současně nejsou občany státu vysílajícího. V článku 23 VÚKS je upraveno právo přijímajícího státu prohlásit konzulárního úředníka za personu non grata nebo kteréhokoliv jiného člena konzulárního personálu za osobu, která je nepřijatelná, bez povinnosti sdělit vysílajícímu státu důvod tohoto rozhodnutí.

Ministerstvo zahraničních věcí nebo úřad, který ministerstvo pověřilo, má právo na oznámení skutečností spojených se jmenováním členů konzulárního úřadu, příjezdu a definitivního odjezdu, skončení funkcí a jiných změn, obdobně v případě rodinných

⁶² Vídeňská úmluva o konzulárních stycích, čl. 15 odst. 2

⁶³ Plné znění čl. 23 odst. 3 Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích: „Osoba jmenovaná do funkce člena konzulárního úřadu může být prohlášena za nepřijatelnou dříve, než přijede na území přijímajícího státu, nebo, je-li již na jeho území, než se ujme svých funkcí na konzulárním úřadě. V každém takovém případě vezme vysílající stát jmenování zpět.“

příslušníků člena konzulárního úřadu, dále podobně v případě členů soukromého personálu, a na oznámení „*zaměstnání a propuštění osob usedlých v přijímajícím státě, pokud se jde o členy konzulárního úřadu nebo členy soukromého personálu požívající výsad a imunit.*“⁶⁴

Podle ustanovení čl. 29 odst. 3 VÚKS o používání vlajky a státního znaku je nutné, aby se při výkonu tohoto práva přihlíželo k zákonům a jiným předpisům přijímajícího státu. Dle čl. 31 odst. 2 VÚKS jsou orgány přijímajícího státu oprávněny vstoupit do pracovních místností konzulárního úřadu a vykonat ochrannou akci v případech vyžadujících okamžitý zásah, přestože za běžných okolností není možné bez souhlasu vedoucího konzulárního úřadu do těchto místností vstoupit – v těchto nouzových případech se souhlas vedoucího předpokládá. Dle čl. 35 odst. 1 VÚKS dává přijímající stát souhlas ke zřízení rádiové vysílací stanice. V případě nedotknutelného konzulárního zavazadla jsou dle čl. 35 odst. 3 VÚKS orgány přijímajícího státu, pokud k tomu mají vážné důvody, oprávněny k nahlédnutí do tohoto zavazadla, které má otevřít odpovědný zástupce vysílajícího státu, a jestliže tento odmítne, zavazadlo bude navráceno na místo, ze kterého pochází. Přijímající stát má právo na dodržování jeho zákonů a předpisů ze strany všech osob, které požívají výsad a imunit, trvat na nevměšování se do jeho vnitřních záležitostí, a také je oprávněn vyžadovat používání konzulárních místností pouze k účelům zajištění funkce konzulárního úřadu (čl. 55 odst. 1 a 2 VÚKS). Dále podle ustanovení čl. 58 odst. 4 VÚKS je třeba souhlasu obou příslušných přijímajících států v případě zasílání konzulárních zavazadel, které probíhá mezi dvěma konzulárními úřady, jež jsou umístěny v různých státech a vedou je honorární konzulární úředníci. Stát má také právo na rozhodnutí, zda bude honorární konzulární úředníky přijímat a jmenovat či nikoliv (čl. 68 VÚKS). Stejně tak se stát může rozhodnout v případě zřizování a povolování konzulárních jednatelství, která jsou vedena konzulárními jednateli, kteří nebyli vysílajícím státem jmenováni jako vedoucí konzulárních úřadů (čl. 69 odst. 1 VÚKS). Dle čl. 70 odst. 2 VÚKS má ministerstvo zahraničních věcí přijímajícího státu nebo jiný orgán tímto ministerstvem určený právo být informováno o jménech členů diplomatické mise, kteří jsou pověřeni prací v konzulárních odděleních či jsou jinak pověřeni výkonem konzulárních funkcí mise. Ustanovení čl. 71 odst. 1 a 2 VÚKS se zabývá výsadami a imunitami konzulárních

⁶⁴ Vídeňská úmluva o konzulárních stycích, čl. 24 odst. 1 písm. a) – d)

úředníků, kteří jsou státními příslušníky přijímajícího státu – přijímající stát je oprávněn poskytnout jim další výsady a imunity, než ty, které jsou uvedeny v odst. 1; přijímající stát také rozhoduje o rozsahu výsad a imunit, které poskytne rodinným příslušníkům těchto úředníků a dále o poskytnutí výsad a imunit ostatním členům konzulárních úřadů, kteří jsou státními příslušníky přijímajícího státu nebo jsou v něm trvale usedlí a členům jejich rodin a dalším.

Přijímající stát je oprávněn vůči některým státům provést ustanovení VÚKS v omezenějším či naopak širším rozsahu, kdy však nesmí docházet k činění rozdílů a diskriminaci, nicméně za diskriminaci se nepovažuje, jedná-li se o rozšiřující či omezující výkon ustanovení na základě vzájemnosti mezi státem vysílajícím a přijímajícím (čl. 72 odst. 1 a 2 VÚKS).

2. 3. Povinnosti přijímajícího státu vůči diplomatické misi a jejím zástupcům

V této podkapitole vycházím z toho, že právní úprava diplomatických výsad a imunit spočívá v přiznání určitých privilegií v rámci právního řádu přijímajícího státu osobě disponující těmito výsadami a imunitami, a zároveň je přijímající stát povinen zajišťovat ochranu diplomata a ochranu mise, aby mohla efektivně fungovat.⁶⁵ Tedy zjednodušeně řečeno, přijímající stát, jenž souhlasil se zřízením diplomatické mise, má vůči ní určité závazky, které se pokusím postupně přiblížit.⁶⁶

Jedna z povinností přijímajícího státu je dle čl. 20 VÚDS strpět vyvěšení vlajky a státního znaku vysílajícího státu. Dále v souladu se svými zákony má přijímající stát vysílajícímu státu pomoci se získáním místností na svém území, které jsou potřebné pro výkon mise, případně mu pomůže opatřit umístění mise jiným způsobem a pokud je to nutné, pomůže také s opatřením ubytování pro členy mise (čl. 21 odst. 1 a 2 VÚDS).

Čl. 22 odst. 1 a 2 VÚDS se týká nedotknutelnosti místností mise a zákazu vstupu pro orgány přijímajícího státu, pokud nedošlo k vydání svolení šéfa mise. Dále tento článek zakotvuje zvláštní povinnost přijímajícího státu učinit veškerá vhodná opatření k ochraně místností mise před jakýmkoliv vniknutím nebo poškozením a k zabránění

⁶⁵ DIXON, M., op. cit, str. 199

⁶⁶ Tyto závazky jsou vybrány z Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích a Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích a jejich výčet vychází z učebnice: DAVID, Vladislav, Pavel BUREŠ, Martin FAIX, Pavel SLADKÝ a Ondřej SVAČEK. 2011. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges. Student, str. 180, 181

rušení klidu či újmě na důstojnosti mise. Jak uvádí ve své učebnici Seidl-Hohenveldern, „...přijímající stát je povinen ke zvláštní ochraně takové budovy, popř. k přísnému potrestání případných útoků na takovou budovu. Připustit akce často ještě navíc manipulované národní nenávistí proti budově zahraniční mise odporuje základní myšlence, která stojí u zrodu každého diplomatického styku.“⁶⁷ Dále je přijímající stát povinen respektovat nedotknutelnost archivů a písemností mise, jakož i úřední korespondence mise a diplomatické pošty (čl. 24, čl. 27 odst. 2 a 3 VÚDS). Ustanovení článku 25 VÚDS hovoří o povinnosti přijímajícího státu všemožně usnadnit výkon funkcí mise. Dále s určitými výjimkami, týkajícími se zachování bezpečnosti státu, přijímající stát podle článku 26 VÚDS zajistí všem členům mise svobodu pobytu a cestování na svém území. „Tento princip se nedodrží vždy a některé státy omezují svobodu pohybu určitých diplomatů na zvláštní zóny; v takových případech se obvykle aplikuje princip reciprocity.“⁶⁸ Stát má také povolit a chránit svobodné spojení mise ke všem oficiálním účelům (čl. 27 odst. 1 VÚDS). Velmi důležitá povinnost přijímajícího státu je uvedena v čl. 44 VÚDS – v případě ozbrojeného konfliktu přijímající stát musí poskytnout osobám, které požívají výsad a imunit a nejsou příslušníky přijímajícího státu, a zároveň členům rodiny těchto osob nehledě na jejich příslušnost, výhody, které jim umožní odjet co nejdříve je to možné a zároveň jim poskytne dopravní prostředky nezbytné pro jejich dopravu, pokud je to nutné. Doplňující je článek 45 písm. a) VÚDS – jedná-li se o přerušování diplomatických styků mezi dvěma státy, či dočasné nebo trvalé odvolání mise, musí být přijímajícím státem místnosti mise, majetek mise a archivy mise respektovány a chráněny; tato povinnost pro přijímající stát platí i v případě ozbrojeného konfliktu.

2. 4. Povinnosti přijímajícího státu vůči konzulárnímu úřadu a jeho zástupcům

Závazky přijímajícího státu vůči konzulárním úřadům jsou velmi podobné uvedeným závazkům státu vůči diplomatické misi. Nalezneme je v Hlavě II, části I VÚKS (Výhody, výsady a imunity konzulárního úřadu). Úvodním článkem této části je zakotvení povinnosti přijímajícího státu všemožně usnadnit výkon funkcí konzulárního

⁶⁷ SEIDL-HOHENVELDERN, I., op. cit., str. 183

⁶⁸ FELTHAM, R. G., op. cit., str. 66

úřadu (čl. 28 VÚKS). Dále v čl. 29 VÚKS je stanoveno používání vlajky a státního znaku, jež by měl přijímající stát strpět. Dále má přijímající stát povinnosti usnadnit vysílajícímu státu získání místností, které jsou potřebné pro fungování konzulárního úřadu, případně mu pomůže opatřit si objekty jinak a v případě potřeby se také bude snažit o zprostředkování ubytování pro členy konzulárního úřadu (čl. 30 odst. 1 a 2 VÚKS).

Dalším závazkem státu je nevstupovat bez souhlasu vedoucího konzulárního úřadu, případně jeho zástupce či vedoucího diplomatické mise vysílajícího státu do té části konzulárních místností, kterých se používá výlučně pro pracovní účely konzulárního úřadu; pokud se však objevuje nutnost okamžité ochranné akce, například při požáru či jiné pohromě, je souhlas ke vstupu do místností předpokládán (čl. 31 odst. 2 VÚKS). Odst. 3 stejného článku stanoví, že přijímající stát má povinnost učinit všechna přiměřená opatření k ochraně konzulárních místností proti každému napadení nebo poškození a zabránit každému rušení klidu konzulárního úřadu nebo újmě na jeho důstojnosti.

Dále je nutné zajistit nedotknutelnost konzulárních archivů, dokumentů, úřední korespondence a konzulárního zavazadla (čl. 33 a čl. 35 odst. 2 a 3 VÚKS). Přijímající stát povolí a bude chránit svobodu spojení konzulárního úřadu pro všechny úřední účely, kdy „*při spojení s vládou, diplomatickými misemi a ostatními konzulárními úřady vysílajícího státu, ať jsou kdekoliv, může konzulární úřad použít všech vhodných prostředků včetně diplomatických a konzulárních kurýrů, diplomatických a konzulárních zavazadel a kódovaných nebo šifrovaných zpráv.*“⁶⁹ Pro usnadnění výkonu konzulárních funkcí, jež se týkají občanů vysílajícího státu, jsou příslušné orgány přijímajícího státu povinny neprodleně informovat konzulární úřad vysílajícího státu o zadržení, uvěznění nebo vzetí do vazby občana vysílajícího státu nebo jeho zadržení jiným způsobem, jestliže o to uvedený občan požádá, jakož i doručí bez prodlení zprávu určenou pro konzulární úřad touto osobou a umožní uvedené občany konzulárními úředníky navštěvovat či s nimi být jinou formou v kontaktu a nechat je zajistit jejich právní zastoupení (čl. 36 odst. 1 písm. b), c) VÚKS). Další povinností orgánu přijímajícího státu, jestliže má tyto informace k dispozici, je podle čl. 37 bez prodlení informovat konzulární úřad o smrti státního příslušníka vysílajícího státu, dále

⁶⁹ Vídeňská úmluva o diplomatických stycích, čl. 35 odst. 1

informovat o nutnosti ustavení poručníka nebo opatrovníka státnímu příslušníku vysílajícího státu, podat konzulárnímu úřadu zprávu o nehodě lodi, mající národnost vysílajícího státu, nebo letadla, registrovaného ve vysílajícím státě.

Kapitola 3. Základní okolnosti a popis případu Teherán

Přestože záměrem této diplomové práce není samotný podrobný popis událostí, které se staly v Teheránu roku 1979, považuji pro rozbor procesu u Mezinárodního soudního dvora, jež následuje ve **4. kapitole**, za důležitý historický nástin událostí, které předcházely útoku na americkou ambasádu a konzuláty v Tabrízu a Shírazu, aby bylo možné je vidět v souvislém kontextu a aby byla lehce uchopitelná aplikace VÚDS a VÚKS na konkrétní porušení jednotlivých ustanovení, stejně jako přiblížení událostí v časových souvislostech pro snadnější orientaci v následující kapitole.

Následující podkapitola je tedy věnována nástinu dějin Íránu od počátku 20. století, kdy byl Írán významně ovlivňován západními mocnostmi, s důrazem a detailním zaměřením na počátek a pokračování značného vlivu USA na tamní politickou i hospodářskou situaci a spolupráci států mimo jiné i ve vojenské oblasti; tedy věnuji se především rozboru vztahů mezi Íránem a Spojenými státy s využitím optiky historických souvislostí, jež zařazuji z důvodu objektivního úhlu pohledu na vzniklou situaci.

Poté se věnuji stručnému popisu útoků, reakcí íránských úřadů a bezpečnostních složek a událostem, jež následovaly. U rozboru událostí vycházím z faktické části rozsudku MSD, který se při svém rozhodování mimo jiné věnoval přesnému popisu toho, co se 4. 11. 1979 odehrálo.

3. 1. Úvod se zaměřením na historické souvislosti

Jelikož cílem této práce je mimo jiné objektivita vzhledem k případu, zabývám se v této podkapitole především těmi historickými událostmi, které souvisí s americko-íránskými vztahy. Dějiny Íránu jsou velmi komplikované a jejich detailní popis není účelný, nicméně pro představu situace je třeba zmínit některé historické události v rámci moderních dějin. V této podkapitole vycházím z informací o dějinách Íránu od autora Zdeňka Cvrkala, který se touto problematikou zabývá ve své monografii „Írán.“⁷⁰

Vztah Íránců ke Spojeným státům byl již před rokem 1979 složitý. Pro jeho pochopení je třeba vzít v úvahu střet mezi zaměřením náboženským (Írán) a laickým

⁷⁰ CVRKAL, Zdeněk. *Írán*. Praha: Libri, 2007. Stručná historie států.

(USA). V době vlády šáha Muhhamada Rezy Pahlavího,⁷¹ který podporoval a sám byl podporován Spojenými státy a později měl významnou roli v událostech, jež předcházely listopadový útok na americkou ambasádu v Teheránu, však mnoho obyvatel Íránu projevovalo s jeho prozápadní politikou nesouhlas.

Významným duchovním vůdcem a také názorovým oponentem šáha byl ajatolláh Chomejní.⁷² Předtím, než se budu podrobněji věnovat střetu mezi šáhem a duchovenstvem, který měl za následek Islámskou revoluci a následné šáhovo svržení, přejdu ke stručnému osvětlení historického vývoje Íránu od počátku 20. století, kdy tento vývoj následně formuloval budoucí vztahy Íránců k západním mocnostem.

3. 1. 1. Období od začátku 20. století do 2. světové války

Írán byl na počátku 20. století z politického hlediska ve střetu zájmu několika různých mocností, z nichž chtěla každá uplatnit svůj vliv. Zájem na přátelských vztazích a vlivu měla především Velká Británie a Rusko (následně Sovětský svaz). Tyto státy si již v roce 1907 rozdělily v Íránu své sféry vlivu, což vedlo k rozporům mezi tehdejší šáhem Mohammadem Alím Mírrou a parlamentem a také k negativním reakcím ze strany obyvatelstva.

Za 1. sv. v. usilovalo o vliv také Německo. Írán se zpočátku snažil o zachování neutrality, avšak dostal se do střetu zájmů, jelikož Německo se v Íránu snažilo vyvolat protibritské povstání jižních kmenů a proti tomu se Angličané bránili vytvořením svých speciálních vojenských jednotek chránících jejich zájmy. V té době také došlo k vytvoření prozatímní vlády v Komu a později v Kermánšáhu, kdy tato vláda fungovala pro omezenou část území až do konce války a podporovala Německo. Jelikož v Rusku probíhala v roce 1917 Říjnová revoluce, pokoušeli se následně Angličané v Íránu získat rozhodující vliv za pomoci smlouvy o poskytnutí značné půjčky Íránu spolu s vysláním britských vojenských poradců do Íránu – „*veřejností však byla [smlouva] vnímána jako faktický britský protektorát nad Íránem.*“⁷³ Smlouvy později při obsazení Teheránu budoucím šáhem, otcem Muhammada Rezy Pahlavího, který byl

⁷¹ Mohammad Rezá šáh Pahlaví byl ve funkci od 17. září 1941 do 16. ledna 1979, jeho otcem byl Rezá šáh Pahlaví

⁷² Dále v textu označen buď jako „ajatolláh Chomejní“ nebo „imám“ – duchovní vůdce; náboženský titul.

⁷³ CVRKAL, Z., op. cit., str. 75

v té době velitelem kozácké brigády, pozbyly platnosti. Rezá chán⁷⁴ po povstání zastával funkci generála a ministra války, což odsouhlasil stávající šáh Ahmad, který nedlouho poté odjel do Evropy. Parlament sesadil jeho dynastii a jmenoval šáhem Rezu Chána.

Rezá šáh Pahlaví již před svou korunovací začal s mnohými reformami, které se týkaly především školství, založil v Teheránu také univerzitu evropského typu, dále se věnoval výstavbě infrastruktury a nových továren, zavedl také světské právo a omezoval vliv duchovenstva – za jeho vlády byl zaveden občanský zákoník, zákon o účetnictví a daňový zákon. Reformy byly zpočátku přijímány obyvatelstvem velmi pozitivně, nicméně následně šáh začal zneužívat svého postavení, potíral jakýkoliv odpor, popravoval své odpůrce, především z řad duchovenstva, zavedl cenzuru, jeho daňová politika byla likvidační vůči zemědělcům. Snažil se o snížení vlivu Sovětského svazu a Británie, navazoval styky s dalšími evropskými zeměmi a Německo se pro něj stalo těsně před začátkem 2. sv. v. velmi významným obchodním partnerem.

3. 1. 2. Období 2. sv. v. a počátek vlády Mohammada Rezy šáha Pahlavího

Za 2. sv. v. se Írán pokoušel o zachování neutrality, přičemž se u něj objevoval poměrně pozitivní postoj vůči německé politice (sám Rezá šáh Pahlaví údajně choval k nacistickému Německu jisté sympatie). Spojenci však s Íránem chtěli spolupracovat a mimo jiné potřebovali přes jeho území přepravovat vojenský materiál, proto Írán obsadila jak sovětská, tak britská armáda, což mělo za následek abdikaci šáha ve prospěch jeho syna Mohammada, jelikož věděl, že by mu nebylo umožněno zůstat u moci. V roce 1943 byla Německu Íránem vyhlášena válka a Írán se díky tomu stal členem Společnosti národů. Během válečných událostí na tom íránské hospodářství nebylo nejlépe, byla zde inflace a nedostatek potravin. Díky odstoupení Rezy šáha Pahlavího však došlo k rozvoji politických stran, vliv měla například komunistická strana Túde, která spolupracovala se SSSR. V té době bylo velmi problematické řešení ropných koncesí, o které mělo zájem mnoho států, „*parlament [však] schválil zákon zakazující vládě jednání o ropných koncesích do konce války*“⁷⁵ Důležitým mezníkem

⁷⁴ Označení budoucího vládce Rezy šáha Pahlavího, jehož období vlády trvalo od 15. prosince 1925 do 16. září 1941. Jeho synem byl Mohammad Rezá šáh Pahlaví, který nastoupil do čela Íránu po něm.

⁷⁵ CVRKAL, Z., op. cit., str. 78

v poválečném období bylo podepsání smlouvy o vojenské pomoci se Spojenými státy roku 1947, čímž nastává změna ve sférách vlivu Sovětů a Britů a **začíná období největšího vlivu USA.**

3. 1. 3. Snahy o znárodnění ropného průmyslu a postavení premiéra

Mosaddeka

V poválečném období probíhaly velké neshody týkající se těžby ropy, především se jednalo o smlouvu mezi Velkou Británií a Íránem a společností Anglo - Iranian oil Company, která byla pro Íránce nevýhodná a jejíž zisky z těžby pramenily především do zahraničních států. V Íránu narůstala frustrace obyvatelstva vůči zahraničním mocnostem a vůči svým politickým představitelům, a proto se začalo se jednat o znárodnění ropného průmyslu. V čele těchto snah byl premiér a vůdce Národní fronty Mohammad Mosaddek, který byl Íránci velmi podporován. Znárodnění se však setkala s velkým odporem Velké Británie, jež zmrazila veškeré vztahy s Íránem a také jej žalovala u MSD – rozsudek soudu byl však ve prospěch Íránu. Západní mocnosti měly také obavy z vlivu Sovětů na Írán. Následkem bylo svržení premiéra Mossadeka při společné anglo-americké operaci Ajax, provedené za pomoci CIA a jmenování Fazlolláha Záhedího namísto něj. V reakci na tuto skutečnost se odehrály bouřlivé demonstrace, jež měly za následek zatýkání a uvěznění členů stran Národní fronty a Túde.

„Puč byl jednoznačně zvratem v politickém vývoji Íránu. Nyní lze dobře chápat, proč je mnoho Íránců dodnes nevraživých vůči americkému vměšování do jejich vnitřních záležitostí,“ přiznala v březnu roku 2000 šéfka diplomacie USA Madeleine Albrightová.⁷⁶

Po těchto událostech se šáh velmi upnul na spolupráci s USA, jež značnými prostředky financovala hospodářskou obnovu země, a Velkou Británií, se kterou *„iránská vláda poté v prosinci 1953 obnovila diplomatické styky a uzavřela novou smlouvu o těžbě ropy na příští rok.“⁷⁷* Šáhova silně „proamerická“ politika nebyla ze strany většiny Íránců přijímána kladně, jelikož se obávali o nezávislost svého státu. S USA byla dále v březnu 1959 uzavřena obranná smlouva, ve které byla mimo jiné

⁷⁶ [online] dostupné z http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/boj-o-iranskou-ropu-cia-priznala-puc-v-teheranu_280254.html (navštíveno dne 26. 6. 2016)

⁷⁷ CVRKAL, Z., op. cit., str. 80, 81

zakotvena možnost vojenské pomoci USA v případě napadení Íránu, a příslib budoucí ekonomické i vojenské spolupráce.⁷⁸ Pro období po svržení premiéra Mosaddeka bylo charakteristické potlačování opozičních snah ze strany státního aparátu, byl cenzurován tisk, volby v následujících letech byly zmanipulovány a byla zřízena tajná policie SAVAK. Přestože volby neprobíhaly regulérně a byly ovlivňovány, ani tak se nedařilo získat stabilní parlament a bylo vystřídáno několik předsedů vlády. Na nátlak ze strany prezidenta Kennedyho byl předsedou vlády následně jmenován Alí Amíní, který začal s mnoha reformami, týkajícími se uvolnění cenzury tisku, obnovení politických stran, postihování korupce. V zemi však nastávaly problémy hospodářského rázu spojené s ekonomickou recesí, a přestože byla vyhlášena i agrární reforma, nedařilo se Amínímu „*odstranit obrovský deficit rozpočtu, a tak navrhl snížit výdaje na armádu, což bylo zamítnuto šáhem a USA – hlavním dodavatelem zbraní do Íránu. USA tak odepsaly umírněného reformátora Amíního, kterého původně podporovaly.*“⁷⁹ Na jeho místo poté nastoupil nový ministerský předseda Assadoláh Alám.

3. 1. 4. Bílá revoluce a vzrůstající vliv ajatolláha Chomejního

Následovaly další šáhovy reformy, kterými navázal na probíhající agrární reformu, a které pak byly známy pod jednotným názvem „Bílá revoluce.“ Kenneth Pollack uvádí, že formální název reform byl „Revoluce šáha a národa“, avšak tyto reformy byly schváleny v referendu 99,9% hlasů, z čehož je patrné, že referendum neproběhlo regulérně a bylo zmanipulováno.⁸⁰ Reformy měly za cíl sociální a ekonomický rozvoj Íránu, nicméně „*velká část společnosti vnímala, že tyto reformy byly zemi vnuceny USA. I pod vlivem agitace duchovních se šířily zvěsti, že hlavním cílem*

⁷⁸ Encyclopedia of the United Nations and International Agreements: T to Z, str. 2550 [online] dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=hSxS2MmQsewC&pg=PA2550&lpg=PA2550&dq=1959+treaty+usa+iran&source=bl&ots=8aIxQGTFZ1&sig=DEhRVTSgBQf0XYQyl-JvVGL3iXA&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiv94H9z5PNAhUDDsAKHXkMDZMQ6AEIJDA B#v=onepage&q=1959%20treaty%20usa%20iran&f=false> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

⁷⁹ CVRKAL, Z., op. cit., str. 82

⁸⁰ POLLACK, Kenneth M. c2004. *The Persian puzzle: the conflict between Iran and America*. New York: Random House, str. 86 [online] dostupné z https://books.google.cz/books?id=VtISTfUL-NAC&pg=PA85&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=white%20revolution&f=false

reforem je jen znásobení šáhova bohatství a upevnění a prohloubení amerického vlivu v Íránu, kterému byla země vystavena od doby svržení premiéra Mosadekka.“⁸¹

Přibližně v této době začal mít na íránské obyvatelstvo velký vliv ajatolláh Chomejní. Ve svých kázáních se zaměřoval na šáhovy reformy a ostře se proti němu vyhrážoval. V reakci na jeho názorové vyhranění zaútočili šáhovi výsadbkáři na náboženskou školu a studenty Chomejního, školu vyplenili a mnoho studentů bylo zabito. Chomejní však dále pokračoval ve svých projevech proti šáhovi, mimo jiné jej kritizoval za „*tyranskou povahu jeho režimu a závislosti na USA.*“⁸² Za tyto projevy bylo Chomejnímu nařízeno domácí vězení, což se setkalo s bouřlivým nesouhlasem ze strany lidu, kdy v reakci následovalo povstání neozbrojených demonstrantů proti šáhovým jednotkám, jež byly vybaveny zbraněmi z USA. Během povstání bylo zabito na 15 000 lidí a den povstání „*je považován za zlom v moderních dějinách Íránu. Toto povstání vyzdvihlo Chomejního na pozici národního vůdce, bojujícího proti šáhovi a 'zahraničním agentům' na islámském ideologickém základě.*“⁸³ Povstání bylo šáhovým režimem potlačeno, nicméně veřejnost apelovala, aby byl Chomejní propuštěn, k čemuž později také došlo. Po jeho další kritice závislosti na USA⁸⁴ však za účelem prevence jeho stále vzrůstajícího vlivu byl ajatolláh Chomejní poslán do exilu do Turecka a následně do Iráku.

V mezidobí došlo k několika změnám v osobě předsedy vlády, kdy po delší době nestability a komplikovaných snah o reformy byl jmenován Amír Abbás Hovejda, který zůstal na postu premiéra dlouhých 12 let. Během této doby se zlepšovaly zahraniční vztahy Íránu s okolními státy s výjimkou Iráku, se kterým byly vztahy komplikovanější, a také docházelo k pozitivním změnám v oblasti vzdělanosti a gramotnosti. Rovněž byl vydán nový daňový zákon. Stále se prohlubovala spolupráce s USA. „*V roce 1972 navštívil prezident Nixon Írán a dohodl se šáhem nákup konvenčních zbraní z USA. Tento krok vedl k dalšímu prohloubení americko-iránské vojenské spolupráce a šáh*

⁸¹ CVRKAL, Z. op. cit., str. 83

⁸² Ibid., str. 83

⁸³ Ibid., str. 83

⁸⁴ Ibid., str. 84 Tato kritika se týkala šáhova „*rozhodnutí z října 1964, které americkým zaměstnancům garantovalo právní imunitu za jakýkoli přestupek, spáchaný na íránském území. Tuto imunitu pak schválil parlament.*“

povolil zřízení dvou odposlechových středisek v Íránu k monitorování sovětských balistických řízených střel a dalších vojenských aktivit. ⁸⁵

3. 1. 5. Formulování opozice proti šáhovu režimu a události, které předcházely revoluci

Po demonstracích, které se konaly v roce 1963 poté, co byl ajatolláh Chomejní vzat do domácího vězení, byli odpůrci šáhova režimu pronásledováni a představitelé politických stran odešli do exilu. Představitelé komunistické strany Túde, kteří odešli kupříkladu do socialistického Německa, už nehráli významnější roli v událostech, které v Íránu následovaly. Důležitější roli hrála politická strana Hnutí za svobodu Íránu, jejíž představitel Mehdí Bázargán si uvědomoval velký potenciál islámu, který lze využít pro politický boj, a proto se pokoušel o spolupráci s náboženskou opozicí. *„Mezi nejvýznamnější myslitele tohoto hnutí [Hnutí za svobodu Íránu] patřil doktor Alí Šariátí, který rovněž viděl v islámu nástroj politického boje a sociální spravedlnosti.* ⁸⁶

V čele náboženské opozice stál imám Chomejní. Zastával názor na základě islámského učení, že není možné oddělit státní moc od moci náboženské. Na svých přednáškách v Iráku hlásal, že je nutné vytvořit islámský stát, který bude spravován fakíhy (tj. znalci islámského práva) a také mluvil o způsobu vytvoření takového státu – z těchto přednášek byla vytvořena kniha *„Vláda fakíha, islámská vláda.*“

V roce 1977 byl v Iráku zavražděn syn ajatolláha Chomejního íránskou tajnou policií SAVAK a touto událostí bylo veřejné mínění obyvatel v Íránu otřeseno. ⁸⁷

V té době byla také formulována opozice proti šáhovu režimu ve formě ozbrojených hnutí, kdy tato hnutí páchala především bombové útoky na představitele západních mocností a zástupce vlády Íránu.

Situace v zemi pár let před revolucí nebyla příznivá. Z ekonomického i politického hlediska na tom byla země špatně, docházelo k inflaci a chudnutí střední vrstvy. Vláda se pokoušela o reformy školství, kdy soukromé školy byly zestátněny, mělo dojít ke zlepšení zdravotní péče a industrializace, nicméně tyto programy nebyly úspěšné. Na šáha byl také uskutečňován tlak ze strany organizací zabývajících se

⁸⁵ Ibid., str. 86

⁸⁶ Ibid., str. 81

⁸⁷ Ibid., str. 88

lidskými právy, jelikož nebyla dodržována práva politických vězňů. Došlo ke střídání předsedů vlády, což však nebylo řešením problémů.

„Dne 8. ledna 1978, týden poté, co americký prezident Carter vychvaloval v Tehránu šáha jako moudrého státníka milovaného svým národem, otiskl deník Etteláát zprávu, která napadla imáma Chomejního jako agenta zahraničních sil. Reakce veřejnosti se dostavila okamžitě. Článek vyvolal skandál v náboženských kruzích.“⁸⁸

Tento incident byl příčinou mnoha protestů a demonstrací proti režimu. Následovaly různé další demonstrace, které se také vyznačovaly voláním po islamizaci státu a útoky na symboly západních společností jako například kina, noční podniky a také banky. Přestože se nově jmenovaný premiér Džafar Šaríf Emámí pokoušel uklidnit společnost různými opatřeními symbolizujícími snahy o smíření, iránský lid nepřestával demonstrovat proti stávajícímu režimu. V roce 1978 byl ajatolláh Chomejní na žádost iránské vlády vyhoštěn mimo Irák. Azyl mu nabídla Francie, kde byla následující komunikace s lidem Íránu pro imáma překvapivě jednodušší a mohl v podstatě řídit odpor proti šáhovu režimu s tím, že vyzval lid k pokračování v demonstracích. Přestože se šáh snažil o politická gesta, např. propustil politické vězně, protesty stále pokračovaly.

„Demonstranti požadovali odstranění šáhovy monarchie a nastolení islámské republiky. Navzdory veškerému úsilí šáha, masakrům tisíců neozbrojených demonstrantů, mučení a hrubého zacházení se zadržovanými, zabíjení zraněných na nemocničních lůžkách a přes neomezenou podporu ze strany USA a dalších zemí se Pahlavího režim chýlil ke konci.“⁸⁹

Z rozhodnutí svých politických spolupracovníků šáh 16. 1. 1979 opustil zemi, což se setkalo s nadšením lidu. Po šáhově odchodu byl premiérem ustaven Šahpúr Bachtijár. Přestože bylo z jeho strany provedeno mnoho vstřícných kroků, jeho vláda nebyla uznána ze strany ajatolláha Chomejního, který se vrátil z exilu do Íránu 1. 2. 1979. Jeho návrat vyvolal obrovské pozitivní reakce obyvatel Íránu. V polovině února již byl šáhův režim definitivně ukončen a ajatolláh Chomejní do čela vlády jmenoval Mehdího Bázargána.

⁸⁸ Ibid., str. 89

⁸⁹ Ibid., str. 91

3. 1. 6. Islámská revoluce

Následně byla politická situace v zemi poměrně nepřehledná. V lednu 1979 došlo k založení Revoluční rady ajatolláhem Chomejním. Tato Rada měla sdílet moc s ministerským předsedou a skládala se jak z duchovních, tak sekulárních politiků a představitelů ozbrojených sil. Během vzniku prozatímní vlády opustil předseda vlády Bazargán Revoluční radu a společně se svými stoupenci zformoval kabinet. *„Kabinet měl sloužit jako výkonný orgán, zatímco Revoluční rada vydávala nejvyšší rozhodnutí a působila jako zákonodárny orgán. Mezi kabinetem a Revoluční radou rychle vzniklo napětí.“*⁹⁰ Proto Chomejní navrhl vyřešení situace přechodem části představitelů Revoluční rady do kabinetu a naopak přechod části členů kabinetu do Revoluční rady. V květnu stejného roku došlo k založení ozbrojených jednotek s názvem Strážci revoluce.

Probíhalo také trestání představitelů a stoupců bývalého režimu, zasedaly soudy, jež se vyznačovaly nedodržováním lidských práv, a proto byla později jejich činnost pozastavena.

Následně měla být přijata nová ústava. Zpočátku se zdálo, že se nebude příliš lišit od staré ústavy a nebude zakotvena role duchovenstva, nicméně v referendu bylo lidem odhlasováno, že si přejí takovou podobu ústavy, kde tato role zakotvena bude. Ještě předtím bylo uskutečněno referendum, ve kterém lid odhlasoval novou podobu státu – Íránskou islámskou republiku.

Zpočátku byly snahy o zachování dobrých vztahů s okolními zeměmi. Projevovaly se však protiamerické nálady. Premiér Bazargán se přesto pokoušel vyjednat s USA smlouvy týkající se zbrojních komponentů a jiných záležitostí, sešel se také s poradcem prezidenta Cartera v Alžírsku. Mezitím došlo k přijetí šáha, který byl vážně nemocen, do USA k poskytnutí léčby. *„Íránci vnímali šáhův příjezd do USA jako snahu o svržení islámské republiky. 1. listopadu 1979 stovky tisíc demonstrantů požadovaly šáhovo vydání do Íránu a odsoudily Bazargánovy schůzky s vysokým americkým představitelem.“*⁹¹

Dne 4. 11. 1979 došlo k obsazení americké ambasády v Teheránu a 5. 11. konzulátů v Tabrízu a Shírazu a premiér Bazargán ze svého postu odstoupil.

⁹⁰ Ibid., str. 93

⁹¹ Ibid., str. 96

3. 2. Okolnosti a popis případu Teherán

3. 2. 1. Události předcházející útok 4. 11. 1979

Nelze opominout, že již před listopadovým útokem se odehrály jiné násilnosti zaměřené na diplomatický a konzulární personál USA v Íránu. J. Craig Barker ve své knize popisuje útok ze dne 14. 2. 1979, který se tedy odehrál stejného roku o devět měsíců dříve - ozbrojení radikálové napadli během nepokojů americkou ambasádu v Teheránu, kdy bylo při tomto útoku zabito celkově 6 lidí a přes 70 lidí, včetně amerického velvyslance, bylo drženo jako rukojmí - v tomto případě útok trval několik hodin a byl ukončen příchodem zástupce íránského předsedy vlády s dalšími autoritami a členem íránských revolučních gard, kdy následně byla kontrola nad ambasádou navrácena americkým zástupcům a posléze se také íránské autority písemně omluvily americkému velvyslanci:⁹²

„...Dr. Bazargan, expressing regrets for the attack on the Embassy, stating that arrangements had been made to prevent any repetition of such incidents, and indicating readiness to make reparation for the damage.“⁹³

Ve stejné době proběhly také útoky na konzuláty ve městech Tabriz a Shiraz.⁹⁴ Oba tyto konzuláty byly následně uzavřeny a zástupci konzulárních úřadů se tam během listopadových útoků již nenacházeli.

Situace se přiostrčila, když byl bývalý íránský šáh v říjnu 1979 přijat do USA k poskytnutí léčby. Předtím, než došlo k šáhovu přijetí, bylo tohle rozhodnutí zvažováno, jelikož mezi státy panovalo napětí a Spojené státy měly obavy z možné újmy diplomatických zástupců v Teheránu. Proto bylo rozhodnuto, že požádají o záruky ochrany zástupce státu Írán. Ochrana byla státem Írán, který se zavázal splnit své

⁹² BARKER, J. Craig. c2006. *The protection of diplomatic personnel*. Burlington, VT: Ashgate. J. CRAIG BARKER, *The Protection of Diplomatic Personnel*, str. 8 [online] dostupné z <https://books.google.cz/books?id=Xx6gCwAAQBAJ&pg=PT4&lpg=PT4&dq=The+Protection+of+Diplomatic+Personnel+J.+Craig+Barker&source=bl&ots=KRO-N-mNib&sig=pKcmeliP-BBdY13NvtcOLMgmpf4&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjUqMmByMfNAhWLBBBoKHQwjDNsQ6AEIOTAE#v=onepage&q=The%20Protection%20of%20Diplomatic%20Personnel%20J.%20Craig%20Barker&f=false> (navštíveno 26. 6. 2016)

⁹³ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 14. Volný překlad citace: „...Dr. Bazargan vyjádřil lítost nad útokem na ambasádu a prohlásil, že byla vykonána opatření, jež znemožní opakování podobného incidentu v budoucnosti, zároveň nezařekl připravenost uhradit škody.“

⁹⁴ Ibid., odst. 14

povinnosti vyplývající z mezinárodního práva a poskytnout ochranu diplomatické mise, příslibena.⁹⁵ 1. listopadu, kdy pobíhaly demonstrace v jiných částech Teheránu, byla ochrana ambasádě skutečně poskytnuta a američtí diplomaté se nechali slyšet, že zajištění této ochrany považují za dostatečné.⁹⁶ Při těchto demonstracích se před ambasádu nahnulo asi 5000 demonstrujících, nicméně vzhledem k bezpečnostním opatřením, které zahrnovaly přítomnost policie, byl zachován pořádek.⁹⁷

3. 2. 2. Události 4. 11. 1979

Jak již bylo zmíněno dříve, rozsudku MSD se věnuji v následující kapitole, nicméně již nyní využiji jeho faktickou část, ve které je řečeno, jak přesně útok proběhl a která je v rozsudku označena odst. 17 - 27.

4. 11. 1979 ráno došlo v Teheránu k velké demonstraci přibližně 3000 lidí a silná ozbrojená skupina, skládající se z několika stovek lidí, obsadila americkou ambasádu. Na rozdíl od demonstrace, která se odehrála 1. listopadu, zde však v tomto případě nebyla poskytnuta ochrana ze strany íránských bezpečnostních složek a skupina útočníků, jež sama sebe pojmenovala „*Muslim Student Followers of the Imam's Policy*“⁹⁸ vtrhla do areálu. Tito lidé násilím obsadili místnosti mise a zadrželi jako rukojmí přítomný diplomatický a konzulární personál. Později byli také do areálu převezeni další členové amerického personálu a americký občan, kteří byli zadrženi na jiných místech Teheránu.

Během napadení, jež trvalo déle než 3 hodiny, se americká ambasáda v Teheránu pokoušela telefonicky kontaktovat íránské ministerstvo zahraničí s žádostí o pomoc, stejně tak se chargé d'affaires Spojených států, jež se v té době nacházel společně s dvěma dalšími členy diplomatické mise na íránském ministerstvu zahraničí, pokoušel o zajištění pomoci ze strany íránských autorit. Tyto opakované prosby o pomoc americké ambasádě nebyly ze strany představitelů Íránu vyslyšeny, dokonce Revoluční gardy, které se následně dostaly na místo, měly pokyn chránit jak rukojmí, tak studenty. Nebyl vydán žádný příkaz, aby studenti opustili místnosti mise, zdrželi se pokračování v útoku nebo propustili rukojmí.

⁹⁵ Ibid., odst. 15

⁹⁶ J. C. BARKER, op. cit., str. 8, 9

⁹⁷ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 16

⁹⁸ Ibid., odst. 17. Volný překlad: „Muslimští studenti následující imámovo učení.“

3. 2. 3. Události následující těsně po útoku 4. 11. 1979

Následujícího dne po útoku na americkou diplomatickou misi v Teheránu došlo také k útokům na konzulární úřady v Tabrízu a Shírazu. Činnost těchto konzulátů byla pozastavena po útocích z února 1979, na místě se tedy nenacházel žádný konzulární personál, a proto došlo pouze k obsazení místnosti konzulárních úřadů. Íránská vláda opět nezasáhla a neučinila žádná opatření k ochraně areálů konzulátů.

Americká diplomatická mise a konzulární úřady zůstaly nadále pod kontrolou muslimských studentů. Z celkového počtu uvězněných bylo později 13 rukojmích propuštěno na výzvu ajatolláha Chomejního: „...*hand over the blacks and the women, if it is proven they did not spy, to the Ministry of Foreign Affairs so that they may be immediately expelled from Iran.*“⁹⁹

Z dalších rukojmích, dle informací podaných Soudu Spojenými státy, jich nejméně 28 mělo status (řádně uznaný státem Írán) „diplomatického personálu“ ve významu čl. 1 písm. d) VÚDS, z nichž 4 osoby patřily do konzulární sekce diplomatické mise; nejméně 20 osob mělo status, obdobně uznaný státem Írán, „členů administrativního a technického personálu“ ve významu čl. 1 písm. f) VÚDS; dále se mezi rukojmími nacházely 2 osoby americké národnosti bez diplomatického či konzulárního statusu.¹⁰⁰

Spojené státy tvrdily, že s rukojmími není dobře zacházeno. Írán s tímto nesouhlasil, nicméně dle rukojmích, kteří byli propuštěni v listopadu 1979, se nelidské zacházení projevilo například v tom, že někteří byli prováděni před věznicemi a skandujícím davem, přičemž byli svázaní a měli zavázané oči; dále minimálně zpočátku jejich věznění byli svázaní, občasně jim byly i zavázány oči, byla jim odepřena komunikace s jejich vládou a mezi sebou navzájem, věznicelé je vyslychali a používali zbraně jako hrozbu.¹⁰¹ Pro doplnění je třeba dodat, že archivy a dokumenty mise a konzulárního úřadu byly prohledány a zabaveny.

Pozice amerického chargé d'affaires, který byl společně se 2 dalšími na íránském ministerstvu zahraničí, byla komplikovaná – íránské autority zpočátku tvrdily, že jako stát splní svou povinnost a tyto osoby budou pod jejich ochranou, dokud se

⁹⁹ Ibid., odst. 21 Volný překlad: „...předejte Afroameričany a ženy, pokud bude prokázáno, že nejsou špióni, ministerstvu zahraničí, aby byli okamžitě vyhoštěni ze země.“

¹⁰⁰ Ibid., odst. 22

¹⁰¹ Ibid., odst. 23

budou zdržovat v areálu ministerstva. Lze však dovést, že i tyto osoby byly považovány za rukojmí. Později už se nechaly slyšet, že pokud o jejich osudu nerozhodne samotný imám, tak rozhodne Revoluční rada.¹⁰²

Během doby po útoku se američtí představitelé pokoušeli zkontaktovat íránskou vládu, která však odmítala jakoukoliv komunikaci – ze strany USA zde byly snahy o vyjádření nesouhlasu s útokem i se zadržováním rukojmích a učinění požadavků na jejich propuštění, z rádiového vysílání však došlo k zákazu schůzky představitelů íránské revoluční rady s americkým představitelem, jež byl vyslán k vyjednávání o situaci, kdy Ajatolláh Chomejní setkání zakázal s tím, že “...*the U. S. Embassy in Iran is our enemies’ centre of espionage against our sacred Islamic movement.*“¹⁰³ Následoval jeho požadavek na vydání bývalého íránského šáha a ukončení špionáže. Bylo vyjádřeno, že ze strany íránské vlády nedojde k přímému setkání s americkými představiteli a vyjednávání o situaci.

Tímto uzavírám faktický popis případu Teherán a přecházím k analýze rozhodování MSD. Žaloba na Íránskou islámskou republiku byla podána Spojenými státy dne 29. listopadu 1979.

¹⁰² Ibid., odst. 25 Tento výrok zazněl jako reakce na žádost státního zástupce Íránské islámské revoluce, který žádal, aby mu byl jeden z těchto tří rukojmích předán.

¹⁰³ Ibid., odst. 26 Volný překlad: „Americká ambasáda v Teheránu je střediskem našich nepřátel pro špionáž našeho posvátného islámského hnutí.“

Kapitola 4. Proces u Mezinárodního soudního dvora v případě Teherán

Tato kapitola je věnována samotnému procesnímu postupu a průběhu rozhodování MSD ve věci případu Teherán. Vycházím ze soudního rozsudku, jenž podrobně popisuje události, týkající se útoku na ambasádu v Teheránu, které byly již přiblíženy v předchozí kapitole. Z toho důvodu popis faktických událostí, nacházejících se v rozsudku, v této kapitole vynechám, pouze pokud to bude nutné z hlediska přehlednosti, odkáži na kapitolu předchozí. Rozsudek se dále zabývá okolnostmi, které po útoku následovaly a jakým způsobem státy USA a Írán dále jednaly. Při svém rozhodování se soud zabýval především fakty, které následně hodnotil, také řešil, zda je příslušný rozhodovat v tomto sporu, zjišťoval, které úmluvy bude na případ následně aplikovat, dále zda je zde existence zvláštních okolností a rovněž jakým způsobem se postavit k problému z hlediska mezinárodní odpovědnosti státu. V neposlední řadě zmiňuje vojenskou operaci USA, která proběhla ve dnech 24. – 25. 4. 1980.

4. 1. Mezinárodní soudní dvůr, jeho jurisdikce a sporné řízení

Mezinárodní soudní dvůr byl zřízen dne 5. 2. 1946 a sídlí v Haagu. Jedná se o jeden z šesti základních orgánů OSN, přičemž je jejím hlavním soudním orgánem. Skládá se z 15 soudců a je třeba, aby se na výsledném rozhodnutí shodlo 9 soudců. Soud se řídí Statutem MSD, který je součástí Charty OSN a je rozdělen na 5 kapitol s názvy „*Organizace dvora*“, „*Příslušnost dvora*“, „*Řízení*“, „*Posudky*“ a „*Změny*“.

Jurisdikce soudu je dána v případě, že stranami před soudem jsou státy. „*Mezinárodní soudní dvůr je příslušný rozhodovat spory mezi státy a podávat určitým mezinárodním organizacím posudky o právních otázkách, které souvisejí s jejich činností.*“¹⁰⁴

Soudní pravomoc k vyřešení konkrétního případu vzniká třemi způsoby – *kompromisem*, kdy se jedná o smlouvu o odevzdání sporu, který již vznikl, dále *kompromisní doložkou*, jež je obsažena ve smlouvě, která přijímá jurisdikci MSD pro případné spory budoucí a *jednostranným opčním prohlášením*, které je závazné vůči

¹⁰⁴ POTOČNÝ, M. a ONDŘEJ, J.: op. cit., str. 377

státům, které rovněž učinily toto prohlášení.¹⁰⁵ Pro doplnění uvádím způsob zakládající příslušnost MSD *konkludentně*, kdy „*stát začal projednávat spor před Dvorem, aniž by uplatnil námitku jeho nepřislušnosti.*“¹⁰⁶

V našem případě se jedná o sporné řízení před MSD. Sporné řízení může být obecně zahájeno podáním společné žádosti sporných stran, kdy je třeba současně podat oznámení o dosažení kompromisu, nebo písemnou žalobou, kterou podává jedna ze stran.¹⁰⁷

Řízení se dle Statutu MSD skládá z písemné a ústní části. Co se týče písemné části, „*prostřednictvím soudní kanceláře [se] podávají a protistraně předávají nezbytné písemnosti (memorials), stejně tak i odpovědi na ně (counter – memorials) a podle potřeby ještě repliky (replies).*“¹⁰⁸ Dle článku 43 odst. 5 Statutu MSD ústní část jednání spočívá ve výslechu svědků, znalců, zmocněnců, poradců a právních zástupců.

Na základě čl. 38 Statutu MSD rozhoduje MSD za pomoci aplikace mezinárodních úmluv, které uznaly státy, jejichž spor se rozhoduje, také pomocí aplikace mezinárodních obyčejů, dále bere v potaz obecné právní zásady a podpůrně soudní rozhodnutí a učení znalců, s možností rozhodovat v případě souhlasu stran *ex aequo et bono*.

Rozsudek je vyhlášen dle čl. 58 Statutu MSD na veřejném zasedání, měl by obsahovat odůvodnění a jména soudců, jež rozhodovali (čl. 56 Statutu MSD) a může obsahovat také odlišná stanoviska soudců, pokud rozhodnutí není jednomyslné (čl. 57 Statutu MSD).

Rozhodnutí soudu se stává pro strany sporu závazným dnem vyhlášení, nicméně „*to ale také neznamená, že v tomto stadiu už strany ve sporu nemohou vzájemně, tj. smluvním ujednáním, přijmout jiné řešení, než k jakému dospěl předmětný rozsudek.*“¹⁰⁹

Co se týče vynutitelnosti, rozhodčí a soudní orgány obecně *nemají pravomoc vynucovat splnění svých rozhodnutí.*¹¹⁰ Vynucení splnění rozsudku přísluší Radě

¹⁰⁵ DAVID, V., BUREŠ P., FAIX M., SLADKÝ P., SVAČEK O., op. cit., str. 366

¹⁰⁶ Ibid., str. 366

¹⁰⁷ Čepelka Č. a Šturma P., op. cit., str. 560

¹⁰⁸ Ibid., op. cit., str. 560, 561

¹⁰⁹ Čepelka Č. a Šturma P., op. cit., str. 563 s odkazem na Brownlieho, 6th edn., p. 445, note 175: „parties to a dispute may agree otherwise“

¹¹⁰ ONDŘEJ, Jan. 2014. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice, str. 196

bezpečnosti, nicméně „proti vůli strany, jež ve sporu byla poražena, je však toto vynucení v praxi sotva proveditelné.“¹¹¹

4. 2. Proces před MSD v případě Teherán

V odstavcích 1 – 10¹¹² MSD řeší základní záležitosti sporu mezi státy USA a Íránem. Dne 29. 11. 1979 byla podána žaloba na Íránskou islámskou republiku ze strany Spojených států, týkající se držení amerických diplomatických a konzulárních zástupců a jiných amerických občanů na velvyslanectví v Teheránu. Tato žaloba byla na základě příslušných článků Statutu MSD a Jednacího řádu dvora¹¹³ předána íránské vládě. Zároveň byla podána žádost o určení zatímních opatření (viz níže).

Později soud Příkazem ze dne 24. 12. 1979 stanovil limit pro podání písemnosti (memorial), kterou má soudu předat USA – jednalo se o 15. leden 1980. Zároveň bylo určeno, že odpověď na tuto písemnost (counter – memorial) má Írán předat soudu do 18. února s možností prodloužení doby odevzdání.

4. 2. 1. Žádost o zatímní opatření

Ve stejný den, jako byla podána žaloba ze strany USA, došlo také k podání žádosti o určení zatímních opatření dle čl. 41 Statutu MSD. Tato žádost se týkala především propuštění amerických rukojmích, kteří zároveň měli mít zajištěn bezpečný odchod z Íránu. Všechny osoby, které byly v nějakém vztahu s diplomatickou misí a konzulátem neměly být postaveny před soud a měly mít zajištěn svobodný pohyb a možnost plnění diplomatických a konzulárních funkcí. Prostory diplomatické mise a konzulárního úřadu měly být opět předány do rukou autorizovaných osob s tím, že nekompetentní osoby musí prostory opustit. Také nemělo dojít k jakémukoliv ohrožení rukojmích ve spojitosti s procesem u MSD. Soudci MSD dne 15. 12. 1979 vydali Příkaz, ve kterém jednomyslně určili požadovaná zatímní opatření. „*The Court's Order*

¹¹¹ SEIDL-HOHENVELDERN, I., op. cit, str. 328

¹¹² United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3

¹¹³ Jednací řád dvora, Rules of court [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=3&p3=0> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

[...] was publicly rejected by the [Iranian] Minister for Foreign Affairs on the following day and has been ignored by all Iranian authorities. ¹¹⁴

4. 2. 2. Vyjádření íránské vlády

Ze strany Íránu došlo za celou dobu soudního procesu pouze ke dvěma reakcím. Nebyla dodána požadovaná odpověď na písemnost Spojených států, soudu byly doručeny pouze 2 sdělení íránské vlády, která nesouhlasila s konáním procesu u MSD, a mimo jiné v nich bylo uvedeno tvrzení, že by soud tento spor neměl rozhodovat.

Prvním sdělením byl dopis z 9. prosince 1979, odeslaný jako telegram. V tomto dopise vyjádřil Írán svou úctu vůči MSD a jeho spravedlivému urovnávání sporů mezi státy, nicméně dle jeho mínění v tomto případě nemá MSD rozhodovat, jelikož se jedná o komplexní záležitost, zahrnující 25 let trvající utlačování íránských obyvatel a jejich vykořisťování ze strany Spojených států, jejich zločinné aktivity, konkrétně v době sesazení doktora Mosaddeka, kdy s pomocí CIA byl navrácen politický vliv šáhovi s tím, že USA tak jednaly z důvodu svých zájmů, ovlivňování Íránu politicky, kulturně i hospodářsky a nedodržování mezinárodních a humanitárních norem. Proto se nemají na tento případ vztahovat žádná z úmluv, na které ve své žalobě Spojené státy odkazují. Zatímní opatření, které požadují USA, Soud nemá určovat, jelikož by se vůbec neměl žalobou Spojených států zabývat a zatímní opatření obecně nemají sloužit pouze ku prospěchu jedné ze stran. Soud musí vzít v potaz zvláštní charakter islámské revoluce s tím, že tato záležitost je vzhledem ke všem okolnostem a nespravedlnostem, jichž se v uplynulých 25 letech dopustily Spojené státy, věcí národní suverenity a sám stát Írán je kompetentní vyřešit výsledný stav.¹¹⁵

Druhým byl dopis ze dne 16. 3. 1980, který byl přijat následujícího dne ve formě telexu. Tento dopis se velmi podobal prvnímu dopisu z prosince 1979. Znovu vyjádřil úctu k MSD, vyzdvihl zvláštní povahu Islámské revoluce a vztahu Íránu ke Spojeným státům, jež jsou spojeny s negativním postojem Íránu z důvodu utlačování íránského národa, a zdůraznil, že tato záležitost je věcí národní suverenity íránské vlády. Zopakoval, že se jedná o 25 let trvající vměšování do vnitřních záležitostí státu Írán ze

¹¹⁴ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 75. Volný překlad: „Příkaz soudu [...] následujícího dne veřejně odmítl íránský ministr zahraničí a íránské autority tento příkaz ignorovaly.“

¹¹⁵ Ibid., str. 10, 11

strany Spojených států a páčání zločinů vůči íránskému lidu. Není možné, aby soud nebral v potaz zvláštní povahu tohoto případu, na který není z důvodu jeho specifické povahy možné aplikovat úmluvy, kterých se dovolává USA a je nutné vidět celou věc v kontextu vztahu Íránu a USA v uplynulých letech. Také znovu zopakoval svůj postoj k zatímním opatřením, která neměla být vůbec určena, jelikož soud není příslušný tento případ rozhodovat.

4. 2. 3. Důvodnost žaloby na základě článku 53 Statutu MSD a příslušnost soudu k řešení sporu

MSD v odst. 33 rozsudku vyjádřil politování nad neúčastí íránské vlády v soudním procesu, jelikož nebylo možné vyslechnout tuto stranu sporu a zhodnotit její argumenty. Vzhledem k postoji Íránu k probíhajícímu soudnímu procesu Soud zjišťoval důvodnost nároků uvedených v žalobě s využitím čl. 53 Statutu MSD, který zní:

„1. Jestliže se jedna ze stran nedostaví nebo vůbec svou při nehájí, může druhá strana žádat, aby Dvůr rozhodl ve prospěch jejích nároků.

2. Dříve než tak učiní, musí se Dvůr přesvědčit, nejen že je příslušný podle článku 36 a 37, ale také, že přednesený nárok je skutkově i právně odůvodněn.“¹¹⁶

V odst. 11 svého rozsudku se Soud vypořádal se zmíněnou otázkou opodstatněnosti přednesených nároků s odkazem na rozhodnutí MSD v případě Korfského průlivu:

„While Article 53 thus obliges the Court to consider the submission of the Party which appears, it does not compel the Court to examine their accuracy in all their details; for this might in certain unopposed cases prove impossible in practice. It is sufficient for the Court to convince itself by such methods as it considers suitable that the submissions are well founded.“¹¹⁷

¹¹⁶ Statut MSD [online] dostupný z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (navštíveno 26. 6. 2016)

¹¹⁷ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 11 s odkazem na I. C. J. Reports 1949, p. 248. Volný překlad: „Zatímco čl. 53 tudíž ukládá soudu zvážit návrh strany, která se dostaví, neukládá soudu zkoumat správnost předložených informací do všech detailů; to by se v určitých případech bez účasti protistrany mohlo v praxi ukázat nemožným. Pro soud je dostačující, aby sám sebe přesvědčil metodami, které považuje za vhodné, že návrh je opodstatněný.“

V tomto případě se jednalo o nedostatek určitých důkazů, které soud nemohl obdržet, konkrétně bylo zmíněno, že nelze prokázat, jakým způsobem bylo zacházeno s rukojmími. USA vysvětlily, že kvůli událostem v Íránu neměly možnost navázat spojení se svými diplomatickými a konzulárními zástupci a zjistit přesný stav týkající se těchto osob, místností a archivů diplomatické mise a konzulátů. Z tohoto důvodu byly předloženy výpovědi propuštěných rukojmí, kteří je učinili pod přísahou.

Soud dále ve svém rozsudku řešil svůj přístup k faktickým okolnostem případu, který bylo možné získat kromě uvedení těchto okolností v žalobě podané Spojenými státy také prostřednictvím médií, např. tiskem, rádiovým a televizním vysíláním a dále pomocí dalších vyjádření zástupců Spojených států a také oficiálních stanovisek vlády USA a Íránu. Veškeré informace z odlišných zdrojů tedy tvořily souvislý informační tok, který dal dohromady faktickou představu soudu o rozhodovaném případě. Veškeré informace byly poskytovány Íránu, který se vůči případným nepravdivostem nijak neohradil. Z těchto důvodů soud na základě čl. 53 Statutu MSD konstatoval, že přednesený nárok Spojených států, opírající se o předložená tvrzení, je opodstatněný.

Soud se také zabýval argumenty v dopisech íránské vlády z 9. 12. 1979 a 16. 3. 1980, kde bylo tvrzení, že MSD není příslušný k řešení případu, jelikož se jedná o věc národní suverenity státu Írán a není možné nastalé skutečnosti, vzniklé v průběhu specifické Islámské revoluce, oddělit a hodnotit bez pochopení dlouhého vývoje vztahů mezi USA a Íránem, přičemž Írán byl dlouhou dobu utlačován a USA se vměšovaly do jeho vnitřních záležitostí. MSD v rozsudku v čl. 34 uvádí svůj postoj, který zastával již ve svém Příkazu k zatímním opatřením ze dne 15. 12. 1979:

„a dispute which concerns diplomatic and consular premises and the detention of internationally protected persons, and involves the interpretation or application of multilateral conventions codifying the international law governing diplomatic and consular relations, is one which by its very nature falls within international jurisdiction.“¹¹⁸

¹¹⁸ Nařízení Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. ledna 1979, Order of 15 December 1979, [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6283.pdf> str. 16, odst. 25 (navštíveno 26. 6. 2016). Volný překlad: „...spor, který se týká diplomatických a konzulárních místností a zadržení mezinárodně chráněných osob, a jehož obsahem je interpretace a aplikace vícestranných úmluv, jež jsou kodifikacemi mezinárodního práva, kterým se řídí diplomatické a konzulární vztahy, svou povahou jednoznačně spadá do mezinárodní jurisdikce“

Při obdržení druhého dopisu soud tento svůj postoj zopakoval vzhledem k tomu, že íránská vláda neuvedla žádné nové argumenty pro svůj názor, že soud není příslušný spor rozhodovat. V odst. 36 - 38 Soud dále uvádí, že po zvážení obsahu dopisů obdržených od vlády Íránu nevidí důvod, proč by se neměl případem zabývat; ve Statutu MSD neexistuje žádné ustanovení, které by mu zakazovalo řešit spor z důvodu existence jiných, i když významných okolností (v tomto případě je významnou okolností myšlen „specifický charakter Islámské revoluce“). Dle názoru Soudu měl Írán příležitost svá tvrzení o údajných aktivitách Spojených států v Íránu, které podle něj souvisí s neoprávněností podané žaloby, dále přiblížit a vysvětlit ve slyšení před soudem, případně ve vyjádření k písemnosti Spojených států.

4. 2. 4. Faktické skutečnosti v rozsudku a role OSN

Soud pokračuje popisem událostí, které předcházely listopadový útok, dále událostmi ze dne 4. 11. 1979 a popisuje situaci bezprostředně po útoku. Jelikož tento faktický popis byl již zahrnut do předchozí kapitoly, odkazují zde na podkapitoly **3. 2. 1. Události předcházející útok 4. 11. 1979, 3. 2. 2. Události 4. 11. 1979 a 3. 2. 3. Události následující těsně po útoku 4. 11. 1979**, ve kterých je využito informací, ke kterým samotný soud došel.

Nadále je zmiňována role OSN, kdy Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluce 457 (1979) a 461 (1979).¹¹⁹ V těchto rezolucích byl Írán vyzván k propuštění rukojmích a k umožnění jejich bezpečného odchodu ze země, přičemž bylo žádáno o pokojné vyřešení sporu. Rada bezpečnosti také uvedla, že se v této záležitosti bude nadále angažovat. Generální tajemník OSN byl požádán o poskytnutí dobrých služeb stranám konfliktu, aby mohl být splněn obsah rezolucí; navštívil Teherán 1. – 3. ledna 1980 a 20. února 1980 oznámil vytvoření komise, jejímž cílem bude zjistit nastalé skutečnosti v Íránu.

Soud následně v odstavcích 39 – 44 řešil, zda jeho příslušnost a kompetence k rozhodování případu není ovlivněna tím, že byla vytvořena tato komise. Zadržením rukojmích v prostorách velvyslanectví se totiž zabývala jak Rada bezpečnosti, tak

¹¹⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti 457 a 461 [online], dostupné z [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/461\(1979\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/461(1979)) (navštíveno 26. 6. 2016)

generální tajemník OSN, v podstatě ve stejné době, kdy byla MSD podána žaloba a žádost o zatímní opatření.

15. 3. 1980 napsal Generální tajemník OSN ve svém dopisu prezidentovi Soudu, že se zřízením zmíněné komise a její činností souhlasili představitelé vlády USA a Íránu, dále pokračoval, že komise pozastavila svou činnost v Teheránu a 11. 3. 1980 se vrátila do New Yorku - za daných okolností nebyla schopna předložit výsledky svého zkoumání, avšak je připravena vrátit se do Teheránu, pokud to situace bude vyžadovat.

Jak uvádí MSD, není tedy pochyb, že se Rada bezpečnosti v situaci aktivně angažovala a Generální tajemník OSN byl Radou zmocněn k poskytnutí dobrých služeb v období, kdy soud jednohlasně rozhodl, že je oprávněn vzít v úvahu žádost USA o určení zatímních opatření. Dále ve své druhé rezoluci Rada bezpečnosti výslovně vzala v úvahu příkaz soudu určující zatímní opatření, přičemž žádný z členů Rady bezpečnosti neviděl na souběžném výkonu funkcí MSD a Rady nic neobvyklého. Na rozdíl od zákazu poskytovat Radě bezpečnosti doporučení ze strany Valného shromáždění OSN, jež se týkají její funkce ve sporu, kterou jí ukládá Charta OSN, ze strany Soudu vůči Radě bezpečnosti žádné takové opatření není. Je totiž zřejmé, že vyřešení právních otázek mezi stranami sporu je záležitostí soudu, přičemž tento má důležitou roli v rámci pokojného řešení sporů. Stejně jako MSD zde proto uvádím čl. 36 odst. 3 Charty OSN, který lze aplikovat na tuto situaci, ve znění:

„3. Činíc doporučení podle tohoto článku, Rada bezpečnosti přihlíží rovněž k tomu, že spory právní povahy by strany měly zpravidla vznášet na Mezinárodní soudní dvůr podle ustanovení jeho statutu.“¹²⁰

Soud navíc uvádí, že ani USA ani Írán při poskytnutí souhlasu s vytvořením komise pro prozkoumání událostí v Teheránu, nevyjádřily názor, že není možné, aby Soud pokračoval ve svém rozhodování nebo odložil procesní rozhodování na dobu, kdy komise dokončí své práce a Rada bezpečnosti se po obdržení jejich závěrů následně vyjádří k této záležitosti. Důležité je také zmínit, že komise byla s vědomím států zřízena pro vyšetření událostí s cílem vyřešit kritický stav mezi státy a poskytnout možnost k vyjednávání a mediaci, nikoliv rozhodovat skutkové a právní otázky sporu,

¹²⁰ Statut MSD [online] dostupný z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (navštíveno 26. 6. 2016)

kteří jsou vyhrazeny Soudu. Proto nemůže být zřízení komise považováno za překážku pro procesní rozhodování Soudu. Jak samotný Soud v závěru uvádí,

„neither the mandate given by the Security Council to the Secretary–General in Resolutions 457 and 461 of 1979, nor the setting up of the Commission by the Secretary–General, can be considered as constituting any obstacle to the exercise of the Court’s jurisdiction in the present case.“¹²¹

4. 2. 5. Protiopatření ze strany USA a vojenská operace 24. – 25. 4. 1980

Spojené státy nedlouho po útoku přistoupily k jednostranným opatřením v neprospěch Íránu, která Soud uvádí v odstavci 30. Tato protiopatření se týkala migrační politiky, přičemž začaly být podnikány kroky k identifikaci iránských studentů v USA, jejichž vstupní víza nebyla v souladu s podmínkami vstupu do země, stejně jako byla zahájena řízení o deportaci těch, kteří v USA nepřebývali v souladu s platnou legislativou. Později byla Íráncům zrušena všechna vydaná víza pro budoucí vstup do země a vláda americkým občanům zakázala cestovat do Íránu.

Dalšími opatřeními proti Íránu bylo přerušování všech dodávek ropy z Íránu do Spojených států a zmrazení iránských účtů v amerických bankách – prostředky z nich chtěly USA mimo jiné použít jako odškodnění pro rukojmí a jejich rodiny. Íránský chargé d’affaires byl upozorněn, že bude omezen počet osob v iránských diplomatických a konzulárních službách v USA a dne 7. 4. 1980 došlo k přerušování diplomatických styků. Spojené státy také představily rezoluci v Radě bezpečnosti, týkající se ekonomických sankcí proti Íránu. Přestože tato rezoluce nebyla přijata, jednu z navržených sankcí – zákaz vývozu z USA do Íránu – vláda Spojených států zavedla.

Neúspěšná americká vojenská operace na záchranu rukojmích proběhla ve dnech 24. – 25. 4. 1980. Podle slov prezidenta Cartera se mělo jednat o misi provedenou z humanitárních důvodů, jelikož se brzké propuštění rukojmích nejevilo pravděpodobným. Na vyžádání MSD předaly USA Soudu dokumenty týkající se této vojenské akce. Spojené státy se odvolávaly na čl. 51 Charty OSN, který zakotvuje právo na sebeobranu. Soud v závěru svého rozsudku uvádí (odst. 93 - 94), že je nutné jeho

¹²¹ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 44. Volný překlad: „ani mandát, který byl dán Radou bezpečnosti Generálnímu tajemníkovi v rezolucích 457 a 461, ani vytvoření komise Generálním tajemníkem nevytváří v daném případě překážku v jurisdikci MSD.“

vyjádření k této operaci. Přestože se jednání Spojených států mohlo jevit jako pochopitelné s přihlédnutím k jeho frustraci z uvěznění amerických občanů, které Írán zadržoval navzdory rezolucím OSN a také Příkazu MSD ze dne 15. 12. 1979, Soud vzhledem k probíhajícímu soudnímu řízení nemůže nevyjádřit své znepokojení v souvislosti s touto invazí USA na území Íránu.

„The Court therefore feels bound to observe that an operation undertaken in those circumstances, from whatever motive, is of a kind calculated to undermine respect for the judicial proces in international relations; and to recall that in [...] its Order of 15 December 1979 the Court had idicated that no action was to be taken by either party which might aggravate the tension between the two countries.“¹²²

Soud tedy vyjádřil svůj nesouhlas s vojenskou operací Spojených států. Avšak vzhledem k tomu, že se MSD v nynějším sporu nezabývá otázkou legality této vojenské operace, ani tuto záležitost nemůže hodnotit v souvislosti s chováním íránské vlády v době od 4. 11. 1979, které je předmětem žaloby, vyslovil, že při svém rozhodování touto věcí nebyl ovlivněn.

4. 2. 6. Úmluvy, které se vztahující na předložený spor a potvrzují jurisdikci soudu

V odst. 45 – 55 rozsudku se MSD nadále věnoval potvrzení své jurisdikce dle čl. 36 a 37 Statutu MSD, na které odkazuje čl. 53¹²³. Soud potvrzuje, že na tento spor se vztahují Vídeňské úmluvy z roku 1961 a 1963 a jejich Opční protokoly, které byly přijaty jak USA, tak Íránem. Tyto Opční protokoly¹²⁴ stanovují jurisdikci MSD při vzniklém sporu, pokud se státy nedohodnou na rozhodčím či smírčím řízení. V tomto

¹²² Ibid., odst. 93 Volný překlad: „Soud se proto domnívá, že operace provedená za těchto okolností, ať už z jakéhokoliv důvodu, je poněkud plánovaná k podrytí autority soudního procesu v mezinárodních vztazích; a také s odkazem na příkaz soudu ze dne 15. prosince 1979 v něm bylo řečeno, že žádná ze stran nemá jednat způsobem, který by vystupňoval napětí mezi těmito dvěma státy.“

¹²³ Znění čl. 53 Statutu MSD viz kapitola 4. 2. 3. **Důvodnost žaloby na základě článku 53 Statutu MSD a příslušnost soudu k řešení sporu**

¹²⁴ Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes 1961 čl. I, II a III [online], dostupný z

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961_disputes.pdf, (navštíveno dne 26. 6. 2016) a Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes 1963, čl. I, II a III [online], dostupný z

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963_disputes.pdf (navštíveno dne 26. 6. 2016)

případě jakákoliv dohoda nebyla možná, jelikož íránská vláda s představiteli Spojených států odmítla komunikovat.

Další úmluvou, kterou Soud na případ aplikoval, je Smlouva o přátelství, ekonomických vztazích a konzulárních právech uzavřená mezi USA a Íránem v r. 1955 (dále „Smlouva o přátelství“) – Soud Smlouvu o přátelství užil z důvodu zadržení 2 amerických občanů na ambasádě, kteří nedisponovali diplomatickým ani konzulárním statutem, proto zde byla dle Soudu možnost aplikace čl. II, odst. 4, který zní:

„Nationals of either High Contracting Party shall receive the most constant protection and security within the territories of the other High Contracting Party.“¹²⁵

V článku XXI odst. 2¹²⁶ Smlouvy o přátelství je zakotvena jurisdikce MSD, který má rozhodovat spory mezi stranami, jestliže užití diplomacie není dostačující a strany se nerozhodnou pro jiné pokojné řešení sporu. Soud se v odst. 53 Rozsudku zabýval také uskutečněnými protiopatřeními ze strany USA v neprospěch Íránu po listopadovém útoku a řešil, zda je stále možné spoléhat se v tomto případě na Smlouvu o přátelství. Došel k názoru, že protiopatření byly provedeny až po útoku a jako odpověď na něj a také jako protest vůči porušení mezinárodního práva a úmluv, včetně Smlouvy o přátelství. Soud konstatoval, že porušení ustanovení Smlouvy kteroukoliv ze stran nemá být překážkou pro mírové urovnání sporu, kterého se strana dovolává.

Za dané situace již Soud nepovažoval pro určení jurisdikce za nutné zjišťovat, zda je možná aplikace čl. 13¹²⁷ Úmluvy o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců z roku 1973, kterou navrhovaly použít Spojené státy pro stanovení jurisdikce MSD.

4. 2. 7. Rozhodování soudu a aplikace konkrétních článků úmluv

V rámci rozhodování sporu Soudem bylo nezbytné zjistit, zda nastalé skutečnosti byly porušením mezinárodního práva a závazných úmluv a zda jsou

¹²⁵ Volný překlad: „Státní příslušníci jedné ze stran Smlouvy získají nejvyšší stupeň ochrany a bezpečnosti v rámci území druhé smluvní strany.“

¹²⁶ Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran [online] dostupná z <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20284/v284.pdf> str. 134 (navštíveno dne 27. 6. 2016)

¹²⁷ Znění podstatné části čl. 13: „Jestliže do šesti měsíců ode dne žádosti o arbitráž se strany nedohodnou na organizaci arbitráže, může být spor předán na žádost kterékoli z těchto stran Mezinárodnímu soudnímu dvoru v souladu se Statutem Dvora.“

přičitatelné státu Írán nebo je mají na svědomí účastníci útoku. MSD při svém hodnocení rozděluje faktické skutečnosti do 2 fází:

- **na události 4. 11. 1979** (odst. 56 – 68 Rozsudku) a
- **na události po 4. 11. 1979** (odst. 69 – 79 Rozsudku).

Během útoku, kdy byly obsazeny místnosti mise a zajati diplomatictí a konzulární zástupci a zabráný archivy, dokumenty a písemnosti mise, se íránské úřady zdržely jednání, které by obsazení ambasády a zajmutí rukojmích mohlo zabránit. Soud uvádí, že chování útočníků v této fázi by mohlo být přičítáno státu Írán pouze v případě, že by jednali přímo na jejich příkaz – nic takového se před Soudem neprokázalo.¹²⁸ Írán však v této situaci neučinil žádná opatření na ochranu mise a jejích členů, proto Soud zkoumal, zda se mohlo jednat pouze o nedostupnost prostředků ochrany či to mělo jiné důvody. Jelikož se nejednalo o první případ napadení ambasády či konzulátu v Íránu (viz popis těchto útoků v podkapitole **3. 2. 1. Události předcházející útok 4. 11. 1979**), je zde možné srovnání – v předchozích vpádech demonstrantů jednala vláda Íránu téměř okamžitě, aby těmto situacím zabránila, přičemž po jednom z útoků byla dokonce zaslána oficiální omluva s příslibem přijetí takových opatření, aby se situace již neopakovala. Navzdory příslibu, který učinila íránská vláda před vstupem bývalého šáha do USA, nebyla zajištěna bezpečnost amerických diplomatů a dalších členů mise.

„...despite repeated and urgent calls for help, they [Iranian authorities] took no apparent steps either to prevent the militants from invading the Embassy or to persuade or to compel them to withdraw. Furthermore, after the militants had forced an entry into the premises of the Embassy, the Iranian authorities made no effort to compel or even to persuade them to withdraw from the Embassy and to free the diplomatic and consular staff whom they had made prisoner.“¹²⁹

¹²⁸ Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6293.pdf> str. 107 (navštíveno 26. 6. 2016)

¹²⁹ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 66. Volný překlad: „Navzdory opakovaným a naléhavým žádostem o pomoc nepodnikly [íránské autority] žádné viditelné kroky k zamezení útoku demonstrantů na ambasádu, ani se je nesnažily přesvědčit či přinutit, aby se stáhli. Navíc poté, co si demonstranti vynutili vstup do areálu diplomatické mise, íránské autority nevyvinuly žádné úsilí k přinucení nebo alespoň přesvědčení demonstrantů, aby se stáhli z ambasády a osvobodili diplomatický a konzulární personál, který uvěznil.“

Soud také zkoumal, zda by výroky ajatolláha Chomejního, uskutečněné nedlouho před útoky, bylo možné považovat za oficiální nabádání k obsazení ambasády a následně je přisuzovat státní moci. Chomejní deklaroval, že:

[It was] „*up to the dear pupils, students and theological students to expand with all their might their attacks against the United States and Israel, so they may force the United States to return the deposed and criminal shah...*“¹³⁰

Soud tento výrok, prohlášený náboženským vůdcem vůči studentům a lidu Íránu, nepovažoval přímo za autorizovaný příkaz ze strany představitelů státní moci demonstrantům k obsazení ambasády. Přestože následně došlo ze strany Chomejního k podpoře útočnicků a gratulacím k jejich činu, stále ještě MSD považuje demonstraci a útok za nezávislý na státu i vzhledem k tomu, že sami demonstranti dávali na odiv své osobní zásluhy na vpádu do prostorů mise.

Podle názoru Soudu však to, že tato akce nebyla nařízena státem - stejně jako útoky následujícího dne na Tabríz a Shíraz, které měly dle Soudu také neoficiální charakter - neznamená, že se Írán zachoval v souladu s právem.

„...*chování, zakládající odpovědnost daného státu za protiprávně způsobenou újmu, je tu jeho nejednání, tedy opomenutí splnit závazky plynoucí z obecného mezinárodního práva...*“¹³¹

Tato nečinnost státu Írán v 1. fázi má za následek porušení článků:

- 22 odst. 2 VÚDS (zvláštní povinnost přijímajícího státu k zajištění ochrany místností mise, zabránit jakýmkoliv vniknutím, rušení klidu a újmě na její důstojnosti);
- 24 VÚDS (nedotknutelnost archivů a písemností, kdekoliv se nacházejí);
- 25 VÚDS (usnadnění výkonu funkcí mise – útokem na ambasádu funkce nemohly být prováděny);
- 26 VÚDS (svoboda pohybu a cestování, která byla porušena zadržením členů mise);
- 27 VÚDS (svobodné spojení mise, porušeno bylo především tím, že nebylo dovoleno komunikovat s vládou přijímajícího státu);

¹³⁰ Ibid., odst. 59 Volný překlad: „[Je to] na drahých žácích, studentech a studentech teologie, aby veškerou svou mocí rozšířili útoky na Spojené státy a Izrael tak, aby přinutili Spojené státy navrátit sesazeného zločince šáha...“

¹³¹ ČEPELKA Č. a ŠTURMA P., op. cit, str. 601

- 29 VÚDS (nedotknutelnost osoby diplomatického zástupce – přijímající stát je povinen s diplomatickým zástupcem jednat s náležitou úctou a zabránit útokům proti jeho osobě, svobodě a důstojnosti);
- 5 VÚKS (výkon konzulárních funkcí);
- 36 VÚKS (spojení a styk se státními příslušníky) a
- čl. II odst. 4 Smlouvy o přátelství (vztahující se na 2 americké občany).

V odst. 67 MSD doplňuje, že s ohledem na selhání ochrany konzulárních úřadů v Tabrízu a Shírazu byly státem Írán porušeny také další články VÚKS.

Ve svém závěru o událostech dne 4. 11. 1979 Soud uvádí, že íránské autority si byly vědomy svých závazků zakotvených v platných smlouvách, co se týče ochrany diplomatické mise a zajištění nedotknutelnosti diplomatického a konzulárního personálu, z opakovaných žádostí o pomoc si musely uvědomovat závažnost situace a nutnosti jejich zásahu, k této pomoci měly prostředky a v plnění těchto svých závazků naprosto selhaly; stejně tak tomu bylo v případě neposkytnutí ochrany konzulárních úřadů v Tabrízu a Shírazu.¹³²

Dále se soud věnoval druhé fázi událostí. Během této byli rukojmí stále zadržováni v areálu ambasády, stále přítomní byli jejich věznitelé z řad muslimských studentů. Zde podle Soudu došlo k ještě závažnějšímu porušení Úmluv, jelikož ze strany představitelů íránského státu nejen, že nedošlo k odvolání okupantů ambasády a osvobození rukojmích a navrácení mise do rukou USA, ale tento stav byl výslovně schválen. Také konzuláty v Tabrízu a Shírazu nadále zůstávaly v rukou demonstrantů. Akt schválení napadení mise měl dle Soudu za následek převzetí odpovědnosti státem Írán a z demonstrantů se tak stali zástupci státu, kteří jednali ve shodě s jeho vůlí, čímž také byla vytvořena mezinárodní odpovědnost státu za jejich činy.¹³³ Ajatolláh Chomejní ve svých proslovech nadále schvaloval držení amerických rukojmích v místnostech mise a nabádal k tomu, aby byli stále v područí okupantů do té doby, než se USA začne chovat v souladu s přáním íránského lidu, tedy předá šáha a jeho majetek do rukou Íránců.

¹³² United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 68

¹³³ Ibid., odst. 74

MSD uvedl, že při této druhé fázi se stát Írán dopustil opakovaného a mnohonásobného porušení svých závazků vyplývajících ze smluv, kterými byl vázán. Porušeny byly články:

- 22 VÚDS – přítomností okupantů v areálu americké ambasády byla porušena nedotknutelnost místností mise, zvláštní povinnost státu učinit veškerá vhodná opatření k ochraně mise, porušen byl také zákaz prohlídky místností, zařízení, majetku nebo jeho zabavení;
- 24 VÚDS, 33 VÚKS – demonstranti také zabrali veškeré písemnosti mise, které diplomatický a konzulární personál nestihl před jejich vstupem zničit, čímž byla porušena nedotknutelnost archivů a písemností, navíc byly některé z dokumentů zveřejněny;
- 25 VÚDS, 28 VÚKS – schválením vzniklého stavu a jeho udržováním byla porušena povinnost státu usnadnit výkon funkcí diplomatické mise a konzulárního úřadu;
- 26 VÚDS, 34 VÚKS – vzhledem k zadržování rukojmích v areálu mise tímto bylo jasně porušeno jejich právo ke svobodnému pohybu a cestování;
- 27 VÚDS, 35 VÚKS – jelikož bylo rukojmím odepřeno komunikovat se svou vládou, bylo porušeno také ustanovení týkající se svobody spojení;
- 29 VÚDS – byla porušena osobní nedotknutelnost diplomatického zástupce a stát neučinil žádná opatření pro zachování jeho svobody a důstojnosti;
- II odst. 4 Smlouvy o přátelství v případě amerických občanů.

V případě *chargé d'affaires*, který byl společně se dvěma dalšími členy mise zadržován na íránském ministerstvu zahraničí, se jednalo o porušení článků 26 a 29 VÚDS. Soud se vyjádřil také k možnému porušení článku 31 VÚDS státem Írán, jelikož rukojmím bylo vyhrožováno, že budou postaveni před soud či budou nuceni učinit svědectví, což by bylo nepřípustné.¹³⁴

4. 2. 8. Existence zvláštních okolností

Nyní přejdeme k možnosti existence zvláštních okolností v případě, kterou Soud řešil v odst. 80 – 89 Rozsudku. V obou dopisech, které Soud obdržel od íránské vlády 9. prosince 1979 a 16. 3. 1980, Írán zopakoval, že na současnou situaci nelze pohlížet

¹³⁴ Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6293.pdf> str. 108 (nevštíveno 26. 6. 2016)

izolovaně od dlouholetého vývoje, kdy USA ovlivňovala vnitřní záležitosti Íránu, podporovala šáha, přičemž po svržení Mosaddeka za pomoci CIA jej udržela na trůnu a podílela se na zločinech proti lidu Íránu a vykořisťování země. Soud uvedl, že měl Írán příležitost vstoupit osobně do soudního procesu a ony tvrzené výroky dokázat, avšak jelikož tak neučinil a své argumenty nijak nerozšířil ani nevysvětlil, Soud nemohl být přesvědčen o jejich pravdivosti. Dále Soud řešil obvinění USA ze špionáže, jehož střediskem měla být americká ambasáda v Teheránu a z údajného vměšování se do záležitostí Íránu. Soud znovu konstatoval, že pro tato tvrzení chybí patřičné důkazy, které by jej přesvědčily o jejich pravdivosti.

Nadále Soud řešil, zda v případě, že by se tvrzení prokázala, by bylo možné tímto jednáním Íránu ospravedlnit. Došel k tomu, že ve VÚDS a VÚKS jsou pro tyto případy zakotvena ustanovení, kterými se přijímající stát může vůči vysílajícímu státu bránit jak v případě vměšování se do jeho záležitostí, tak v případě špionáže. V čl. 9 VÚDS se jedná o prostředek prohlášení osoby diplomata za personu non grata, či kteréhokoliv jiného člena mise za osobu nepřijatelnou, kdy tato osoba musí být následně vysílajícím státem odvolána, či je jí ukončena funkce na misi (ekvivalentní ustanovení v čl. 23 VÚKS). Důraznějším prostředkem je přerušování diplomatických styků.

Soud dále uvádí, že normy diplomatického práva tvoří self – contained régime, přičemž na jedné straně ukládají přijímajícímu státu povinnost poskytnout diplomatické misi zařízení, výsady a imunity, na druhé straně předvídají jejich možné zneužití a proto obsahují také ustanovení k obraně přijímajícího státu před takovým zneužitím a tato obrana je dostačující, jelikož přijímající stát musí diplomatického zástupce odvolat a dotyčný zemi opustit, protože by mu jinak hrozila ztráta jeho výsad a imunit.

Dle Soudu Írán nevyužil žádný z těchto opravných prostředků proti údajnému zneužití místností mise ke špionáži a vměšování se, nerozvázel diplomatické styky s USA ani žádnou z osob před útokem neprohlásil za personu non grata, nýbrž nechal demonstranty zaútočit na místnosti mise a její personál a nadále udržoval tento stav bez jakékoliv snahy o osvobození rukojmích a odvolání okupantů z prostorů ambasády, přičemž také odmítl o situaci jednat s představiteli Spojených států.

Jak Soud dále zkoumal, hlavním důvodem, proč demonstranti zaútočili na ambasádu, bylo přijetí bývalého íránského šáha k léčení do USA.¹³⁵ Dle názoru soudu však není možné, aby byl proveden útok na americkou diplomatickou misi a přestaly být dodržovány přijaté úmluvy mezi státy z důvodu zostření vztahů mezi státy. Stejně tak nevydání šáha nemůže mít vliv na trvání závazků plynoucích z úmluv.

Soud v závěru posuzování případných zvláštních okolností konstatuje, že v předloženém případě nenachází možné okolnosti, které by mohly ospravedlnit jednání íránského státu ze dne 4. 11. 1979 a poté.

„This finding does not however exclude the possibility that some of the circumstances alleged, if duly established, may later be found to have some relevance in determining the consequences of the responsibility incurred by the Iranian State with respect to that conduct, although they could not be considered to alter its unlawful character.“¹³⁶

4. 2. 9. Mezinárodní odpovědnost státu

Soud v závěrečné části odůvodnění rozsudku (odst. 90 – 92) uvádí, že porušením platných smluv, kterými byl Írán vázán, jakož i příslušných norem mezinárodního práva mu vznikla odpovědnost vůči USA. Pokud by státní úřady zabránily okupaci ambasády, či by následně rukojmí osvobodili a okupantům nařídili opustit prostory diplomatické mise, státu by tohle jednání ještě nemohlo být přičítáno, avšak vzhledem k chování během útoku a po něm, jak již bylo popsáno výše, je jednání demonstrantů státu Írán plně přičítáno, jelikož okupanti ambasády jednali jako jeho zástupci. Důsledkem je reparační povinnost Íránu, přičemž vzhledem ke stále probíhajícímu jednání, tj. držení rukojmích na ambasádě, nelze stanovit způsob reparace ani její velikost.

Dle MSD je nutné připomenout rozsah porušení závazků Íránem. Nejen, že porušil ustanovení VÚDS a VÚKS, Smlouvy o přátelství a normy mezinárodního práva. Také jeho zacházení s rukojmími, kteří jsou zadržováni a mimo jiné jim není umožněn pohyb ani svobodná komunikace, není v souladu s Chartou OSN a principy Všeobecné

¹³⁵ Íránské obyvatelstvo obviňovalo USA z podpory šáha, zařízení jeho navrácení na trůn v roce 1953 a dlouhodobých přátelských vztahů s ním.

¹³⁶ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3, odst. 89. Volný překlad: „Tento závěr ale nevylučuje, že v případě plného prokázání některých tvrzených skutečností by k nim nebylo možné přihlídnout při určování následků odpovědnosti za jednání státu Írán, ačkoliv protiprávní charakter jednání tím nemůže být změněn.“

deklarace lidských práv. Soud také uvádí důležitost dodržování norem diplomatického práva, jelikož tyto byly předmětem dlouhého vývoje a mezi státy představuje záruky, které je nezbytně nutné dodržovat. Zmiňuje také specifika tohoto případu, ve kterém k porušení nedotknutelnosti ambasády cizího státu došlo vládou samotného přijímajícího státu. Proto se Soud dovolává dodržování důležitých principů mezinárodního práva, jelikož je nutné udržet mezinárodní společenství v takovém stavu, kdy se jeho členové vzájemně respektují.

Kapitola 5. Shrnutí případu Teherán

5. 1. Konečné rozhodnutí soudu

MSD vydal svůj rozsudek dne 24. 5. 1980 ve složení soudu: Sir Humphrey Waldock (prezident soudu), M. Elias (vice-president soudu), MM. Forster, Gros, Lachs, Morozov, Nagendra Singh, Ruda, Mosler, Tarazi, Oda, Ago, El-Erian, Sette-Camara a Baxter.

Soud rozhodl,

1. že Íránská islámská republika svým chováním porušila a stále porušuje závazky vůči USA, jež jsou dány na základě úmluv a norem mezinárodního práva;
2. že státu Írán v důsledku tohoto jednání vzniká mezinárodní odpovědnost vůči USA podle mezinárodního práva;
3. že íránská vláda musí neprodleně zajistit veškeré kroky k nápravě situace – má propustit amerického chargé d'affaires, členy diplomatického a konzulárního personálu a další americké občany, kteří jsou drženi jako rukojmí, přičemž jim zajistí bezpečné opuštění země, dále musí zajistit ochranu diplomatické mise a konzulárních úřadů, jejich místností a archivů, majetku a dokumentů;
4. že nikdo ze zadržených zástupců diplomatické a konzulární mise nesmí být zadržován a postaven před soud, nebo nucen v takovém procesu svědčit;
5. že Íránu vznikla reparační povinnost vůči USA;
6. že forma a velikost této reparační povinnosti má být stanovena tímto soudem, pokud nedojde k dohodě mezi stranami.¹³⁷

5. 2. Odlišná a menšinová stanoviska¹³⁸

Soud v případě Teherán rozhodl pro jednotlivé výroky jasnou většinou, přičemž soudcové Lachs, Morozov a Tarazi předložili svá odlišná a menšinová stanoviska, ze kterých v této podkapitole vycházím.

¹³⁷ Ibid., odst. 95; hlasování soudců u jednotlivých výroků „pro“: 1) 13:2, 2) 13:2, 3) jednohlasně, 4) jednohlasně, 5) 12:3, 6) 14:1

¹³⁸ Rozlišení mezi pojmy dle I. Seidl-Hohenvelderna: odlišná stanoviska jednotlivých soudců, souhlasná v konečném výsledku = separátní vóta, „separate opinion“; stanoviska menšinová = minoritní vóta, „dissenting opinion“ - SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz, op. cit., str. 329

5. 2. 1. Separátní vótum soudce Lachse

Soudce Lachs¹³⁹ hlasoval proti odst. 5 rozsudku Soudu, který se týká reparací, jelikož se domnívá, že je tento nadbytečný. Podle jeho názoru nebylo nutné, aby v této věci Soud rozhodl, když odpovědnost, ze které tato povinnost vyplývá, byla již dostatečně potvrzena v odůvodnění rozsudku i v odst. 2. Také odkazuje na případ Korfského průlivu, kde se Soud reparacemi samostatně nezabýval.

Dále soudce mluví o významnosti tohoto rozsudku, která je podle jeho mínění značná, jelikož potvrzuje důležitost právního systému, jež byl aplikován na tento případ, a který je hlavním pilířem mezinárodního společenství. Tento právní systém je zakotven ve VÚDS, VÚKS a společně s pravidly mezinárodního práva veřejného představuje základ rozhodnutí. Lachs je přesvědčen, že pravidla, týkající se diplomatických výsad a imunit, jsou vytvořena dlouhým vývojem, platí pro všechny civilizace a rasy a neexistují pouze ve prospěch určité skupiny národů. Počet signatářů VÚDS a VÚKS prokazuje, že právní ustanovení, která jsou v těchto smlouvách zakotvena, schvalují všechny regiony světa a jsou v zájmu všech.

Soudce dále vyjadřuje politování nad nepřítomností Íránu během soudního řízení, jelikož Soud musel rozhodovat bez jeho spolupráce a přednesení argumentů. Soud by mu po obdržení dvou písemností z 9. 12. 1979 a 16. 3. 1980 poskytl možnost přednést jeho nároky vůči USA, avšak Írán se ke svým tvrzením více nevyjádřil a proto Soud nemohl o jakýchkoliv nárocích rozhodnout. Lachs zastává názor, že jelikož je MSD hlavním soudním orgánem OSN, bylo by vhodné, aby se stát, kterého se řízení týká, k němu alespoň dostavil. Na druhou stranu žalobce nemá během procesu podnikat jednostranná opatření - včetně těch vojenských.

Dále soudce ve svém stanovisku uvádí, že bohužel nebylo možné spor diplomaticky vyřešit za pomoci vytvořené komise a Generálního tajemníka OSN, avšak nyní, po právní moci rozsudku, se utvořila možnost začít znovu s vyjednáváním a dotčené státy by se měly snažit vyřešit své vzájemné poškozené vztahy smírnou cestou, přičemž by byla vhodná účast a asistence třetí nezávislé strany. Lachs navrhuje využití mediace, smířčího řízení nebo dobrých služeb. Vhodným se mu pro tuto zprostředkovatelskou roli jeví Generální tajemník OSN.

¹³⁹ Separate opinion of Judge Lachs, str. 47 – 50, [online dostupné] z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6295.pdf> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

5. 2. 2. Odlišné stanovisko soudce Morozova

Soudce **Morozov**¹⁴⁰ měl k přijatému rozhodnutí a jeho odůvodnění mnohé výhrady a hlasoval proti odst. 1, 2, 5 a 6.

Proti odst. 1 hlasoval proto, že nesouhlasil s možnou jurisdikcí Soudu v případě Smlouvy o přátelství. Má za to, že o případném porušení této smlouvy nelze u MSD rozhodovat bez souhlasu druhé strany smlouvy a z odst. 1 rozsudku, pokud je čten s některými dalšími částmi odůvodnění, lze vyvodit, že se na případ Smlouva o přátelství může také vztahovat. Krom toho uvádí, že z důvodu amerických protiopatření vůči Íránu, především vojenské operace Spojených států a dále ekonomické sankce a zmrazení íránských účtů, ztratily USA nárok na možnost aplikace této smlouvy a vzhledem ke škodám, které tímto Íránu způsobily, propadl jejich nárok na reparace. Soudce se pozastavuje nad chováním USA, které tvrdily, že spor chtějí vyřešit pokojnými prostředky a podaly žalobu k MSD, a poté svým jednáním samy několikrát porušily normy mezinárodního práva a Charty OSN.

Jelikož Soud uvedl, že se v tomto případě nebude zabývat možností aplikace čl. 13 Úmluvy o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců z roku 1973, považuje Morozov za nutné sdělit, že podle této úmluvy právo strany podat žalobu k MSD vzniká až poté, co po dobu 6 měsíců nebylo možné se s druhou stranou dohodnout na smluvení arbitrážního řízení. Dle dostupných informací ze strany USA k návrhu arbitrážního řízení nedošlo.

Soudce také nesouhlasí s formulací, kterou Soud užil v odst. 91 odůvodnění, a ze které ve spojení s odst. 1 rozsudku (tj. porušení závazků Íránu) vyplývá neodůvodněné nařčení Íránu z porušení Charty OSN a VDLP.

Soudce dále znovu připomíná zmrazení íránských účtů, jež nastalo ze strany USA a vyvozuje, že vzhledem k plánovanému využití těchto financí pro rukojmí a jejich rodiny a jejich možnému považování za reparace od Íránu, USA jedná jako „judge in its own case.“¹⁴¹ Také rozvádí svůj nesouhlas s ekonomickými sankcemi ze strany Spojených států, jež mají povahu donucujícího opatření, a které USA zavedly, přestože v Radě bezpečnosti nebyla přijata rezoluce, ve které ekonomické sankce byly ze strany Spojených států navrženy.

¹⁴⁰ Dissenting opinion of Judge Morozov, str. 51 – 57 [online dostupné] z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6297.pdf> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

¹⁴¹ Ibid., str. 54, odst. 5

„In these completely unusual circumstances, it is not possible to include in the Judgment any provisions establishing the responsibility of the Islamic Republic of Iran towards the United States of America and a duty to make reparation, as is done in paragraphs 2,5 and 6 of the operative part of the Judgment.“¹⁴² Soud byl dle jeho mínění netečný vůči protiprávnímu jednání Spojených států a nevyvodil z něj odpovědnost vůči Íránu. Mohl tak učinit přinejmenším podle čl. 53 Statutu MSD, jelikož měl z dokumentů, které předložily USA, veškeré informace k dispozici.

Co se týče odst. 6 rozsudku, je podle Morozova naprosto zřejmé, že vůle Soudu směřuje k důraznému přikázání Íránu, aby poskytl Spojeným státům reparace.

Morozov se rovněž domnívá, že některé části odůvodnění rozsudku popisují vzniklou situaci jednostranně a neobjektivně a pokračuje k rozboru těch nejdůležitějších, se kterými nesouhlasí. Především se podle něj jedná o neobjektivní popis vojenské operace ze dne 24. – 25. 4. 1980, který je zaujatý ve prospěch USA. Dále popisuje událost dle svého vlastního úsudku: vojenská operace byla plánována přibližně již v době, kdy byl případ předán Soudu. Spojené státy ve své žalobě tvrdily, že spor mezi státy chtějí vyřešit smírnými prostředky, přitom celou operaci plánovaly v průběhu doby, kdy byl případ rozhodován, a chtěly spor vyřešit za použití síly. USA tvrdily ve vyjádření pro Radu bezpečnosti, že na základě čl. 51 Charty OSN touto operací chtěly realizovat své právo na sebeobranu – dle Morozova se Rada bezpečnosti tímto případem vojenské invaze ze strany USA na výsostné území Íránu z důvodu své kompetence, zakotvené v Chartě OSN, měla nepochybně zabývat. Soud se podle Morozova měl k operaci vyjádřit více, nikoliv se pouze spokojit s tvrzeními, která v odůvodnění uvedl, včetně toho, že nebude touto vojenskou akcí v rozhodování ovlivněn. V čl. 51 Charty OSN je zakotveno právo státu na sebeobranu státu v případě ozbrojeného útoku na něj. Morozov říká, že už z čistě právního hlediska se měl Soud zabývat tím, že se nikde neobjevila informace o jakémkoliv ozbrojeném útoku Íránu na USA. Měl také do odůvodnění zahrnout a zdůraznit, že je nezbytně nutné, aby státy spor řešily smírnými prostředky.

¹⁴² Ibid., str. 54, 55 odst. 6 Volný překlad: :Za těchto naprosto neobvyklých okolností není možné do rozsudku uvést opatření, která by mohla určit vznik odpovědnosti Islámské republiky Írán vůči Spojeným státům a povinnosti poskytnout reparace, jak se tomu stalo v odst. 2, 5 a 6 rozsudku.:

Co se týče popisu šáhova přijetí do USA v rozsudku, nepovažuje jej soudce za objektivní a uvádí, že vláda USA si byla vědoma toho, že je šáh považován íránskou vládou a obyvatelstvem za osobu, která byla po svržení vlády premiéra Mosaddeka za podpory USA protiprávně navrácena na trůn a také jej považují za zločince, který nechal zadržovat a mučit své odpůrce z řad íránského obyvatelstva. To, že jej vláda USA přesto přijala a odmítla vydat, považuje Morozov za provokaci ze strany USA, což MSD v odůvodnění dostatečně nereflektoval.

5. 2. 3. Odlišné stanovisko soudce Taraziho

Soudce Tarazi¹⁴³ hlasoval pro odst. 3, 4 a 6 a proti odst. 1, 2 a 5. Své stanovisko rozdělil na 3 části.

V první části se zabývá nedotknutelností misí a konzulárních úřadů a výsadami a imunitami jejich zástupců. Tyto nemají být za žádných okolností porušeny. Zdůrazňuje podíl islámského práva na vypracování pravidel pro diplomatické a konzulární výsady a imunity v rámci mezinárodního práva veřejného a odkazuje na profesora A. Rechida, který uvádí příklad institutu vyslance v muslimském právu, jenž byl odnepaměti nedotknutelný a samotný Prorok Mohammad s ním jednal s úctou.¹⁴⁴ Dále odkazuje na dílo *International Law*, ve kterém bylo mimo jiné uvedeno, že Arabové uznali institut nedotknutelnost velvyslance a potřebu plnění závazků ze smluv.¹⁴⁵

Ve druhé části se Tarazi věnuje faktorům, jež jsou významné pro hodnocení odpovědnosti, která vznikla íránské vládě. Nesouhlasí se závěry MSD ohledně vzniku odpovědnosti íránské vlády jak jejím konáním, tak nekonáním. Podle jeho názoru je důležité zaměřit se v hodnocení také na historická fakta předcházející události dne 4. 11. 1979. Vyjadřuje své politování nad tím, že se Írán nezúčastnil procesu před Soudem, nicméně uvádí, že jeho postoj byl vyjádřen v dopisech adresovaných Soudu, kde bylo uvedeno tvrzení, že nastalá situace je pouze jedním z aspektů dlouhotrvajícího sporu mezi USA a Íránem, který nastal již po událostech z r. 1953 po navrácení šáha na trůn za podpory USA a pokračoval neustálým vměšování USA do vnitřních záležitostí státu Írán. Soudce si myslí, že odpovědnost Íránu by měla být relativní, nikoliv absolutní, a

¹⁴³ Dissenting opinion of judge Tarazi str. 58 – 65 [online dostupné] z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6299.pdf> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

¹⁴⁴ Ibid., str. 59

¹⁴⁵ Ibid., str. 59

že by Soud k historickým skutečnostem měl více přihlédnout, jelikož tyto mají přímé důsledky na současnou situaci. Tarazi uvádí, že shromáždil určité kriticky zaměřené informace o převratu z r. 1953 a cituje autora Fereydouna Hoveydu, který je uvedl v knize *The Fall of the Shah*. Tento popisuje situaci v roce 1953, kdy USA rozhodly o vhodném kandidátovi namísto Dr. Mosaddeka a naplánovaly za pomoci CIA návrat šáha na trůn; šáh tuto záležitost popisoval jako revoluci lidu, ze které se odvíjí jeho mandát a sám své propagandě věřil.¹⁴⁶

Tarazi vyvozuje, že íránský lid tedy od doby svrnutí Mosaddeka neuznává legitimitu vlády šáha a je třeba tento fakt brát v potaz a uvědomit si, že Íránci jsou přesvědčeni o tom, že bez pomoci USA by šáh nebyl k moci navrácen.

Tento názor dle Taraziho koresponduje s úvahami Dr. Henryho Kissingera, který uvádí ve své práci „*The White House Years*“ význam šáhova přátelství vůči USA, které se projevovalo pomocí v různých situacích. Zmiňuje, že šáh nikdy vůči Spojeným státům nejednal nekorektně, ani svou kontrolu nad ropou neužíval k politickým účelům a nátlaku. Tvrdí, že Írán za vlády šáha byl nejdůležitějším a nejvěrnějším přítelem Ameriky.¹⁴⁷

Tarazi dále uvádí, že tyto spojitosti nemohou za žádných okolností ospravedlnit okupaci amerického velvyslanectví, avšak mělo by se k nim přihlédnout v rámci stanovení míry odpovědnosti, která v důsledku událostí vznikla íránské vládě. Dále je Tarazi přesvědčen, že by Soud měl vzít v potaz, že vláda USA po zvažování přijala šáha k léčení, přestože si byla vědoma, že to může mít fatální důsledky. Také měl Soud zvážit, že nastalá situace se udála v době revoluce a závazky Íránského státu nelze hodnotit za stejných kritérií jako za těch, která platila před odjezdem šáha ze země. Vzhledem ke všem vyjmenovaným faktům je Tarazi toho mínění, že vznik odpovědnosti Íránu by se měl posuzovat v kontextu revoluce, za které došlo k odpoutání se od minulosti, jež byla označena jako represivní, a proto tyto okolnosti měly být přinejmenším předmětem předběžného vyšetřování soudu.

Třetí část stanoviska soudce Taraziho se zaměřuje na události, které se odehrály před a během zasedání soudu a jež byly způsobilé ovlivnit řízení. Na začátku Tarazi uvádí, že USA se na Soud obrátily 29. 11. 1979. Říká, že jurisdikce Soudu není automatická a stát nemusí brát na vědomí možnost soudního vyřešení sporu. Avšak

¹⁴⁶ Ibid., str. 61

¹⁴⁷ Ibid., str. 62

pokud se na Soud obrátí a vyžaduje, aby se žalovaný stát podvolil právu, jeho možnosti již nejsou stejné jako před zahájením řízení a spor je výhradně v rukou Soudu. Žalující stát nemůže činit rozhodnutí, jež by mohla mít vliv na řádný výkon spravedlnosti. Spojené státy však podle něj již předtím, než se obrátily na Soud, nechaly zmrazit iránské účty a v průběhu řízení o nich nadále rozhodovaly a plánovaly jejich využití jako reparace pro rukojmí a jejich rodiny. Tarazi považuje toto jednání za zásah do funkcí Soudu a domnívá se, že jde také o střet vnitrostátního práva s právem mezinárodním, jelikož o principu reparací měl rozhodovat Soud a USA tuto otázku vyřešily nezávisle na něm a rozhodovaly samostatně, aniž by Soud samotný otázku reparací uzavřel.

Největším zásahem do výkonu funkcí Soudu byl podle Taraziho nepochybně vojenský zásah Spojených států. Tato operace byla odůvodněna čl. 51 Charty OSN, nicméně tento článek povoluje takový druh zásahu pouze v případě ozbrojeného útoku na člena OSN, tudíž by soudce zajímalo, zda na území Spojených států došlo k útoku, který by mohl být přičitatelný iránskému státu.

Soudce shrnul případ tím, že je jurisdikce Soudu podle jeho názoru dána pouze podle VÚDS a VÚKS a jakékoliv jiné přímé či nepřímé odkazy na Smlouvu o přátelství nebo Úmluvu z r. 1973 jsou nepřijatelné. Dále hlasoval pro ty závěry Soudu, které stanovily porušení povinností Íránem za užití těchto dvou Vídeňských úmluv. Na druhou stranu nemůže souhlasit s prohlášením vzniku odpovědnosti státu Írán – mohl by tak učinit jedině za předpokladu, že tato odpovědnost bude brána pouze jako relativní a za předpokladu, že Spojeným státům vznikla vzhledem k jejich chování před a v průběhu řízení zároveň odpovědnost vůči Íránu.

5. 4. Další případy útoků na diplomatické mise, konzulární úřady a jejich zástupce

Nedotknutelnost diplomatických a konzulárních misí a jejich zástupců často není ve světě dodržována. Na dodržování diplomatického práva mají zájem všichni účastníci mezinárodního společenství a právě diplomacie je nezbytným prostředkem k dosáhnutí vzájemného porozumění a smírného vyřešení sporů. Reálně však stále dochází k útokům na mise, konzuláty a jejich představitele. Obvykle se tomu tak děje při útocích teroristických skupin nebo demonstrantů na místnosti diplomatických misí a

konzulárních úřadů, nebo teroristické skupiny vezmou diplomatické či konzulární představitele jako rukojmí a vyžadují výkupné.

S. Gullová uvádí ve své knize případ z r. 1981, kdy nebyla dodržena osobní nedotknutelnost u dvou britských diplomatů, kteří byli v roce 1981 v bývalé ČSSR zadrženi policisty při cestě vozem, přičemž nespáchali žádný přestupek. Na prokázání se diplomatickým pasem policie nereagovala a diplomaty zadržela za použití pepřového spreje. Dalším případem, který Gullová uvádí, je útok na americkou ambasádu v Praze z r. 1999 při konání akce „Street party“, kdy demonstranti napadli areál diplomatické mise lahvemi a dlažebními kostkami – po tomto útoku vyjádřilo MZV ČR své politování, uhradilo škody a posílilo ostrahu.¹⁴⁸

Na americké ambasády ve světě dochází k poměrně častým útokům ze strany demonstrantů a teroristických skupin.

Kupříkladu v roce 2012, kdy se na internetu objevilo video s názvem „Nevinnost muslimů“ s protiislámským obsahem, proběhla v islámských zemích vlna demonstrací proti tomuto filmu a jeho tvůrcům.¹⁴⁹ Útoky na americké ambasády následně probíhaly například v Egyptě a Jemenu, přičemž ozbrojené složky státu ambasády chránily.¹⁵⁰ V těchto případech se tedy státům podařilo zajistit ochranu ambasád podle čl. 22 odst. 2 VÚDS. Dále v Libyi došlo k útoku na konzulát, přičemž byly zabity 4 osoby, včetně velvyslance Christophera Stevense.¹⁵¹ V tomto případě se pravděpodobně nejednalo o útok demonstrantů, ale ozbrojené skupiny.

V roce 2008 během teroristického útoku v Pákistánu na hotel Marriot zahynul český velvyslanec Ivo Žďárek, který měl v tomto hotelu dočasné sídlo.¹⁵²

Tyto události ukazují, že nedotknutelnost místností mise či konzulátů je často porušována a objevují se i případy porušení nedotknutelnosti samotných zástupců mise či konzulárních úřadů. Je zde uvedeno pouze několik příkladů, kdy vysílajícím nebo přijímajícím státem byla Česká republika nebo USA, přičemž globálně je útoků

¹⁴⁸ GULLOVÁ, S., op. cit., str. 182

¹⁴⁹ [online] dostupné z <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19625167> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

¹⁵⁰ [online] dostupné http://www.lidovky.cz/egyptske-sily-zasahly-proti-demonstrantum-u-ambasady-usa-p3u-/zpravy-svet.aspx?c=A120913_095616_ln_zahranici_jv (navštíveno dne 26. 6. 2016)

¹⁵¹ V tomto případě pravděpodobně nešlo o souvislost s filmem, ale o ozbrojenou skupinu, viz [online] dostupné z http://zpravy.idnes.cz/usa-poodkryvaji-utok-na-konzulat-v-benghazi-fzw-/zahranicni.aspx?c=A121010_183337_zahranicni_ip1 (navštíveno dne 26. 6. 2016)

¹⁵² GULLOVÁ, S., op. cit., str. 182

mnohem více. Z hlediska odpovědnosti států se může jednat o porušení preventivních opatření a v případě, že tato opatření provedena byla, ale útoku nezabránila, mohla by se odpovědnost státu obecně odvíjet od nepotrestání viníka nebo odmítnutí jeho vydání, a to z důvodu shovívavosti nebo tolerance činu.¹⁵³

Co se týče ochrany mise, i vysílajícím státům je v některých případech vyčítáno, že jejich mise a konzulární úřady nejsou z jejich strany dostatečně zabezpečeny a proto může dojít k hroživým situacím, jako například v r. 2012 v Libyi. Přestože je přijímající stát připraven pomoci s ochranou mise, přičemž ani nezanedbává preventivní opatření, je složité předvídat jednotlivé útoky. Je těžké najít řešení. Domnívám se, že jedinou pomocí je posílení zabezpečení mise s možností okamžité reakce a ochrany ze strany přijímajícího státu, včetně možnosti přijetí zákonů, které tvrdě postihují takové jednání.

5. 5. Závěr případu Teherán

Útoky na mise a konzuláty a jejich zástupce, které byly uvedeny v předchozí kapitole, jsou ukázkou porušení mezinárodněprávních norem, obvykle ze strany jednotlivců nebo teroristických skupin. Případ Teherán se od nich odlišuje v tom, že vůči této nedotknutelnosti jednal protiprávně samotný stát. Je složité říci, jak by se událostem tohoto typu dalo zabránit. Vlastní pokus o osvobození rukojmích ze strany USA dopadl velmi neúspěšně a diplomatická jednání nebyla před a v průběhu rozhodování soudu možná. Protože Írán ignoroval příkaz k zatímním opatřením MSD a nezúčastnil se soudního řízení, nemohl být spor efektivně řešen, přičemž navíc Írán ani neuznal jurisdikci soudu. Výraznou specifičnost tohoto případu tedy spatřuji v tom, že jeden ze žalovaných států nespolupracoval s Mezinárodním soudním dvorem a neuznal jeho jurisdikci, a druhý naopak užil pokus o vynucení řešení sporu silou, čímž také porušil mezinárodní právo.

USA s Íránem měly v době útoku na americké velvyslanectví v Teheránu velmi napjaté vztahy. Jejich společná historie, kdy USA měly přibližně od konce 2. sv. v. na Írán velký vliv, dospěla až do fáze, kdy Írán svrhl svého šáha a vinil USA z mnohých zločinů. Na tento problém se nelze dívat jednostranně a myslím si, že oba státy měly na výsledném stavu svůj podíl viny. Troufám si tvrdit, že naprosto protiprávní bylo svržnutí premiéra Mosaddeka v r. 1953 s pomocí USA. Přijetí šáha do USA na léčení se

¹⁵³ Čepelka Č. a Šturma P., op. cit., str. 601

mi také nejeví jako správný postup USA, zde však byla možnost, aby jej Írán požadoval vydat v rámci extradičního řízení.

Přestože by za jistých okolností, s přihlédnutím k historickým souvislostem, bylo možné chápat rozhořčení Íránu vůči Spojeným státům, íránská vláda neměla žádné právo zadržovat diplomatický a konzulární personál a další jako rukojmí na ambasádě v Teheránu. Tento čin je naprosto neospravedlnitelný a Írán mohl využít možnosti, které poskytují ustanovení diplomatického a konzulárního práva, tedy buď zástupce diplomatické mise a konzulátu vyhostit, nebo rozvázat diplomatické styky s USA. VÚDS i VÚKS předvídá, že může dojít k případům, že určitá osoba bude nežádoucí nebo nepřijatelná, a státy nemají jednat jinak, než způsobem v úmluvách stanoveným.

Přijetí konečného rozhodnutí MSD dne 24. 5. 1980 nevedlo k propuštění rukojmích ani k opuštění místností velvyslanectví. Rukojmí byli propuštěni až 20. ledna 1981 v důsledku vyjednávání za spolupráce Alžírsko, během kterého byly přijaty „Alžírské dohody.“

Tyto dohody byly podepsány 19. 1. 1981. Na jejich základě byli rukojmí propuštěni, přičemž jejich hlavním obsahem byla následující opatření:

- USA se nebudou vměšovat do záležitostí Íránu - ani přímo, ani nepřímo, ani politicky, ani vojensky.
- USA uvolní íránské zmrazené fondy.
- Spojené státy také zruší obchodní sankce, které byly zavedeny v neprospěch Íránu po 4. 11. 1979.
- Dále vláda USA stáhne veškeré své současné nároky u MSD, stejně jako ty, které by mohly vzniknout v budoucnu, jež se objevily nebo by se mohly objevit v důsledku a) zadržení 52 osob na velvyslanectví dne 4. 11. 1979, b) jejich následného věznění, c) způsobení škody na majetku USA i amerických občanů po 3. 11. 1979 a d) škod vzniklých během revoluce, přičemž tyto škody nebyly aktem íránské vlády.
- Další část Alžírských dohod se týkala majetku bývalého šáha v USA a zákazu disponování s ním, dokud o něm nebude rozhodnuto během soudního řízení, ve kterém figuruje Írán a v němž požaduje vydání tohoto majetku do Íránu.

- Pro vyřešení sporů, týkajících se výkladu nebo provádění ustanovení těchto dohod, bude zřízen tribunál¹⁵⁴, jenž se těmito záležitostmi bude zabývat.¹⁵⁵

Američtí rukojmí byli následujícího dne po uzavření Alžírských dohod propuštěni a přepraveni do USA. Jak předvídal ve svém separátním vótu soudce Lachs, tento případ byl nakonec vyřešen za pomoci diplomatického vyjednávání.

¹⁵⁴ Zřízen byl „Iran-United States Claims Tribunal,“ se sídlem v Haagu. Jeho funkcí bylo rozhodování vzájemných nároků obyvatel Íránu vůči USA a obyvatel USA vůči Íránu.

¹⁵⁵ Znění Alžírských dohod [online] dostupné z http://www.parstimes.com/history/algiers_accords.pdf (navštíveno dne 27. 6. 2016)

Závěr

MSD ve svém rozsudku určil vznik odpovědnosti státu Írán dle mezinárodního práva veřejného. Tato odpovědnost podle něj vznikla porušením závazků, které vyplývaly ze smluv, kterými byl Írán vázán a také z pravidel mezinárodního práva veřejného.

Odpovědnost státu obecně vzniká za předpokladu porušení závazku státu, které mu je přičitatelné ať jeho konáním nebo opomenutím. V případě státu Írán došlo dle MSD jak ke konání státu Írán, tak opomenutí jeho zvláštních povinností konat. Zde souhlasím s názorem MSD, jelikož v rámci útoku na americkou ambasádu dne 4. 11. 1979 se stát Írán dopustil protiprávního jednání, které spočívalo v tom, že nejen opomenul svou zvláštní povinnost, která je mu dána na základě čl. 22 odst. 2 VÚDS, který zní: „*přijímající stát má zvláštní povinnost učinit všechna vhodná opatření k ochraně místností mise před jakýmkoliv vniknutím nebo poškozením a k zabránění jakémukoliv rušení klidu mise nebo újmě na její důstojnosti*“ a tímto také nesplnil svou povinnost zajistit preventivní opatření ochrany mise, ale také následně neposkytl velvyslanectví pomoc a porušení nedotknutelnosti mise schválil.

Soud odlišuje přechod odpovědnosti ze strany soukromých osob, jež trvala v době útoku, přičemž poté, co jednání bylo schváleno ze strany představitelů vlády a dalších, tyto soukromé osoby se de facto staly orgány státu a vykonávaly jeho vůli.

Ve srovnání s útokem na ambasádu ze dne 14. 2. 1979 bylo velmi zřetelné, že si jsou představitelé íránské vlády dobře vědomi svých závazků, jelikož během tohoto dřívějšího útoku ihned zasáhli a následně se představitelům velvyslanectví omluvili.

Přestože je mi blízký názor soudce Taraziho, který odmítá absolutní odpovědnost státu Írán a zastává názor, že vzhledem ke všem okolnostem, jak historickým, tak z hlediska probíhající revoluce, by tato odpovědnost měla být určena jako relativní, nemohu s ním souhlasit, jelikož dle mého mínění nelze příkořím z minulosti ospravedlnit zadržování diplomatických a konzulárních představitelů.

Co se týče úmluv aplikovaných na případ, domnívám se, že názor soudce Morozova a Taraziho ohledně nemožnosti použít Smlouvu o přátelství a Úmluvu z r. 1973 je opodstatněný. I dle mého mínění Smlouva o přátelství neobsahuje ustanovení o možnosti podat jednostranně žalobu k MSD. Ze znění čl. XXI „*any dispute between the High Contracting Parties as to the interpretation or application of the present Treaty,*

not satisfactorily adjusted by diplomacy, shall be submitted to the International Court of Justice, unless the High Contracting Parties agree to settlement by some other pacific means“ nelze vyvodit, že může jedna strana požadovat vyřešení sporu u MSD bez souhlasu té druhé. Stejně tak, jak uvádí soudce Morozov, není možné použít Úmluvu z r. 1973 a její čl. 13: „Jakýkoli spor mezi dvěma či více smluvními státy týkající se výkladu nebo provádění této úmluvy, který nebude urovnán jednáním, bude na žádost jednoho z nich postoupen arbitrážnímu řízení. Jestliže do šesti měsíců ode dne žádosti o arbitráž se strany nedohodnou na organizaci arbitráže, může být spor předán na žádost kterékoli z těchto stran Mezinárodnímu soudnímu dvoru v souladu se Statutem Dvora. “

Zde totiž vzniká právo státu předat spor MSD až po uplynutí 6 měsíců, během kterých nebylo možné zorganizovat arbitrážní řízení pro urovnání sporu.

VÚDS a VÚKS se dle soudců na případ vztahují a zakládají jurisdikci soudu. V odůvodnění rozsudku uvedli ta ustanovení, která byla dle jejich názoru porušena. Soud rozdělil porušené články úmluv na 2 části – první část se týkala diplomatických a konzulárních výsad a imunit, které byly porušeny během útoku na velvyslanectví, druhá část se zabývala těmi, které byly porušeny následně. Dle mého mínění je tato část odůvodnění Soudu poněkud nepřehledná a ku prospěchu věci by mohlo být shrnutí všech výsad a imunit, které byly porušeny během útoku a po něm s podáním informace, zda byla konkrétní výsada či imunita porušena pouze v některé z dvou fází nebo v obou těchto fázích, což je však pouze záležitostí struktury a nic to nemění na správnosti odůvodnění.

Zastávám však názor, že Soud v odst. 1 rozhodnutí neměl použít formulaci, že „Íránská islámská republika svým chováním porušila a stále porušuje závazky vůči USA, jež jsou dány na základě úmluv(...).“ Z důvodu této formulace pro něj nehlasovali soudci Morozov a Tarazi. Dostačující by bylo znění ve formě „Íránská islámská republika svým chováním porušila a stále porušuje závazky vůči USA, jež jsou dány na základě VÚDS a VÚKS,“ bez odkazu na případné užití dalších úmluv.

Články 3 a 4 byly přijaty jednomyslně. I soudce Tarazi, který odkazoval na složitou situaci mezi státy, potvrdil, že ani s přihlédnutím k historickým souvislostem není možné ospravedlnit okupaci ambasády.

Pro odst. 5 a 6 hlasovala většina soudců, kromě soudce Lachse, který považoval odst. 5 za nadbytečný, a soudců Taraziho a Morozova. Soudce Morozov nesouhlasil

s reparacemi, které měl Írán poskytnout, a dle jeho úsudku USA ztratily nárok na tyto reparace, jelikož způsobily Íránu značné škody zavedením svých protiopatření, především vojenskou invazí na území Íránu a zmrazením íránských účtů.

Co se týče amerických protiopatření, souhlasím s názorem soudce Taraziho, který tvrdí, že se jedná o závažný zásah do funkcí soudu. Během soudního řízení má rozhodovat o okolnostech případu pouze soud a stát nemá právo sám nastolit svá protiopatření a tímto zasahovat do kompetence soudu. Vojenská invaze USA do Íránu dle mého názoru nespadá pod čl. 51 Charty OSN, a proto by se Rada bezpečnosti tímto měla zabývat (jak uvedl soudce Morozov). Nicméně, v konečném důsledku souhlasím s odůvodněním Soudu, který v odst. 94 formuloval názor, že soudu nebyla podána žaloba na porušení Charty OSN ani na porušení mezinárodního práva, proto se jednáním USA nebude zabývat.

Na obou stranách sporu se objevovalo problematické jednání. Írán v rozporu s VÚDS a VÚKS zadržoval rukojmí, odmítl jednat s představiteli USA a nezúčastnil se soudního řízení. USA provedly protiopatření během soudního řízení, která byla mimo jiné v rozporu s Příkazem soudu ze dne 15. 12. 1979, kde bylo uvedeno, že státy nemají jednat takovým způsobem, který by měl za následek vystupňování napětí mezi nimi.

Rozsudek soudu byl vydán dne 24. 5. 1980, a přestože je takové rozhodnutí závazné dnem vyhlášení, Írán jej nevzal na vědomí.

Spor byl nakonec vyřešen smírně za pomoci diplomatického jednání, tedy způsobem, jaký ve svém separátním vótu navrhoval soudce Lachs, přestože se v tomto případě nejednalo o zprostředkování za asistence generálního tajemníka OSN, ale alžírské vlády. Jednání byla ukončena přijetím Alžírských dohod, které mimo jiné stanovily, že USA se vzdají veškerých svých nároků z rozhodnutí soudu. V případě, že by k této dohodě mezi státy nedošlo, přišlo by v úvahu jednání Rady bezpečnosti, která na základě čl. 94 odst. 2 Charty OSN „*může činit doporučení nebo rozhodnout, jaká opatření mají být učiněna, aby rozsudek byl vykonán.*“ Vzhledem k tomu, že se Írán neřídil ani jednou z rezolucí Rady bezpečnosti z r. 1979, není možné tvrdit, že by tímto způsobem k vyřešení situace mohlo dojít snadno. Hodnotím proto velmi kladně závěr případu a užití diplomatického jednání, které je významným prostředkem smírného řešení sporů mezi státy.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá diplomatickými a konzulárními výsadami a imunitami, nejprve z teoretického hlediska a následně při jejich aplikaci Mezinárodním soudním dvorem v případě Diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu. Zdůvodňuje důležitost jejich dodržování mezinárodním společenstvím a jejich velký význam v rámci mezinárodního práva veřejného.

Práce je členěna na úvod, 5 kapitol a závěr.

1. kapitola je zaměřena na výsady a imunity obecně, přičemž nejprve jsou charakterizovány základní pojmy, poté následuje výčet diplomatických a konzulárních výsad a imunit podle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích a Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích, a také jsou řešeny povinnosti, které mají zástupci diplomatické mise a konzulárního úřadu vůči přijímajícímu státu.

2. kapitola uvádí povinnosti, které má přijímající stát vůči diplomatické misi, konzulárnímu úřadu a jejich zástupcům a práva, jež je přijímající stát naopak oprávněn z jejich strany požadovat.

3. kapitola je rozdělena na 2 hlavní části – na část historickou, ve které jsou popsány moderní dějiny Íránu od počátku 20. století se zaměřením na vývoj vzájemných vztahů mezi Íránem a USA. Druhá část kapitoly se věnuje faktickému průběhu útoku na americké velvyslanectví v Teheránu a událostem, které útok předcházely a poté následovaly.

4. kapitola se zabývá již samotným procesním řízením u Mezinárodního soudního dvora. Popisuje jeho úvahy při řešení jurisdikce, jaká určil zatímní opatření, jak aplikoval konkrétních dohody na případ a jaký má názor na vznik odpovědnosti státu.

5. kapitola uzavírá soudní řízení, uvádí rozsudek soudu včetně hlasování, odlišných a menšinových stanovisek a řeší faktický závěr případu. Také zmiňuje několik podobných případů, ve kterých došlo k porušení nedotknutelnosti diplomatické mise, konzulárního úřadu nebo jejich zástupců.

V závěru je hodnocen celý případ a vydaný soudní rozsudek.

Klíčová slova: diplomatické právo, diplomatické a konzulární výsady a imunity, případ diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu

Abstract

This thesis deals with the diplomatic and consular privileges and immunities - first theoretically and then with the application by the International Court of Justice in the „Case concerning diplomatic and consular staff in Tehran.“ The thesis emphasises the importance of an observation of these privileges and immunities by the international community and its relevance within the public international law.

The thesis is divided into the introduction, 5 main chapters and the conclusion. First chapter is focused on the diplomatic and consular privileges and immunities in general. It deals with basic concepts as well as with a list of diplomatic and consular privileges. The Part about immunities according to Vienna convention on Diplomatic and Consular relations is included here too. This chapter also focuses on obligations of the diplomatic and consular staff in relation to the receiving state.

Second chapter states obligations of the receiving state in relation to the diplomatic mission, consular post and their staff and also certain rights that the receiving state is authorized to demand.

Third chapter is divided into 2 main parts – a historical one, which describes modern history of Iran since the beginning of 20th century and focuses on the development of Iran – USA relations. Second part of the chapter deals with the american embassy in Tehran attack and circumstances before and afterwards.

Fourth chapter deals with the proceedings by the International Court of Justice. It describes its contemplation during the proces, for example how the court deals with the jurisdiction, provisional measures, how it applies particular rules of Conventions and what is the Court’s point of view on the development of state’s responsibility.

Fifth chapter closes the Court’s proceedings, it shows the Judgement including particular votes, separate and dissenting opinions and deals with the factual conclusion of the case. It also mentions similar cases that are characterised by the violation of the inviolability of the diplomatic mission, consular post and its staff.

In conclusion it evaluates the whole case and the Judgment.

Key words: diplomatic law, diplomatic and consular privileges and immunities, United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran

Seznam zkratek

Atd. – a tak dále

Atp. – a tak podobně

Případ Teherán – Případ diplomatického a konzulárního personálu USA v Teheránu

USA – Spojené státy americké

VÚDS – Vídeňská úmluva o diplomatických stycích

VÚKS – Vídeňská úmluva o konzulárních stycích

MSD, Soud – Mezinárodní soudní dvůr

Tj. – to je

Úmluva z r. 1973 - Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany

Smlouva o přátelství - Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran

Použitá literatura

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Beck, 2008. Právnícké učebnice. ISBN 9788071797289

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 8086432572. Str. 440

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6.*, doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. Právnícké učebnice. ISBN 9788074003981

DAVID, Vladislav, Pavel BUREŠ, Martin FAIX, Pavel SLADKÝ a Ondřej SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 2.*, aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2011. Student. ISBN 9788087212868

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné. 3.* vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006. ISBN 8073571781

ŠRONĚK, Ivan. *Diplomatický protokol a praktické otázky společenské etikety*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 8024602474

ŠTURMA, Pavel, Vladimír BALAŠ, Veronika BÍLKOVÁ, et al. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva veřejného. 3.* vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta, 2015. Scripta iuridica. ISBN 9788087975336.

GULLOVÁ, Soňa. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol. 3.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert. ISBN 9788024744186

VALUCH, Jozef. 2013. *Diplomatické výsady a imunity: sloboda jednotlivca alebo prerogativa štátu?*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnícká fakulta. Studia Iuridica Bratislavensia, Nr. 41. ISBN 9788071603573.

DIXON, Martin. *Textbook on international law*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 9780199208180. [online] dostupné z <http://www.loc.gov/catdir/toc/ecip0718/2007020727.html> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

CVRKAL, Zdeněk. *Írán*. Praha: Libri, 2007. Stručná historie států. ISBN 9788072773374

DENZA, Eileen. 2008. *Diplomatic law: commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press. Oxford commentaries on international law. ISBN 9780199216857. str. 205

ONDŘEJ, Jan. 2014. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice. ISBN 9788073805067

ONDŘEJ, Jan. 2009. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801816.

VESELÝ, Zdeněk, Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, Zbyněk DUBSKÝ a Magdaléna JÁNEŠOVÁ. *Diplomacie v měnícím se světě*. Kapitola II. Mezinárodněprávní rámec diplomacie, 1. vyd. Praha: Professional Publishing, c2009. ISBN 9788074310065.

DRHLÍK, Alois. Diplomatické právo v mezinárodních vztazích. *Mezinárodní politika*. 1999, 32-33. ISSN 05437962.

DRHLÍK, Alois. Diplomatické právo v mezinárodních vztazích. *Mezinárodní politika*. 1999, str. 22-24. ISSN 05437962.

KAVAN, Jan, Alexandr ORT a Zdeněk MATĚJKA. *Diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800796.

LUKÁŠEK, Libor. *Mezinárodní právo v komentovaných dokumentech*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 9788024618982.

LEE, Luke T. a John B. QUIGLEY. *Consular law and practice*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780198298519.

BUREŠ Pavel a Ondřej SVAČEK. Porovnání právní úpravy konzulárního práva ve vybraných zemích EU. Výzkumný projekt RM 06/01/08

MYSLIL, Stanislav. *Diplomatické styky a imunity: se zvláštním zřetelem k výsledkům Vídeňské kodifikační konference konané v roce 1961*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

FELTHAM, Ralph G. *Příručka diplomata*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty. ISBN 808642913X.

POLLACK, Kenneth M. c2004. *The Persian puzzle: the conflict between Iran and America*. New York: Random House. ISBN 1400063159.

BARKER, J. Craig. c2006. *The protection of diplomatic personnel*. Burlington, VT: Ashgate. ISBN 0754623521 [online] dostupné z <https://books.google.cz/books?id=Xx6gCwAAQBAJ&pg=PT4&lpg=PT4&dq=The+Protection+of+Diplomatic+Personnel+J.+Craig+Barker&source=bl&ots=KRO-N-mNib&sig=pKcmeliP-BBdY13NvtcOLMgmpf4&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjUqMmByMfNAhWLBBokHQwjDNsQ6AEIOTAE#v=onepage&q=The%20Protection%20of%20Diplomatic%20Personnel%20J.%20Craig%20Barker&f=false> (navštíveno 26. 6. 2016)

United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, 1. C. J. Reports 1980, p. 3.

Nařízení Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. ledna 1979, Order of 15 December 1979, [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6283.pdf> str. 19 (navštíveno 26. 6. 2016)

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN [online] dostupné z [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/461\(1979\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/461(1979)) (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Nařízení Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. ledna 1979, Order of 15 December 1979, [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6283.pdf> (navštíveno dne 26. 6. 2016 vč. Separátního vóta soudce Lachse a disentů soudců Morozova a Taraziho

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích

Vídeňská úmluva o konzulárních stycích

Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes 1961 [online], dostupný z http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961_disputes.pdf, (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes 1963 [online], dostupný z http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963_disputes.pdf (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Charta OSN

Statut MSD [online] dostupný z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (navštíveno 26. 6. 2016)

Jednací řád dvora, Rules of court [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=3&p3=0>

Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights between the United States of America and Iran [online] dostupná z <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20284/v284.pdf> str. 134 (navštíveno dne 27. 6. 2016)

[online] dostupné z https://www.law.cornell.edu/wex/diplomatic_law

Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice [online] dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6293.pdf> (navštíveno 26. 6. 2016)

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asiie-a-oceanie/boj-o-iranskou-ropu-cia-priznala-puc-v-teheranu_280254.html (navštíveno dne 26. 6. 2016)

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19625167> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

[online] dostupné z http://www.lidovky.cz/egyptske-sily-zasahly-proti-demonstrantum-u-ambasady-usa-p3u-/zpravy-svet.aspx?c=A120913_095616_ln_zahranici_jv (navštíveno dne 26. 6. 2016)

[online] dostupné z http://zpravy.idnes.cz/usa-poodkryvaji-utok-na-konzulat-v-benghazi-fzw-/zahranicni.aspx?c=A121010_183337_zahranicni_ipl (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Alžírské dohody [online] dostupné z http://www.parstimes.com/history/algiers_accords.pdf (navštíveno dne 27. 6. 2016)

Encyclopedia of the United Nations and International Agreements: T to Z, [online]
dostupné z:
<https://books.google.cz/books?id=hSxS2MmQsewC&pg=PA2550&lpg=PA2550&dq=1959+treaty+usa+iran&source=bl&ots=8aIxQGTFZ1&sig=DEhRVTSgBQf0XYQyl-JvVGL3iXA&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiv94H9z5PNAhUDDsAKHXkMDZMQ6AEIJDAB#v=onepage&q=1959%20treaty%20usa%20iran&f=false> (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Vídeňská úmluva o diplomatických stycích¹⁵⁶

Státy, které jsou stranami této Úmluvy,

připomínajíce, že lid všech zemí uznával z dávných dob postavení diplomatických zástupců, majíce na zřeteli cíle a zásady Charty Spojených národů týkající se svrchované rovnosti států, udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a podpory přátelských vztahů mezi národy, věříce, že mezinárodní úmluva o diplomatických stycích, výsadách a imunitách přispěje k rozvoji přátelských vztahů mezi národy, bez ohledu na rozdílnosti v jejich ústavním a společenském zřízení, uvědomující si, že účelem takových výsad a imunit není prospěch jednotlivce, nýbrž zajištění účinného výkonu funkcí diplomatických misí představujících státy, potvrzující, že pravidla obyčejového mezinárodního práva budou i nadále řídit otázky, jež nejsou výslovně upraveny ustanoveními této Úmluvy, se dohodly o tomto:

Článek 1

Pro účely této Úmluvy následující výrazy budou mít tento význam:

- "šéf mise" je osoba pověřená vysílajícím státem, aby vykonávala povinnosti spojené s touto funkcí;
- "členy mise" se rozumí šéf mise a členové personálu mise;
- "členy personálu mise" se rozumí členové diplomatického personálu, administrativního a technického personálu, jakož i služebního personálu mise;
- "diplomatický personál" se skládá z členů personálu mise, kteří mají diplomatické hodnosti;
- "diplomatický zástupce" je šéf mise nebo člen diplomatického personálu mise;
- "členy administrativního a technického personálu" se rozumějí členové personálu mise, kteří jsou zaměstnáni v administrativních nebo technických službách mise;
- "členy služebního personálu" se rozumí členové personálu mise, kteří jsou zaměstnáni v domácích službách mise;
- "soukromá služební osoba" je osoba, která je zaměstnána v domácích službách člen mise a která není zaměstnancem vysílajícího státu;
- "místnostmi mise" se rozumí budovy nebo části budov a pozemky k nim přilehlé, bez ohledu na vlastnictví, jsou-li používány pro účely mise, včetně rezidence šéfa mise.

Článek 2

Zřízení diplomatických styků mezi státy a stálých diplomatických misí se děje vzájemnou dohodou.

Článek 3

1. Funkcí diplomatické mise je mimo jiné:

- zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím;
- chránit zájmy vysílajícího státu a jeho příslušníků ve státě přijímajícím v rozsahu dovoleném mezinárodním právem;
- vést jednání s vládou přijímajícího státu;
- zjišťovat všemi zákonnými prostředky podmínky a vývoj v přijímajícím státě a podávat o nich zprávy vládě vysílajícího státu;
- podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky.

2. Nic v této Úmluvě nebude vykládáno jako překážka pro výkon konzulárních funkcí ze strany diplomatické mise.

Článek 4

1. Vysílající stát se musí ujistit, že přijímající stát udělil agrément osobě, kterou zamýšlí pověřit jako šéfa mise v tomto státě.

2. Přijímající stát není povinen sdělit vysílajícímu státu důvody, pro které odmítl udělit agrément.

Článek 5

1. Vysílající stát může, poté když řádně uvědomil příslušné přijímající státy, podle okolností pověřit šéfa mise nebo jmenovat jakéhokoliv člena diplomatického personálu ve více než jednom státě, jestliže žádný z přijímajících států nevnesne výslovné námitky.

2. Pověří-li vysílající stát téhož šéfa mise v jednom nebo více dalších státech, může v každém státě, kde šéf mise nemá své stálé sídlo, zřídit diplomatickou misi, řízenou chargé d'affaires ad interim.

3. Šéf mise nebo kterýkoliv člen diplomatického personálu mise může vystupovat jako zástupce vysílajícího státu při jakémkoliv mezinárodní organizaci.

Článek 6

Dva nebo více států může pověřit tutéž osobu jako šéfa mise v jiném státě, jestliže přijímající stát nevnesne námitky.

Článek 7

S výhradou ustanovení článků 5, 8, 9 a 11 může vysílající stát volně jmenovat členy personální mise. V případě vojenských, námořních nebo leteckých přidělců si může přijímající stát vyžádat jejich jméno předem ke schválení.

Článek 8

1. Členové diplomatického personálu mise mají být v zásadě občany vysílajícího státu.

2. Členové diplomatického personálu mise nesmějí být jmenováni z řad občanů přijímajícího státu, s výjimkou, kdy k tomu tento stát dá souhlas, jenž může být kdykoliv odvolán.

3. Přijímající stát si může vyhradit totéž právo ve vztahu k občanům třetího státu, kteří zároveň nejsou občany vysílajícího státu.

Článek 9

1. Přijímající stát může kdykoliv a bez povinnosti uvést důvody pro své rozhodnutí oznámit vysílajícímu státu, že šéf mise nebo kterýkoliv člen diplomatického personálu mise je persona non grata anebo že kterýkoliv jiný člen personálu mise je nepřijatelný. V

¹⁵⁶ [online] dostupné z

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/videnska_umluva_o_diplomatickych_stycich.html

(navštíveno dne 26. 6. 2016)

takovém případě vysílající stát podle okolností buď odvolá tuto osobu anebo ukončí její funkce na misi. Osoba může být prohlášena za non grata nebo za nepřijatelnou předtím, než vstoupila na území přijímajícího státu.

2. Jestliže vysílající stát odmítne nebo opomine v rozumné době vyhovět povinnosti podle odstavce 1 tohoto článku, přijímající stát může odmítnout uznat dotyčnou osobu za člena mise.

Článek 10

1. Ministerstvo zahraničních věcí přijímajícího státu nebo takové jiné ministerstvo, o němž může být dohoda, bude uvědoměno o:

- a) jmenování členů mise, jejich příjezdu a konečném odjezdu nebo o ukončení jejich funkce na misi;
- b) příjezdu a konečném odjezdu osoby náležející k rodině člena mise, a případně o skutečnosti, že osoba se stala nebo přestala být příslušníkem rodiny člena mise;
- c) příjezdu a konečném odjezdu soukromých služebných osob, které jsou v zaměstnání osob uvedených v bodě a) tohoto odstavce, a případně o skutečnosti, že opouštějí zaměstnání těchto osob;
- d) najímání a propouštění osob, které jsou trvale usídleny v přijímajícím státě, jako členů mise nebo soukromých služebných osob oprávněných k výsadám a imunitám.

2. Podle možnosti bude dávano předchozí oznámení o příjezdu a konečném odjezdu.

Článek 11

1. Není-li zvláštní dohody o počtu členů personálu mise, může přijímající stát požadovat, aby počet personálu mise byl udržován v hranicích, které on považuje za rozumné a obvyklé, se zřetelem k okolnostem a podmínkám v přijímajícím státě a k potřebám příslušné mise.

2. Přijímající stát může rovněž v těchto mezích a bez diskriminace odmítnout přijetí úředníků určité kategorie.

Článek 12

Vysílající stát nemůže bez předchozího výslovného souhlasu přijímajícího státu zřídít úřadovny, jež jsou součástí mise, v jiných místech než těch, v nichž je sídlo mise.

Článek 13

1. Má se za to, že šéf mise převzal své funkce v přijímajícím státě buď jakmile odevzdal své pověřovací listiny, anebo jakmile notifikoval svůj příjezd ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo takovému jinému ministerstvu, o němž může být dohoda, byla odevzdána ověřená kopie jeho pověřovacích listin ve shodě s praxí platnou v přijímajícím státě, což bude jednotně dodržováno.

2. Pořadí při odevzdávání pověřovacích listin nebo jejich ověřené kopie je určováno datem a dobou příjezdu šéfa mise.

Článek 14

1. Šéfové misí jsou rozděleni do tří tříd a to:

- a) velvyslanci nebo nunciové pověřeni u hlav států, a jiní šéfové misí rovnocenné hodnosti;
- b) vyslanci, ministři a internunciové, pověřeni u hlav států;
- c) chargés d'affaires, pověřeni u ministrů zahraničních věcí.

2. S výjimkou pořadí a etikety se nebude činit žádné rozlišování mezi šefy mise s ohledem na jejich zařazení do tříd.

Článek 15

Státy se dohodnou o třídě, k níž budou náležet šéfové jejich misí.

Článek 16

1. Šéfové misí budou mít pořadí ve svých třídách podle data a doby, kdy převzali své funkce v souladu s článkem 13.

2. Změna v pověřovacích listinách šéfa mise, která neznamená změnu třídy, nemá vliv na jeho pořadí.

3. Tento článek se nedotýká jakékoliv praxe prováděné přijímajícím státem, pokud jde o pořadí zástupce Vatikánu.

Článek 17

Pořadí členů diplomatického personálu mise bude sděleno šéfem mise ministerstvu zahraničních věcí nebo takovému jinému ministerstvu, o němž může být dohoda.

Článek 18

V každém státě bude zachováván jednotný postup při přijímání šéfů misí v každé třídě.

Článek 19

1. Je-li místo šéfa mise uprázdněno nebo nemůže-li šéf mise vykonávat své funkce, bude jako šéf mise prozatímně vystupovat chargé d'affaires ad interim. Jméno chargé d'affaires ad interim bude notifikováno buď šéfem mise nebo v případě, že tak nemůže učinit ministerstvem zahraničních věcí vysílajícího státu ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo takovému jinému ministerstvu, o němž může být dohoda.

2. V případech, kdy v přijímajícím státě není přítomen žádný člen diplomatického personálu mise, může být vysílajícím státem se souhlasem přijímajícího státu určen člen administrativního a technického personálu, který bude pověřen vedením běžných administrativních záležitostí mise.

Článek 20

Mise a její šéf mají právo vyvěšovat vlajku a státní znak vysílajícího státu na místnostech mise, čítajíc v to residenci šéfa mise, a na jeho dopravních prostředcích.

Článek 21

1. Přijímající stát buď usnadní vysílajícímu státu získání místností potřebných pro misí na svém území, v souladu se svými zákony, anebo mu pomůže opatřit umístění mise jiným způsobem.

2. Rovněž pomůže misím, v případě nutnosti, opatřit vhodné ubytování pro jejich členy.

Článek 22

1. Místnosti mise jsou nedotknutelné. Orgány přijímajícího státu do nich nesmí vstoupit, leda se svolením šéfa mise.

2. Přijímající stát má zvláštní povinnost učinit všechna vhodná opatření k ochraně místností mise před jakýmkoliv vniknutím nebo poškozením a k zabránění jakémukoliv rušení klidu mise nebo újmě na její důstojnosti.

3. Místnosti mise, jejich zařízení a jiný majetek v nich i dopravní prostředky mise nemohou být předmětem prohlídky, rekvizice, zabavení nebo exekuce.

Článek 23

1. Vysílající stát a šéf mise jsou osvobozeni od všech daní a dávek, celostátních, oblastních nebo místních, pokud jde o místnosti mise, jejichž jsou vlastníky nebo nájemci, ledaže se jedná o poplatky představující úplatu za služby skutečně prokázané.

2. Vynětí ze zdanění uvedené v tomto článku se nevztahuje na takové daně a dávky, jež mají být podle zákonů přijímajícího státu placeny osobami, vstupujícími do smluvního poměru s vysílajícím státem nebo šéfem mise.

Článek 24

Archívy a písemnosti mise jsou nedotknutelné kdykoliv a kdekoliv se nalézají.

Článek 25

Přijímající stát všemožně usnadní výkon funkcí mise.

Článek 26

S výhradou zákonů a nařízení týkajících se oblastí, do nichž je přístup zakázán nebo upraven z důvodů státní bezpečnosti, zajistí přijímající stát všem členům mise svobodu pobytu a cestování na svém území.

Článek 27

1. Přijímající stát povolí a bude chránit svobodné spojení mise ke všem oficiálním účelům. Při spojení s vládou, jakož i s ostatními misemi a konzuláty vysílajícího státu ať jsou kdekoliv, může mise použít všech vhodných sdělovacích prostředků, čítajíc v to diplomatické kurýry a kodované nebo šifrované zprávy. Mise však může zřídít a používat radiostanici pouze se souhlasem přijímajícího státu.

2. Úřední korespondence mise je nedotknutelná. Pod úřední korespondencí se rozumí veškerá korespondence mající vztah k misi a jejím funkcím.

3. Diplomatická pošta nesmí být otevřena ani zadržena.

4. Zásilky představující diplomatickou poštu musí být opatřeny zřetelným vnějším označením, že jde o diplomatickou poštu a mohou obsahovat pouze diplomatické písemnosti nebo předměty určené k úřednímu použití.

5. Diplomatický kurýr, který bude vybaven úředním dokumentem označujícím jeho postavení a počet zásilek představujících diplomatickou poštu, bude chráněn přijímajícím státem při výkonu svých funkcí. Požívá osobní nedotknutelnosti a nesmí být žádným způsobem zatčen ani zadržen.

6. Vysílající stát nebo mise mohou určovat diplomatické kurýry ad hoc. V takových případech bude rovněž použito ustanovení odstavce 5 tohoto článku s tím, že imunity v něm vyjmenované se přestanou aplikovat jakmile takový kurýr odevzdal na místo určení svěřenou mu diplomatickou poštu.

7. Diplomatická pošta může být svěřena kapitánu civilního letadla přistávajícího na dovoleném vstupním letišti. Kapitán bude vybaven úředním dokumentem označujícím počet zásilek představujících diplomatickou poštu, avšak nebude považován za diplomatického kurýra. Mise může poslat jednoho ze svých členů, aby převzal přímo a volně diplomatickou poštu od kapitána letadla.

Článek 28

Poplatky a dávky vybírané misí v rámci výkonu jejích úředních povinností jsou vyňaty ze zdanění.

Článek 29

Osoba diplomatického zástupce je nedotknutelná. Diplomatický zástupce nesmí být žádným způsobem zatčen nebo zadržen. Přijímající stát s ním bude jednat s náležitou úctou a učiní všechna vhodná opatření, aby zabránil každému útoku proti jeho osobě, svobodě nebo důstojnosti.

Článek 30

1. Soukromé obydlí diplomatického zástupce požívá stejné nedotknutelnosti a stejné ochrany jako místnosti mise.

2. Jeho písemnosti, korespondence a s výjimkou ustanovení odstavce 3 článku 31 i jeho majetek požívají rovněž nedotknutelnosti.

Článek 31

1. Diplomatický zástupce je vyňat z trestní jurisdikce přijímajícího státu. Je rovněž vyňat z jeho jurisdikce civilní a správní, s výjimkou případů, že jde.

a) o žalobu věcnou týkající se soukromé nemovitosti na území přijímajícího státu, ledaže ji vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise;

b) o žalobu týkající se dědictví, v němž je diplomatický zástupce vykonavatelem poslední vůle, správcem dědictví, dědicem nebo odkazovníkem jako soukromá osoba a nikoliv jako zmocněnec vysílajícího státu;

c) o žalobu týkající se jakéhokoliv svobodného povolání nebo obchodní činnosti, jež diplomatický zástupce vykonává v přijímajícím státě vedle svých úředních funkcí.

2. Diplomatický zástupce není povinen vypovídat jako svědek.

3. Diplomatický zástupce nepodléhá exekučním opatřením, vyjma v případech uvedených pod písmeny a), b) a c) odstavce 1 tohoto článku a jestliže exekuce může být provedena, aniž by byla porušena nedotknutelnost jeho osoby nebo jeho obydlí.

4. Vynětí diplomatického zástupce z jurisdikce přijímajícího státu neznamená jeho vynětí z jurisdikce státu vysílajícího.

Článek 32

1. Vysílající stát se může zříci vynětí z jurisdikce diplomatických zástupců a osob požívajících imunity podle článku 37.

2. Zřeknutí musí být vždy učiněno výslovně.

3. Zahájí-li řízení diplomatický zástupce nebo osoba požívající imunity podle článku 37, nemůže se dovolávat vynětí z jurisdikce, pokud jde o vstřícné pohledávky přímo souvisící s hlavní žalobou.

4. O zřeknutí se vynětí z jurisdikce ve věcech civilních nebo administrativních se nemá za to, že zahrnuje zřeknutí imunity co do exekučního výkonu rozsudku, pro nějž je nutné zvláštní zřeknutí se.

Článek 33

1. S výhradou ustanovení odstavce 3 tohoto článku je diplomatický zástupce vyňat z ustanovení o sociálním zabezpečení, jež mohou platit v přijímajícím státě, pokud jde o služby vykonávané pro vysílající stát.

2. Vynětí stanovené v odstavci 1 tohoto článku se rovněž vztahuje na soukromé služební osoby, zaměstnané výlučně diplomatickým zástupcem, za podmínky:

a) že nejsou občany přijímajícího státu nebo v něm nejsou trvale usídlené;

b) že jsou podrobeny ustanovením o sociálním zabezpečení, jež mohou platit ve vysílajícím státě nebo ve třetím státě.

3. Diplomatický zástupce, jenž zaměstnává osoby, na něž se nevztahuje vynětí stanovené v odstavci 2 tohoto článku, je povinen plnit povinnosti uložené zaměstnavatelům ustanoveními o sociálním zabezpečení přijímajícího státu.

4. Vynětí stanovené v odstavcích 1 a 2 tohoto článku nebrání v dobrovolné účasti na sociálním zabezpečení přijímajícího státu, pokud je taková účast tímto státem dovolena.

5. Ustanovení tohoto článku se nedotýkají dvoustranných nebo mnohostranných ujednání o sociálním zabezpečení dříve sjednaných a nebrání sjednání takových ujednání v budoucnu.

Článek 34

Diplomatický zástupce je osvobozen od všech daní a dávek, osobních nebo věcných, celostátních, oblastních nebo místních, s výjimkou:

a) nepřímých daní, jež bývají obvykle obsaženy v ceně zboží nebo služeb;

b) daní a dávek ze soukromých nemovitostí na území přijímajícího státu, ledaže je vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise;

- c) pozůstalostních, nástupnických nebo dědických poplatků vybíraných přijímajícím státem s výhradou ustanovení odstavce 4 článku 39;
- d) daní a dávek ze soukromých příjmů, které mají svůj pramen na území přijímajícího státu, a kapitálových daní z investic vložených do obchodních podniků v přijímajícím státě;
- e) poplatků vybíraných jako úplata za zvláštní služby skutečně prokázané;
- f) registračních, soudních, hypotečních a kolkovacích poplatků v souvislosti s nemovitostmi, s výhradou ustanovení článku 23.

Článek 35

Přijímající stát osvobodí diplomatické zástupce ode všech osobních služeb, ode všech veřejných služeb jakéhokoliv druhu a ode všech vojenských povinností takových, jako jsou povinnosti spojené s rekvizicemi, vojenskými příspěvky a ubytovací povinnosti.

Článek 36

1. V souladu se zákony a předpisy, jež může vydat, přijímající stát dovolí dovést a poskytnout vynětí ze všech celních dávek, daní a souvisejících s tím poplatků, jiných než poplatků za skladování, odvoz a podobné služby:

- a) u předmětů určených pro úřední potřebu mise;
- b) u předmětů určených k osobní potřebě diplomatického zástupce nebo členů jeho rodiny tvořících součást jeho domácnosti, čítajíc v to věci určené pro jeho zařízení.

2. Osobní zavazadlo diplomatického zástupce nepodléhá celní prohlídce, ledaže jsou vážné důvody k domněnce, že obsahuje předměty, které nepoživají osvobození uvedeného v odstavci 1 tohoto článku nebo předměty, jejichž dovoz nebo vývoz je zakázán zákony nebo upraven karanténními předpisy přijímajícího státu. Taková prohlídka bude provedena jen v přítomnosti diplomatického zástupce nebo jeho zmocněnce.

Článek 37

1. Členové rodiny diplomatického zástupce, tvořící součást jeho domácnosti, požívají, nejsou-li občany přijímajícího státu, výsad a imunit zmíněných v člácích 29 až 36.

2. Členové administrativního a technického personálu, spolu se členy svých rodin, kteří tvoří součást jejich domácnosti, požívají, nejsou-li občany přijímajícího státu nebo nejsou-li v něm trvale usídleni, výsad a imunit zmíněných v člácích 29 až 35 s výjimkou, že vynětí z civilní a administrativní jurisdikce přijímajícího státu, zmíněné v odstavci 1 článku 31, se nebude vztahovat na činnost vykonávanou mimo rámec jejich povinností. Požívají rovněž výsad zmíněných v článku 36, odstavce 1, pokud jde o předměty dovážené v době jejich prvního zařízení.

3. Členové služebního personálu mise, kteří nejsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale nesídlí, požívají imunity, pokud jde o činnost vykonávanou v rámci jejich povinností, jsou osvobozeni od daní a dávek z odměny, kterou dostávají z důvodu svého zaměstnání a požívají vynětí zmíněného v článku 33.

4. Soukromé služební osoby ve službách členů mise, nejsou-li občany přijímajícího státu nebo nejsou-li v něm trvale usídleny, jsou osvobozeny od daní a dávek z odměny, kterou dostávají z důvodu svého zaměstnání. Avšak přijímající stát musí nad těmito osobami vykonávat svou jurisdikci tak, aby nedošlo k nevhodnému zasahování do výkonu funkcí mise.

Článek 38

1. Kromě jiných výsad a imunit, jež mu mohou být poskytnuty přijímajícím státem, diplomatický zástupce, který je občanem tohoto státu nebo v něm trvale sídlí, požívá pouze vynětí z jurisdikce a nedotknutelnost, pokud jde o oficiální činnost vykonávanou při plnění jeho funkcí.

2. Ostatní členové personálu mise a soukromé služební osoby, které jsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí, požívají výsad a imunit toliko v rozsahu, jež připustí přijímající stát. Avšak přijímající stát musí vykonávat nad těmito osobami svou jurisdikci tak, aby nedošlo k nevhodnému zasahování do výkonu funkcí mise.

Článek 39

1. Každá osoba, která má nárok na výsady a imunity, bude jich požívat, jakmile vstoupí na území přijímajícího státu, aby nastoupila své místo, anebo, je-li už na jeho území, jakmile její jmenování bude notifikováno ministerstvu zahraničních věcí nebo jinému ministerstvu, o kterém může být dohoda.

2. Když skončí funkce osoby požívající výsad a imunit, skončí tyto výsady a imunity obvykle v okamžiku, kdy tato osoba opustí zemi, anebo po uplynutí rozumné doby, ve které tak má učinit, avšak potvrzí až do této doby i v případě ozbrojeného konfliktu. Imunita však trvá, pokud jde o činy, které tato osoba podnikla při výkonu svých funkcí jakožto člen komise.

3. V případě smrti člena mise, požívají členové jeho rodiny nadále výsad a imunit, k nimž jsou oprávněni, až do uplynutí rozumné doby, ve které mají opustit zemi.

4. Zemře-li člen mise, který není občanem přijímajícího státu nebo v něm trvale nesídlí, anebo člen jeho rodiny, který tvoří součást jeho domácnosti, povolí přijímající stát odvezení movitého majetku zemřelého, s výjimkou majetku, který byl získán v zemi a jehož vývoz byl zakázán v době úmrtí. Pozůstalostní, nástupnické a dědické poplatky nebudou vybírány z movitého majetku, který byl na území přijímajícího státu pouze v důsledku přítomnosti zemřelého tam jakožto člena mise, nebo jakožto příslušníka rodiny člena mise.

Článek 40

1. Projíždí-li diplomatický zástupce územím nebo je na území třetího státu, který mu poskytl vízum, v případě, že se vízum vyžaduje, aby nastoupil nebo se vrátil na své místo, nebo vrací-li se do své země, třetí stát mu zajistí nedotknutelnost a takové ostatní imunity, potřebné k zajištění jeho průjezdu nebo návratu. Totéž platí pro členy jeho rodiny požívající výsad a imunit, kteří doprovázejí diplomatického zástupce nebo cestují odděleně za ním anebo se vrací do své země.

2. Při okolnostech podobných těm, které jsou uvedeny v odstavci 1 tohoto článku, třetí státy nebudou bránit členům administrativního a technického nebo služebního personálu mise a členům jejich rodin v průjezdu svým územím.

3. Třetí státy poskytnou úřední korespondenci a jiným úředním sdělením, procházejícím jejich územím, včetně sdělení kodovaných nebo šifrovaných, stejnou volnost a ochranu, jaká je poskytována přijímajícím státem. Poskytnou diplomatickým kurýrům, jimž byla udělena víza, je-li jich zapotřebí, a diplomatické pošty v průjezdu stejnou nedotknutelnost a ochranu jakou je povinen poskytnout přijímající stát.

4. Povinnosti třetích států uvedené v odstavcích 1, 2 a 3 tohoto článku se vztahují také na osoby uvedené v těchto odstavcích a na úřední sdělení a diplomatickou poštu, jejichž přítomnost na území třetího státu je způsobena vyšší mocí.

Článek 41

1. S výhradou svých výsad a imunit mají všechny osoby, požívající takových výsad a imunit, povinnost dbát zákonů a předpisů přijímajícího státu. Jsou rovněž povinny nevměšovat se do vnitřních záležitostí tohoto státu.

2. Všechna úřední jednání s přijímajícím státem, jimiž je mise pověřena státem vysílajícím, budou vedena s ministerstvem zahraničních věcí přijímajícího státu nebo jiným ministerstvem, o kterém může být dohoda, anebo jejich prostřednictvím.

3. Místností mise nesmí být používáno způsobem neslučitelným s funkcemi mise, jak jsou stanoveny touto Úmluvou nebo jinými pravidly obecného mezinárodního práva anebo zvláštními dohodami platnými mezi státem vysílajícím a přijímajícím.

Článek 42

Diplomatický zástupce nebude v přijímajícím státě provozovat pro osobní prospěch žádné zaměstnání nebo obchodní činnosti.

Článek 43

Funkce diplomatického zástupce končí mimo jiné:

- a) sdělením vysílajícího státu přijímacímu státu, že funkce diplomatického zástupce skončila;
- b) sdělením přijímajícího státu vysílajícímu státu, že podle odstavce 2 článku 9, odmítá uznávat diplomatického zástupce jako člena mise.

Článek 44

Přijímající stát musí i v případě ozbrojeného konfliktu poskytnout osobám požívajícím výsad a imunit, pokud nejsou příslušníky přijímajícího státu, a členům rodin těchto osob bez ohledu na jejich příslušnost, výhody umožňující jim odjet jak možno nejdříve. Zejména jim musí dát v případě potřeby k dispozici dopravní prostředky nutné pro jejich dopravu a dopravu jejich majetku.

Článek 45

V případě přerušení diplomatických styků mezi dvěma státy, nebo byla-li mise trvale nebo dočasně odvolána:

- a) přijímající stát musí, i v případě ozbrojeného konfliktu, respektovat chránit místností mise spolu s jejím majetkem a archívy;
- b) vysílající stát může svěřit opatrování místností mise spolu s jejím majetkem a archívy třetímu státu, přijatelnému přijímacímu státu;
- c) vysílající stát může svěřit ochranu svých zájmů a zájmů svých příslušníků třetímu státu, přijatelnému přijímacímu státu.

Článek 46

Vysílající stát může s předchozím souhlasem státu přijímajícího a na žádost třetího státu, který nemá zastoupení v přijímajícím státě, převzít dočasnou ochranu zájmů třetího státu a jeho příslušníků.

Článek 47

1. Při použití ustanovení této Úmluvy nebude přijímající stát činit rozdílu mezi jednotlivými státy.

2. Za diskriminace se však nepovažuje:

- a) jestliže přijímající stát aplikuje některé z ustanovení této Úmluvy omezené v důsledku omezené aplikace tohoto ustanovení vůči jeho misi ve vysílajícím státě;
- b) jestliže na základě zvyklosti nebo dohody si státy vzájemně poskytují příznivější zacházení než je požadováno ustanoveními této Úmluvy.

Článek 48

Tato Úmluva bude otevřena k podpisu všem členským státům Organizace spojených národů, nebo některé odborné organizace nebo účastníkům Statutu Mezinárodního soudního dvora, a jakémukoliv jinému státu, který bude vyzván Valným shromážděním Organizace spojených národů, aby se stal stranou Úmluvy, a to: do 31. října 1961 u Spolkového ministerstva zahraničních věcí Rakouska a poté, do 31. března 1962 v sídle Organizace spojených národů v New Yorku.

Článek 49

Tato Úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Článek 50

Tato Úmluva bude otevřena k přístupu kterémukoliv státu, jenž náleží do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 48. Listiny o přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Článek 51

1. Tato Úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po datu uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

2. Pro každý stát, který ratifikuje Úmluvu nebo k ní přistoupí po uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, vstoupí Úmluva v platnost třicátého dne po uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Článek 52

Generální tajemník Organizace spojených národů bude informovat všechny státy náležející do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 48:

- a) o podpisech této Úmluvy a o uložení ratifikačních listin a listin o přístupu podle článku 48, 49 a 50;
- b) o datu, kdy tato Úmluva vstoupí v platnost podle článku 51.

Článek 53

Originál této Úmluvy, jehož anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské znění mají stejnou platnost, bude uložen u generálního tajemníka Organizace spojených národů, jenž zašle její ověřené kopie všem státům, náležejícím do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 48.

Na důkaz čehož níže podepsaní zmocněnci, byvše k tomu řádně zmocněni svými vládami, podepsali tuto Úmluvu.

Dáno ve Vídni dne osmnáctého dubna roku tisíc devět set šedesát jedna.

Příloha č. 2 : Vídeňská úmluva o konzulárních stycích¹⁵⁷

Státy, které jsou stranami této Úmluvy,

- majíce na zřeteli cíle a zásady Charty Organizace spojených národů týkající se svrchované rovnosti států, udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a podpory přátelských styků mezi národy,
- jsouce si vědomy, že Konference Organizace spojených národů o diplomatických stycích a imunitách přijala Vídeňskou úmluvu o diplomatických stycích otevřenou k podpisu dne 18. dubna 1961,
- věříce, že mezinárodní úmluva o konzulárních stycích, výsadách a imunitách rovněž přispěje k rozvíjení přátelských styků mezi národy bez ohledu na rozdílnost jejich ústavního a společenského zřízení,
- uvědomující si, že účelem takových výsad a imunit není prospěch jednotlivce, nýbrž zajištění účinného výkonu funkcí konzulárních úřadů jménem jejich států,
- potvrzující, že pravidla mezinárodního práva obyčejového budou i nadále platit v otázkách, které nejsou výslovně upraveny ustanoveními této Úmluvy, dohodly se takto:

Čl.1 Definice

1. Pro účely této Úmluvy mají následující výrazy tento význam:

- a) "konzulární úřad" je generální konzulát, konzulát, vicekonzulát nebo konzulární jednatelství;
 - b) "konzulární obvod" je území určené konzulárnímu úřadu k výkonu konzulárních funkcí;
 - c) "vedoucí konzulárního úřadu" je osoba pověřená vysílajícím státem, aby vykonávala povinnosti spojené s touto funkcí;
 - d) "konzulární úředník" je každá osoba, včetně vedoucího konzulárního úřadu, pověřená v této funkci výkonem konzulárních funkcí;
 - e) "konzulární zaměstnanec" je každá osoba zaměstnaná v administrativních nebo technických službách konzulárního úřadu;
 - f) "člen služebního personálu" je každá osoba zaměstnaná v domácích službách konzulárního úřadu;
 - g) "členové konzulárního úřadu" jsou konzulární úředníci, konzulární zaměstnanci a členové služebního personálu;
 - h) "členové konzulárního personálu" jsou konzulární úředníci kromě vedoucího konzulárního úřadu, konzulární zaměstnanci a členové služebního personálu;
 - i) "člen soukromého personálu" je osoba zaměstnaná výlučně v soukromých službách člena konzulárního úřadu;
 - j) "konzulární místnosti" jsou budovy nebo části budov a pozemky k nim příslušející, používané výlučně pro účely konzulárního úřadu, bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem;
 - k) "konzulární archívy" zahrnují všechny listiny, dokumenty, korespondenci, knihy, filmy, záznamové pásky a rejstříky konzulárního úřadu spolu s šiframi a kódy, kartotékami a kteroukoliv částí zařízení určenou k jejich ochraně a uložení.
2. Konzulární úředníci jsou dvojí kategorie, a to konzulární úředníci z povolání a honorární konzulární úředníci. Ustanovení Hlavy II této Úmluvy se vztahují na konzulární úřady vedené konzulárními úředníky z povolání, ustanovení Hlavy III se vztahují na konzulární úřady vedené honorárními konzulárními úředníky.

3. Zvláštní status členů konzulárního úřadu, kteří jsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí, se řídí článkem 71 této Úmluvy.

HLAVA I Konzulární styky všeobecně

Část I Navázání a provádění konzulárních styků

Čl.2 Navázání konzulárních styků

1. Navázání konzulárních styků mezi státy se uskutečňuje vzájemnou dohodou.
2. Souhlas k navázání diplomatických styků mezi dvěma státy zahrnuje, pokud není jinak stanoveno, i souhlas k navázání konzulárních styků.
3. Přerušování diplomatických styků nezahrnuje samo o sobě přerušování konzulárních styků.

Čl.3 Výkon konzulárních funkcí

Konzulární funkce vykonávají konzulární úřady. Rovněž je vykonávají diplomatické mise ve shodě s ustanoveními této Úmluvy.

¹⁵⁷ [online] dostupné z

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/videnska_umluva_o_konzularnich_stycich.html (navštíveno dne 26. 6. 2016)

Čl.4 Zřízení konzulárního úřadu

1. Konzulární úřad může být zřízen na území přijímajícího státu pouze s jeho souhlasem.
2. Sídlo konzulárního úřadu, jeho klasifikace a konzulární obvod jsou určovány vysílajícím státem a podléhají schválení přijímajícího státu.
3. Dodatečné změny sídla konzulárního úřadu, jeho klasifikace nebo konzulárního obvodu může provést vysílající stát pouze se souhlasem přijímajícího státu.
4. Souhlasu přijímajícího státu je rovněž zapotřebí v případě, že si generální konzulát nebo konzulát přeje zřídit vícekonzulát nebo konzulární jednatelství v jiném místě, než v němž je sám zřízen.
5. Předchozího výslovného souhlasu přijímajícího státu je zapotřebí též k zřízení úřadovny tvořící část konzulárního úřadu, avšak umístěné mimo sídlo tohoto úřadu.

Čl.5 Konzulární funkce

Konzulární funkce záleží

- a) v chránění zájmů vysílajícího státu a jeho státních příslušníků, a to jak fyzických, tak i právnických osob, v přijímajícím státě v rozsahu dovoleném mezinárodním právem;
- b) v podpoře rozvoje obchodních, hospodářských, kulturních a vědeckých styků mezi vysílajícím a přijímajícím státem a v jiném rozvíjení přátelských styků mezi nimi ve shodě s ustanoveními této Úmluvy;
- c) v zjišťování stavu a vývoje obchodního, hospodářského, kulturního a vědeckého života přijímajícího státu všemi zákonnými prostředky a v podávání zpráv o tom vládě vysílajícího státu a informací zainteresovaným osobám;
- d) ve vydávání cestovních pasů a cestovních dokumentů státním příslušníkům vysílajícího státu a víz nebo příslušných dokumentů osobám přejícím si cestovat do vysílajícího státu;
- e) v poskytování pomoci a podpory státním příslušníkům vysílajícího státu, a to jak fyzickým, tak i právnickým osobám;
- f) v provádění funkce notáře, civilního matrikáře a obdobných funkcí a ve výkonu některých funkcí administrativní povahy za předpokladu, že to není v rozporu se zákony a předpisy přijímajícího státu;
- g) v ochraně zájmů státních příslušníků vysílajícího státu, fyzických i právnických osob, ve věcech dědických na území přijímajícího státu, a to ve shodě se zákony a předpisy přijímajícího státu;
- h) v ochraně zájmů mladistvých a jiných osob nemajících plnou způsobilost, které jsou státními příslušníky vysílajícího státu, v rozsahu stanoveném zákony a předpisy přijímajícího státu, zvláště v případech, kde se vzhledem k těmto osobám požaduje poručnictví nebo opatrovnictví;
- i) v zastupování státních příslušníků vysílajícího státu nebo v zajišťování jejich vhodného zastoupení před soudy a jinými orgány přijímajícího státu při zachování praxe a procesních předpisů platných v přijímajícím státě za účelem dosáhnout prozatímních opatření k ochraně práv a zájmů těchto státních příslušníků v souladu se zákony a předpisy přijímajícího státu v případech, kdy vzhledem k nepřítomnosti nebo z jiných důvodů uvedení státní příslušníci nejsou s to ujmout se včas hájení svých práv a zájmů;
- j) v doručování soudních a mimosoudních dokumentů nebo ve vyřizování dožádání nebo pověření k provedení důkazu pro soudy vysílajícího státu ve shodě s platnými mezinárodními dohodami nebo, pokud takové mezinárodní dohody neexistují, jiným způsobem, který je v souladu se zákony a předpisy přijímajícího státu;
- k) ve výkonu práva dozoru a inspekce stanoveného zákony a předpisy vysílajícího státu, pokud jde o lodě mající příslušnost vysílajícího státu, o letadla registrovaná v tomto státě a o jejich posádky;
- l) v poskytování pomoci lodím a letadlům uvedeným v pododstavci k) tohoto článku a jejich posádkám, v přijímání hlášení týkající se plavby lodí, kontrolování a vidování lodních dokumentů, a aniž by tím byla dotčena pravomoc orgánů přijímajícího státu, ve vyšetřování všech nehod, k nimž došlo v průběhu plavby, a v řešení sporů všeho druhu mezi kapitánem, důstojníky a námořníky, pokud je to povoleno zákony a předpisy vysílajícího státu;
- m) v provádění jiných funkcí svěřených konzulárnímu úřadu vysílajícím státem, které nejsou zakázány zákony a předpisy přijímajícího státu nebo proti nimž přijímající stát nevznesl žádné námitky nebo které jsou uvedeny v mezinárodních dohodách platných mezi vysílajícím a přijímajícím státem.

Čl.6 Výkon konzulárních funkcí mimo konzulární obvod

Konzulární úředník může ve zvláštních případech vykonávat se souhlasem přijímajícího státu své funkce mimo konzulární obvod.

Čl.7 Výkon konzulárních funkcí ve třetím státě

Vysílající stát může po uvědomění států, jichž se to týká, pověřit konzulární úřad v určitém státě výkonem konzulárních funkcí v jiném státě, pokud některý z dotčených států proti tomu výslovně nevznesl námitky.

Čl.8 Výkon konzulárních funkcí za třetí stát

Konzulární úřad vysílajícího státu může po příslušném uvědomění přijímajícího státu vykonávat, pokud přijímající stát nevznesl námitky, konzulární funkce v přijímajícím státě za třetí stát.

Čl.9 Třídy vedoucích konzulárních úřadů

1. Vedoucí konzulárních úřadů jsou rozděleni do čtyř tříd, a to:
 - a) generální konzulové;
 - b) konzulové;
 - c) vicekonzulové;
 - d) konzulární jednatelé.

2. Odstavec 1 tohoto článku neomezuje žádným způsobem pravomoc kterékoliv smluvní strany stanovit hodnoti konzulárních úředníků kromě hodnoti vedoucích konzulárních úřadů

Čl.10 Jmenování a přijetí vedoucích konzulárních úřadů

1. Vedoucí konzulárních úřadů jsou jmenováni vysílajícím státem a přijímáni k výkonu svých funkcí přijímajícím státem.
2. Při zachování ustanovení této Úmluvy se formality jmenování a přijetí vedoucích konzulárních úřadů řídí zákony, předpisy a zvyklostmi vysílajícího, případně přijímajícího státu.

Čl.11 Konzulský patent nebo oznámení o jmenování

1. Vysílající stát musí vedoucího konzulárního úřadu opatřit dokladem ve formě patentu nebo obdobného dokumentu vyhotoveného pro každé jmenování zvlášť, který osvědčuje jeho funkci a v němž je uvedeno zpravidla jeho plné jméno, kategorie a třída, konzulární obvod a sídlo konzulárního úřadu.
2. Vysílající stát zašle patent nebo obdobný dokument diplomatickou nebo jinou vhodnou cestou vládě státu, na jehož území má vedoucí konzulárního úřadu vykonávat své funkce.
3. Vysílající stát může se souhlasem přijímajícího státu zaslat přijímajícímu státu místo patentu nebo obdobného dokumentu oznámení obsahující údaje požadované v odstavci 1 tohoto článku.

Čl.12 Exekvatur

1. Vedoucí konzulárního úřadu je přijímán k výkonu svých funkcí na základě přivolení přijímajícího státu nazývaného exekvatur, ať již je forma přivolení jakákoliv.
2. Stát, který odmítá poskytnout exekvatur, není povinen sdělit vysílajícímu státu důvody svého odmítnutí.
3. S výjimkou ustanovení článků 13 a 15 se vedoucí konzulárního úřadu neujme svých funkcí, pokud neobdrží exekvatur.

Čl.13 Prozatímní přijetí vedoucího konzulárního úřadu

Do doručení exekvatur může být vedoucí konzulárního úřadu přijat k výkonu svých funkcí prozatímně. V tom případě se budou používat ustanovení této Úmluvy.

Čl.14 Vyrozumění orgánů konzulárního obvodu

Jakmile je vedoucí konzulárního úřadu přijat byť jen prozatímně k výkonu svých funkcí, přijímající stát o tom ihned vyrozumí příslušné orgány konzulárního obvodu. Zajistí rovněž provedení nutných opatření, aby vedoucí konzulárního úřadu mohl vykonávat povinnosti vyplývající z jeho úřadu a požívat výhod vyplývajících z ustanovení této Úmluvy.

Čl.15 Dočasný výkon funkce vedoucího konzulárního úřadu

1. V případě, že vedoucí konzulárního úřadu není s to vykonávat své funkce nebo že místo vedoucího konzulárního úřadu je uprázdněno, může dočasný vedoucí úřadu prozatímně jednat jako vedoucí konzulárního úřadu.
2. Diplomatická mise vysílajícího státu, nebo nemá-li tento stát takovou misi v přijímajícím státě, vedoucí konzulárního úřadu anebo, není-li s to tak učinit, kterýkoliv příslušný orgán vysílajícího státu musí sdělit ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo orgánu tímto ministerstvem určenému plné jméno dočasného vedoucího úřadu. Toto sdělení musí být zpravidla učiněno předem. Přijímající stát můžeázat přijetí dočasného vedoucího úřadu, pokud nejde o diplomatického zástupce nebo konzulárního úředníka vysílajícího státu v přijímajícím státě, na svůj souhlas.
3. Příslušné orgány přijímajícího státu poskytnou dočasnému vedoucímu úřadu pomoc a ochranu. Pokud vede úřad, vztahují se na něj ustanovení této Úmluvy na stejném základě jako na vedoucího příslušného konzulárního úřadu. Přijímající stát však není povinen poskytnout dočasnému vedoucímu úřadu žádné výhody, výsady a imunity, které vedoucí konzulárního úřadu požívá pouze v důsledku podmínek, které dočasný vedoucí úřadu nesplňuje.
4. Jestliže za okolností uvedených v odstavci 1 tohoto článku člen diplomatického personálu diplomatické mise vysílajícího státu je v přijímajícím státě pověřen vysílajícím státem funkcí dočasného vedoucího úřadu, bude, pokud přijímající stát proti tomu nevznese námitky, i nadále požívat diplomatických výsad a imunit.

Čl.16 Pořadí vedoucích konzulárních úřadů

1. Vedoucí konzulárních úřadů budou mít pořadí v každé třídě podle data udělení exekvatur.
2. V případech, kdy je vedoucí konzulárního úřadu před obdržením exekvatur přijat k výkonu svých funkcí prozatímně, bude však jeho pořadí určeno podle data prozatímního přijetí; toto pořadí bude zachováno po poskytnutí exekvatur.
3. Pořadí mezi dvěma nebo více vedoucími konzulárních úřadů, kteří obdrželi exekvatur nebo prozatímní přijetí v tentýž den, se určuje podle data doručení jejich patentů nebo obdobných dokumentů nebo oznámení uvedených v odstavci 3 článku 11 přijímajícímu státu.
4. Dočasní vedoucí úřadů mají pořadí za všemi vedoucími konzulárních úřadů a mezi sebou podle data převzetí funkcí dočasného vedoucího úřadu, jak je uvedeno ve sděleních zaslaných podle odstavce 2 článku 15.
5. Honorární konzulární úředníci, kteří jsou vedoucími konzulárních úřadů, mají pořadí v každé třídě po vedoucích konzulárních úřadů z povolání, a to podle pravidel uvedených v předcházejícím odstavci.
6. Vedoucí konzulárních úřadů mají pořadí před konzulárními úředníky nemajícími toto postavení.

Čl.17 Výkon diplomatických úkonů konzulárními úředníky

1. Ve státě, v němž vysílající stát nemá diplomatickou misi a není zastoupen diplomatickou misí třetího státu, může být konzulární úředník pověřen výkonem diplomatických úkonů, souhlasí-li s tím přijímající stát. Konzulární status konzulárního úředníka se tím nemění. Výkon takových úkonů mu nedává právo domáhat se diplomatických výsad a imunit.
2. Konzulární úředník může po oznámení zaslaném přijímajícímu státu vykonávat funkci zástupce vysílajícího státu u kterékoliv mezivládní organizace. Při výkonu této funkce je oprávněn požívat všech výsad a imunit poskytovaných takovému zástupci na základě mezinárodního práva obyčejového nebo mezinárodních dohod; ve vztahu k výkonu svých konzulárních funkcí však nebude oprávněn požívat žádného většího vynětí z jurisdikce, než na jaké má právo konzulární úředník podle této Úmluvy.

Čl.18 Jmenování téže osoby konzulárním úředníkem dvěma nebo více státy

Dva nebo více států může se souhlasem přijímajícího státu jmenovat tutéž osobu konzulárním úředníkem v přijímajícím státě.

Čl.19 Jmenování členů konzulárního personálu

1. Při zachování ustanovení článků 20, 22 a 23 může vysílající stát svobodně jmenovat členy konzulárního personálu.
2. Vysílající stát musí sdělit přijímajícímu státu plné jméno, kategorii a třídu všech konzulárních úředníků kromě vedoucích konzulárních úřadů tak, aby tento stát měl dostatek času vykonat, pokud si to přeje, svá práva podle odstavce 3 článku 23.
3. Vysílající stát může, pokud to vyžadují jeho zákony a předpisy, požádat přijímající stát, aby poskytl exekvatur konzulárnímu úředníku, který není vedoucím konzulárního úřadu.
4. Přijímající stát může, pokud to vyžadují jeho zákony a předpisy, poskytnout exekvatur konzulárnímu úředníku, který není vedoucím konzulárního úřadu.

Čl.20 Rozsah konzulárního personálu

Není-li výslovně dohody o rozsahu konzulárního personálu, může přijímající stát požadovat, aby rozsah personálu byl udržován v mezích, které sám považuje za rozumné a obvyklé se zřetelem k okolnostem a podmínkám v konzulárním obvodu a k potřebám příslušného konzulárního úřadu.

Čl.21 Pořadí konzulárních úředníků konzulárního úřadu

Pořadí konzulárních úředníků konzulárního úřadu a jeho změny oznamuje diplomatická mise vysílajícího státu, nebo, nemá-li tento stát takovou misi v přijímajícím státě, vedoucí konzulárního úřadu ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo orgánu určenému tímto ministerstvem.

Čl.22 Občanství konzulárních úředníků

1. Konzulární úředníci mají být v zásadě státními příslušníky vysílajícího státu.
2. Konzulární úředníci nemohou být jmenováni z řad státních příslušníků přijímajícího státu, pokud k tomu tento stát nedá výslovný souhlas; tento souhlas může být kdykoliv odvolán.
3. Přijímající stát si může vyhradit stejné právo, pokud jde o státní příslušníky třetího státu, kteří nejsou zároveň státními příslušníky vysílajícího státu.

Čl.23 Osoby prohlášené za non grata

1. Přijímající stát může kdykoliv oznámit vysílajícímu státu, že konzulární úředník je persona non grata nebo že kterýkoliv jiný člen konzulárního personálu je nepřijatelný. V takovém případě vysílající stát podle okolností buďto takovou osobu odvolá, nebo ukončí její funkce na konzulárním úřadě.
2. Jestliže vysílající stát odmítne nebo opomene v přiměřené době vyhovět svým povinnostem podle odstavce 1 tohoto článku, může přijímající stát podle povahy případu buďto odvolat exekvatur příslušné osoby, nebo přestat ji považovat za člena konzulárního personálu.
3. Osoba jmenovaná do funkce člena konzulárního úřadu může být prohlášena za nepřijatelnou dříve, než přijede na území přijímajícího státu, nebo, je-li již na jeho území, než se ujme svých funkcí na konzulárním úřadě. V každém takovém případě vezme vysílající stát jmenování zpět.
4. V případech uvedených v odstavcích 1 a 3 tohoto článku není přijímající stát povinen sdělit vysílajícímu státu důvody svého rozhodnutí.

Čl.24 Oznámení přijímajícímu státu o jmenování, příjezdu a odjezdu

1. Ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo úřadu tímto ministerstvem určenému se bude oznamovat:
 - a) jmenování členů konzulárního úřadu, jejich příjezd po jmenování na konzulární úřad, jejich definitivní odjezd nebo skončení jejich funkcí a všechny jiné změny, které mají vliv na jejich status a které mohou nastat během jejich služby na konzulárním úřadě;
 - b) příjezd a definitivní odjezd rodinného příslušníka člena konzulárního úřadu, který s ním žije ve společné domácnosti, a tam, kde to připadá v úvahu, případy, kdy osoba se stane nebo přestane být takovým rodinným příslušníkem;
 - c) příjezd a definitivní odjezd členů soukromého personálu a tam, kde to připadá v úvahu, skončení jejich služby;
 - d) zaměstnání a propuštění osob usedlých v přijímajícím státě, pokud jde o členy konzulárního úřadu nebo členy soukromého personálu požívající výsad a imunit.
2. Příjezd a konečný odjezd se bude pokud možno rovněž oznamovat předem.

Část II Ukončení konzulárních funkcí

Čl.25 Skončení funkcí člena konzulárního úřadu

Funkce člena konzulárního úřadu končí mezi jiným:

- a) oznámením vysílajícího státu přijímajícímu státu, že funkce člena konzulárního úřadu skončily,
- b) odvoláním exekvatur,
- c) oznámením přijímajícího státu vysílajícímu státu, že přijímající stát ho přestal považovat za člena konzulárního personálu.

Čl.26 Opuštění území přijímajícího státu

Přijímající stát poskytne, a to i v případě ozbrojeného konfliktu, členům konzulárního úřadu a členům soukromého personálu, pokud nejde o státní příslušníky přijímajícího státu, a jejich rodinným příslušníkům žijícím s nimi ve společné domácnosti bez ohledu na jejich státní příslušnost potřebnou lhůtu a pomoc, aby jim umožnil přípravu odjezdu a co nejrychlejší odchod po skončení jejich

funkcí. Zejména musí v případě potřeby dát k dispozici nutné dopravní prostředky pro uvedené osoby a jejich majetek, pokud nejde o majetek získaný v přijímajícím státě, jehož vývoz je v době odjezdu zakázán.

Čl.27 Ochrana konzulárních místností a archivů a zájmů vysílajícího státu za mimořádných okolností

1. V případě přerušení konzulárních styků mezi dvěma státy:
 - a) přijímající stát bude i v případě ozbrojeného konfliktu respektovat a chránit konzulární místnosti spolu s majetkem konzulárního úřadu a s konzulárními archívy;
 - b) vysílající stát může svěřit péči o konzulární místnosti spolu s majetkem, který se v nich nachází, a konzulárními archívy třetímu státu, přijatelnému státu přijímajícímu;
 - c) vysílající stát může svěřit ochranu svých zájmů a zájmů svých státních příslušníků třetímu státu přijatelnému státu přijímajícímu.
2. V případě dočasného nebo trvalého uzavření konzulárního úřadu platí ustanovení pododstavce a) odstavce 1 tohoto článku. Mimo to
 - a) v případě, že vysílající stát nezastoupený v přijímajícím státě diplomatickou misí má jiný konzulární úřad na území tohoto státu, může být tento konzulární úřad pověřen péčí o místnosti uzavřeného konzulárního úřadu spolu s majetkem a s konzulárními archívy, které se v nich nacházejí, a se souhlasem přijímajícího státu výkonem konzulárních funkcí v konzulárním obvodu tohoto konzulárního úřadu, nebo
 - b) v případě, že vysílající stát nemá žádnou diplomatickou misi a jiný konzulární úřad v přijímajícím státě, platí ustanovení pododstavců b) a c) odstavce 1 tohoto článku.

HLAVA II Výhody, výsady a imunity konzulárních úřadů, konzulárních úředníků z povolání a dalších členů konzulárního úřadu

Část I Výhody, výsady a imunity konzulárního úřadu

Čl.28 Usnadnění práce konzulárního úřadu

Přijímající stát plně usnadní výkon funkcí konzulárního úřadu.

Čl.29 Používání státní vlajky a státního znaku

1. Vysílající stát má právo používat svou státní vlajku a státní znak v přijímajícím státě ve shodě s ustanoveními tohoto článku.
2. Státní vlajka vysílajícího státu může být vyvěšena a státní znak umístěn na budově konzulárního úřadu a na jeho vchodu, na rezidenci vedoucího konzulárního úřadu a na jeho dopravních prostředcích, když se jich používá ke služebním účelům.
3. Při výkonu práva daného tímto článkem je nutno přihlížet k zákonům, předpisům a zvyklostem přijímajícího státu.

Čl.30 Umístění

1. Přijímající stát usnadní na svém území ve shodě se svými zákony a předpisy vysílajícímu státu získání místností nutných pro jeho konzulární úřad nebo mu pomůže opatřit si objekty k umístění jiným způsobem.
2. V případě nutnosti pomůže rovněž konzulárnímu úřadu při získání vhodného ubytování pro jeho členy.

Čl.31 Nedotknutelnost konzulárních místností

1. Konzulární místnosti jsou nedotknutelné v rozsahu uvedeném v tomto článku.
2. Orgány přijímajícího státu nesmějí vstoupit do té části konzulárních místností, kterých se používá výlučně pro pracovní účely konzulárního úřadu, lež se souhlasem vedoucího konzulárního úřadu, jeho zástupce nebo vedoucího diplomatické mise vysílajícího státu. V případě požáru nebo jiné pohromy vyžadující okamžité ochranné akce lze však předpokládat, že souhlas vedoucího konzulárního úřadu byl dán.
3. Při zachování ustanovení odstavce 2 tohoto článku má přijímající stát zvláštní povinnost podniknout všechna přiměřená opatření k ochraně konzulárních místností proti každému napadení nebo poškození a aby bylo zabráněno každému rušení klidu konzulárního úřadu nebo újme na jeho důstojnosti.
4. Konzulární místnosti, jejich zařízení, majetek konzulárního úřadu a jeho dopravní prostředky nepodléhají žádné formě rekvizice pro účely národní obrany nebo veřejné potřeby. Je-li nutno provést jejich vyvlastnění pro uvedené účely, musí být podniknuty všechny možné kroky, aby bylo zabráněno narušení výkonu konzulárních funkcí, a vysílajícímu státu musí být vyplacena okamžitá, přiměřená a efektivní náhrada.

Čl.32 Daňové osvobození konzulárních místností

1. Konzulární místnosti a rezidence vedoucího konzulárního úřadu z povolání, jichž je vysílající stát nebo kterákoliv osoba jednající jeho jménem vlastníkem nebo nájemcem, jsou osvobozeny od všech celostátních, oblastních nebo místních daní a poplatků, s výjimkou poplatků vybíraných za poskytování služeb.
2. Daňové osvobození uvedené v odstavci 1 tohoto článku se nevztahuje na daně a poplatky, které mají podle zákona přijímajícího státu platit osoby vstupující do smluvního poměru s vysílajícím státem nebo s osobou jednající jeho jménem.

Čl.33 Nedotknutelnost konzulárních archivů a dokumentů

Konzulární archívy a dokumenty jsou vždy a všude nedotknutelné.

Čl.34 Svoboda pohybu

S výhradou zákonů a nařízení o oblastech, do nichž je přístup zakázán nebo upraven z důvodů státní bezpečnosti, zajistí přijímající stát všem členům konzulárního úřadu svobodu pohybu a cestování na svém území.

Čl.35 Svoboda spojení

1. Přijímající stát povolí a bude chránit svobodu spojení konzulárního úřadu pro všechny úřední účely. Při spojení s vládou, diplomatickými misemi a ostatními konzulárními úřady vysílajícího státu, ať jsou kdekoli, může konzulární úřad použít

všech vhodných prostředků včetně diplomatických a konzulárních kurýrů, diplomatických a konzulárních zavazadel a kódovaných nebo šifrovaných zpráv. Rádiovou vysílací stanicí může však konzulární úřad zřídit a používat pouze se souhlasem přijímajícího státu.

2. Úřední korespondence konzulárního úřadu je nedotknutelná. Úřední korespondenci se rozumí veškerá korespondence mající vztah ke konzulárnímu úřadu a jeho funkcím.
3. Konzulární zavazadlo nesmí být ani otevřeno ani zadrženo. V případě, že příslušné orgány přijímajícího státu mají vážné důvody, aby se domnívaly, že zavazadlo obsahuje něco jiného než korespondenci, dokumenty nebo předměty uvedené v odstavci 4 tohoto článku, mohou však žádat, aby zavazadlo otevřel v jejich přítomnosti odpovědný zástupce vysílajícího státu. Jestliže orgány vysílajícího státu takovou žádost odmítnou, bude zavazadlo vráceno na místo, odkud pochází.
4. Zásilky tvořící konzulární zavazadlo musí být opatřeny zřetelným vnějším označením jejich povahy a mohou obsahovat pouze úřední korespondenci a dokumenty nebo předměty určené výlučně k úřednímu použití.
5. Konzulární kurýr musí být vybaven úřední listinou označující jeho status a počet zásilek tvořících konzulární zavazadlo. Bez souhlasu přijímajícího státu nesmí být ani státním příslušníkem přijímajícího státu, ani, pokud není státním příslušníkem vysílajícího státu, osobou trvale usedlou v přijímajícím státě. Při výkonu svých funkcí požívá ochrany přijímajícího státu. Konzulární kurýr požívá osobní nedotknutelnosti a nesmí být žádným způsobem uvězněn nebo zadržen.
6. Vysílající stát, jeho diplomatická mise a jeho konzulární úřady mohou jmenovat konzulární kurýry ad hoc. V tom případě platí ustanovení odstavce 5 tohoto článku s tím, že imunity, které jsou v něm uvedeny, přestanou platit, jakmile kurýr odevzdá doručiteli konzulární zavazadlo, které měl na starosti.
7. Konzulární zavazadlo může být svěřeno kapitánu lodi nebo civilního letadla, které má přistát na dovoleném vstupním letišti. Kapitán bude vybaven úřední listinou označující počet zásilek tvořících konzulární zavazadlo, nebude však považován za konzulárního kurýra. Po projednání s příslušnými místními orgány může konzulární úřad poslat jednoho ze svých členů, aby převzal uvedené zavazadlo přímo a volně od kapitána lodi nebo letadla.

Čl.36 Spojení a styk se státními příslušníky

1. Aby se usnadnil výkon konzulárních funkcí týkajících se státních příslušníků vysílajícího státu:

- a) konzulární úředníci mají právo na spojení se státními příslušníky vysílajícího státu a na přístup k nim. Státní příslušníci vysílajícího státu mají stejné právo, pokud jde o spojení s konzulárními úředníky vysílajícího státu a o přístup k nim;
 - b) příslušné orgány přijímajícího státu budou bez prodlení informovat konzulární úřad vysílajícího státu o případech, kdy v jeho konzulárním obvodu státní příslušník vysílajícího státu byl zatčen, uvězněn, dán do vazby nebo zadržen jiným způsobem, pokud o to uvedený státní příslušník požádá. Rovněž každou zprávu, kterou určila pro konzulární úřad osoba, která byla zatčena, je ve vězení, ve vazbě nebo byla zadržena, doručí uvedené orgány bez prodlení. Tyto orgány musí bez prodlení informovat osobu, které se to týká, o jejích právech, které má podle tohoto pododstavce;
 - c) konzulární úředníci mají právo navštěvovat státní příslušníky vysílajícího státu, kteří jsou ve vězení, vazbě nebo jsou zadrženi, aby s nimi mohli hovořit, dopisovat si a zajistit jejich právní zastoupení. Mají rovněž právo navštívit kteréhokoliv státního příslušníka vysílajícího státu, který je ve vězení, ve vazbě nebo je zajištěn v jejich obvodu na základě rozsudku. Konzulární úředník však se zdrží jednání jménem státního příslušníka, který je ve vězení, vazbě nebo je zadržen, v případě, že státní příslušník proti takovému jednání výslovně vznesl svoje námitky.
2. Práva uvedená v odstavci 1 tohoto článku budou vykonávána v souladu se zákony a předpisy přijímajícího státu, avšak za předpokladu, že zákony a předpisy umožní plně uskutečnění cílů, pro které byla práva podle tohoto článku poskytnuta.

Čl.37 Informování v případech smrti, poručnictví nebo opatrovnictví, ztroskotání a leteckých nehod

Příslušné orgány přijímajícího státu, mají-li k dispozici potřebné informace jsou povinny:

- a) v případě smrti státního příslušníka vysílajícího státu informovat bez prodlení konzulární úřad, v jehož obvodu smrt nastala;
- b) informovat příslušný konzulární úřad bez prodlení o všech případech, kdy se ukazuje, že ustanovení poručníka nebo opatrovníka je v zájmu mladistvého nebo jiné osoby postrádající plně způsobilosti, kteří jsou státními příslušníky vysílajícího státu. Podání této informace nemá ovšem vliv na účinnost zákonů a nařízení přijímajícího státu týkajících se ustanovení poručníka nebo opatrovníka;
- c) podat bez prodlení zprávu konzulárnímu úřadu, který je nejbližší místa události, v případě, že loď mající národnost vysílajícího státu ztroskotá nebo uvízne v pobřežních nebo vnitřních vodách přijímajícího státu nebo že letadlo registrované ve vysílajícím státě postihne nehoda na území přijímajícího státu.

Čl.38 Spojení s orgány přijímajícího státu

Konzulární úředníci se mohou při výkonu svých funkcí obracet

- a) na příslušné místní orgány svého konzulárního obvodu;
- b) na příslušné ústřední orgány přijímajícího státu, je-li to dovoleno zákony, předpisy a zvyklostmi přijímajícího státu nebo příslušnými mezinárodními dohodami, a to v rozsahu jimi dovoleném.

Čl.39 Konzulární poplatky a dávky

1. Konzulární úřad může za konzulární úkony vybírat na území přijímajícího státu poplatky a dávky stanovené zákony a předpisy vysílajícího státu.
2. Částky vybrané ve formě poplatků a dávek uvedených v odst. 1 tohoto článku a stvrzenky o jejich zaplacení jsou osvobozeny od všech daní a dávek v přijímajícím státě.

ČÁST II Výhody, výsady a imunity konzulárních úředníků z povolání a dalších členů konzulárního úřadu

Čl.40 Ochrana konzulárních úředníků

Přijímající stát bude jednat s konzulárními úředníky s náležitou úctou a učiní všechna vhodná opatření, aby zabránil každému útoku proti jejich osobě, svobodě nebo důstojnosti.

Čl.41 Osobní nedotknutelnost konzulárních úředníků

1. Konzulární úředníci nesmí být zatčeni nebo vzati do vazby, leč v případě těžkého zločinu a na základě rozhodnutí příslušného soudního orgánu.
2. S výjimkou případu uvedeného v odstavci 1 tohoto článku nesmí být konzulární úředníci uvězněni nebo nesmí být omezena jejich osobní svoboda, leč při výkonu soudního rozhodnutí, které nabylo právní moci.
3. Konzulární úředník se musí dostavit k příslušným orgánům v případě, že je proti němu zahájeno trestní řízení. Řízení se však bude provádět s náležitým ohledem na jeho osobu, odůvodněným jeho úředním postavením, a s výjimkou případu uvedeného v odstavci 1 tohoto článku, způsobem, který by co nejméně narušil výkon konzulárních funkcí. V případě, že za okolností uvedených v odstavci 1 tohoto článku je nutné vzít konzulárního úředníka do vazby, musí být řízení proti němu zahájeno v co nejkratší době.

Čl.42 Oznamování zatčení, vazby nebo stíhání

Přijímající stát bez odkladů uvědomí vedoucího konzulárního úřadu v případech, kdy je člen konzulárního personálu zatčen, vzat do vazby nebo kdy je proti němu zahájeno trestní řízení. Jestliže se uvedená opatření týkají vedoucího konzulárního úřadu, přijímající stát o tom uvědomí vysílající stát diplomatickou cestou.

Čl.43 Vynětí z jurisdikce

1. Pokud jde o úkony prováděné při výkonu konzulárních funkcí, konzulární úředníci a konzulární zaměstnanci nepodléhají jurisdikci soudních a správních orgánů přijímajícího státu.
2. Ustanovení odstavce 1 tohoto článku se však nevztahují na civilně právní řízení:
 - a) vyplývající ze smlouvy uzavřené konzulárním úředníkem nebo konzulárním zaměstnancem, kterou výslovně nebo zřejmě nesjednal jakožto zástupce vysílajícího státu; nebo
 - b) zahájené třetí stranou v případě škody vzniklé v přijímajícím státě z nehody způsobené vozidlem, lodí nebo letadlem.

Čl.44 Povinnost podat svědectví

1. Členové konzulárního úřadu mohou být vyzváni, aby se dostavili jako svědci během soudního nebo administrativního řízení. Konzulární zaměstnanec nebo člen služebního personálu nesmí s výjimkou případů uvedených v odstavci 3 tohoto článku odmítnout podat svědectví. V případě, že tak konzulární úředník učiní, nesmí vůči němu být uplatněno žádné donucovací opatření nebo trest.
2. Orgán požadující od konzulárního úředníka svědectví se zdrží vměšování do výkonu jeho funkcí. Tam, kde je to možné, může přijmout svědectví v jeho rezidenci nebo v konzulárním úřadě anebo přijmout od něho písemné svědectví.
3. Členové konzulárního úřadu nemají povinnost podávat svědectví týkající se věcí spojených s výkonem svých funkcí nebo předkládat úřední korespondenci a dokumenty těchto věcí se týkající. Jsou rovněž oprávněni odmítnout podat svědectví jako znalečtí svědci o právu vysílajícího státu.

Čl.45 Vzdání se výsad a imunit

1. Vysílající stát se může u členů konzulárního úřadu vzdát kterékoliv výsady a imunity uvedené v člancích 41, 43 a 44.
2. Vzdání se výsad a imunit musí být ve všech případech, s výjimkou případu uvedeného v odstavci 3 tohoto článku, výslovné a musí být sděleno přijímajícímu státu písemně.
3. Jestliže konzulární úředník nebo konzulární zaměstnanec zahájí řízení ve věci, v níž by požíval vynětí z jurisdikce podle článku 43, nemůže se dovolávat vynětí z jurisdikce, pokud jde o žaloby navzájem souvisící přímo s hlavní žalobou.
4. Vzdát se vynětí z jurisdikce ve věcech civilních nebo správních neznamená vzdát se tím též imunity, pokud jde o exekuční výkon rozsudku; jí je nutno vzdát se zvlášť.

Čl.46 Vynětí z registrace cizinců a povolení k pobytu

1. Konzulární úředníci a konzulární zaměstnanci a členové jejich rodin bydlící s nimi ve společné domácnosti jsou vyňati ze všech povinností uložených zákony a předpisy přijímajícího státu týkajícími se registrace cizinců a povolení k pobytu.
2. Ustanovení odstavce 1 tohoto článku se však nevztahují na konzulární zaměstnance, kteří nejsou stálými zaměstnanci vysílajícího státu nebo kteří vykonávají soukromé výdělečné povolání v přijímajícím státě, a na jejich rodinné příslušníky.

Čl.47 Vynětí z povolení k zaměstnání

1. Členové konzulárního úřadu jsou, pokud jde o služby vykonávané pro vysílající stát, vyňati ze všech povinností týkajících se povolení k zaměstnání požadovaného zákony a předpisy přijímajícího státu o zaměstnávání cizích pracovních sil.
2. Členové soukromého personálu konzulárních úředníků a konzulárních zaměstnanců jsou vyňati z povinností uvedených v odstavci 1 tohoto článku v případě, že nevykonávají žádné jiné výdělečné povolání v přijímajícím státě.

Čl.48 Vynětí ze sociálního zabezpečení

1. Při zachování ustanovení odstavce 3 tohoto článku jsou členové konzulárního úřadu, pokud jde o služby, které vykonávají pro vysílající stát, a jejich rodinní příslušníci žijící s nimi ve společné domácnosti vyňati z ustanovení o sociálním zabezpečení, která platí v přijímajícím státě.
2. Vynětí uvedené v odstavci 1 tohoto článku se vztahuje také na členy soukromého personálu, kteří jsou zaměstnáni jedi-
ně u členů konzulárního úřadu, a to za podmínky:
 - a) že nejsou státními příslušníky přijímajícího státu nebo v něm nejsou trvale usedlí a
 - b) že se na ně vztahují předpisy o sociálním zabezpečení platné ve vysílajícím nebo v třetím státě.

3. Členové konzulárního úřadu zaměstnávající osoby, na které se nevztahuje vynětí uvedené v odstavci 2 tohoto článku, musí plnit povinnosti, které ukládají zaměstnavatelům ustanovení o sociálním zabezpečení přijímajícího státu.
4. Vynětí uvedené v odstavcích 1 a 2 tohoto článku nevylučuje dobrovolnou účast na systému sociálního zabezpečení přijímajícího státu za předpokladu, že účast na něm přijímající stát dovoluje.

Čl.149 Osвобоzení od zdanění

1. Konzulární úředníci a konzulární zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci žijící s nimi ve společné domácnosti jsou osvobozeni od všech daní a poplatků, a to osobních nebo věcných, celostátních, oblastních nebo místních s výjimkou:
 - a) nepřímých daní, jež bývají obvykle zahrnuty do ceny zboží nebo služeb;
 - b) daní a poplatků ze soukromých nemovitostí na území přijímajícího státu, s výhradou ustanovení článku 32;
 - c) pozůstalostních nebo dědických poplatků a poplatků z převodu majetku vybraných přijímajícím státem, s výhradou ustanovení odstavce b) článku 51;
 - d) daní a poplatků ze soukromého příjmu, včetně výnosu z kapitálu, který má svůj pramen v přijímajícím státě, a z majetkových daní vztahujících se na investice vložené do obchodních nebo finančních podniků v přijímajícím státě;
 - e) poplatků vybíraných za poskytování služeb;
 - f) registračních, soudních, listinných, hypotečních a kolkových poplatků, s výhradou ustanovení článku 32.
2. Členové služebního personálu jsou osvobozeni od daní a poplatků ze mzdy, kterou dostávají za svoje služby.
3. Členové konzulárního úřadu, kteří zaměstnávají osoby, jejichž mzdy nebo platy nejsou vyňaty z daně z příjmů v přijímajícím státě, musí plnit povinnosti, které zákony a nařízení tohoto státu ukládají zaměstnavatelům v souvislosti s vybíráním daně z příjmů.

Čl.150 Osвобоzení od celních dávek a prohlídky

1. Přijímající stát bude ve shodě se zákony a nařízeními, které přijme, povolovat dovoz a poskytovat osvobození ode všech celních dávek, daní a s tím souvisejících poplatků kromě poplatků za skladování, přepravu a podobné služby:
 - a) u předmětů určených pro úřední potřebu konzulárního úřadu;
 - b) u předmětů určených pro osobní potřebu konzulárních úředníků a jejich rodinných příslušníků žijících s nimi ve společné domácnosti, včetně předmětů určených pro jejich počáteční zařízení. Předměty určené pro spotřebu nesmí přesáhnout množství nutné pro přímou spotřebu příslušných osob.
2. Konzulární zaměstnanci budou požívat výsad a osvobození uvedených v odstavci 1 tohoto článku, pokud jde o předměty dovezené v době jejich prvního nástupu k úřadu.
3. Osobní zavazadla doprovázející konzulární úředníky a jejich rodinné příslušníky žijící s nimi ve společné domácnosti jsou osvobozena od prohlídky. Mohou být prohlédnuta pouze v případě, že jsou vážné důvody k domněnce, že obsahují jiné předměty než uvedené v pododstavci b) odstavce 1 tohoto článku nebo předměty, jejichž dovoz nebo vývoz je zakázán zákony a předpisy přijímajícího státu nebo na které se vztahují jeho zákony a předpisy o karanténě. Uvedená prohlídka musí být provedena v přítomnosti konzulárního úředníka nebo jeho rodinného příslušníka.

Čl.151 Majetek člena konzulárního úřadu nebo jeho rodinného příslušníka

Přijímající stát v případě smrti člena konzulárního úřadu nebo člena jeho rodiny žijícího s ním ve společné domácnosti

- a) povolí vývoz movitého majetku zesnulého s výjimkou majetku, který byl získán v přijímajícím státě a jehož vývoz byl zakázán v době jeho smrti;
- b) nebude vybírat celostátní, oblastní nebo místní pozůstalostní nebo dědické poplatky a poplatky z převodu majetku, pokud jde o movitý majetek, který byl na území přijímajícího státu pouze v důsledku pobytu zesnulého v tomto státě jakožto člena konzulárního úřadu nebo rodinného příslušníka člena konzulárního úřadu.

Čl.152 Osвобоzení od osobních služeb a povinností

Přijímající stát osvobodí členy konzulárního úřadu a jejich rodinné příslušníky žijící s nimi ve společné domácnosti ode všech osobních služeb, veškerých veřejných služeb všeho druhu a od vojenských povinností, jako jsou rekvizice, vojenské kontribuce a ubytování.

Čl.153 Začátek a konec konzulárních výsad a imunit

1. Každý člen konzulárního úřadu bude požívat výsad a imunit uvedených v této Úmluvě od doby svého vstupu na území přijímajícího státu za účelem převzetí svého úřadu nebo, pokud již je na jeho území, od doby, kdy se ujme svých povinností na konzulárním úřadě.
2. Rodinní příslušníci člena konzulárního úřadu žijící s ním ve společné domácnosti a členové jeho soukromého personálu budou požívat výsad a imunit uvedených v této Úmluvě ode dne, kdy uvedený člen konzulárního úřadu požívá výsad a imunit podle odstavce 1 tohoto článku, nebo ode dne jejich vstupu na území přijímajícího státu nebo ode dne, kdy se stanou příslušníky jeho rodiny nebo členy jeho soukromého personálu, a to podle toho, který den je pozdější.
3. Když skončily funkce člena konzulárního úřadu, končí jeho výsady a imunity a výsady a imunity jeho rodinného příslušníka žijícího s ním ve společné domácnosti nebo člena jeho soukromého personálu, a to obvykle v době, kdy osoba, které se to týká, opustí přijímající stát, nebo po uplynutí přiměřené lhůty, v níž má zemi opustit, podle toho, k čemu dojde dříve, pottvají však po tuto dobu i v případě ozbrojeného konfliktu. Výsady a imunity osob uvedených v odstavci 2 tohoto článku skončí v době, kdy tyto osoby přestanou patřit k domácnosti, nebo opustí-li službu u člena konzulárního úřadu, avšak v případě, že uvedené osoby hodlají poté opustit přijímající stát v přiměřené lhůtě, jejich výsady a imunity potrvají do doby jejich odchodu.
4. Pokud se týče úkonů provedených konzulárním úředníkem nebo konzulárním zaměstnancem při výkonu jejich funkcí, potrvá však jejich vynětí z jurisdikce bez časového omezení.
5. V případě smrti člena konzulárního úřadu budou jeho rodinní příslušníci bydlící s ním ve společné domácnosti i nadále požívat výsad a imunit, které jim přísluší, do doby, kdy opustí přijímající stát nebo kdy uplyne přiměřená lhůta umožňující jim, aby tak učinili, a to podle toho, k čemu dojde dříve.

Čl.54 Závazky třetích států

1. V případě, že konzulární úředník projíždí územím třetího státu, který mu udělil vízum, bylo-li ho zapotřebí, nebo na jeho území pobývá, aby mohl převzít svůj úřad nebo se vrátit do svého úřadu nebo vysílajícího státu, poskytne mu třetí stát veškeré imunity potřebné k zajištění jeho průjezdu nebo návratu, které mu přísluší podle ostatních článků této Úmluvy. Totéž platí v případě kteréhokoliv jeho rodinného příslušníka žijícího s ním ve společné domácnosti a požívajícího takových výsad a imunit, který doprovází konzulárního úředníka nebo cestuje sám, aby se k němu připojil anebo se vrátil do vysílajícího státu.
2. Za okolností obdobných těm, které jsou uvedeny v odstavci 1 tohoto článku, nebude třetí stát bránit v průjezdu přes vlastní území ostatním členům konzulárního úřadu nebo jejich rodinným příslušníkům žijícím s nimi ve společné domácnosti.
3. Třetí státy poskytnou úřední korespondenci a ostatním úředním sdělením v tranzitu, včetně kódovaných a šifrovaných zpráv, stejnou volnost a ochranu, kterou je přijímající stát povinen poskytnout podle této Úmluvy. Poskytnou konzulárním kurýřům, kteří dostali vízum, pokud je víza zapotřebí, a konzulárnímu zavazadlu v tranzitu tutéž nedotknutelnost a ochranu, kterou je povinen poskytnout podle této Úmluvy přijímající stát.
4. Závazky třetích států podle odstavců 1, 2 a 3 tohoto článku se vztahují též na osoby, které jsou uvedeny v těchto odstavcích a na úřední sdělení a konzulární zavazadla, která se dostanou na území třetího státu v důsledku vyšší moci.

Čl.55 Zachovávaní zákonů a předpisů přijímajícího státu

1. Bez újmy na jejich výsadách a imunitách je povinností všech osob požívajících výsad a imunit dbát zákonů a předpisů přijímajícího státu. Mají rovněž povinnost nevměšovat se do vnitřních věcí přijímajícího státu.
2. Konzulárních místností se nesmí používat způsobem, který by byl v rozporu s výkonem konzulárních funkcí.
3. Ustanovení odstavce 2 tohoto článku nevylučují možnost umístit úřadovny jiných institucí nebo organizací v části budovy, v níž jsou konzulární místnosti, za předpokladu, že místnosti, které jsou jim určeny, jsou odděleny od místností užívaných konzulárním úřadem. V takovém případě se nebudou uvedené úřadovny považovat pro účely této Úmluvy za část konzulárních místností.

Čl.56 Pojištění proti škodám způsobeným třetími osobám

Členové konzulárního úřadu budou dbát povinností uložených zákonem a předpisy přijímajícího státu, pokud jde o pojištění proti škodám způsobeným třetími osobám při provozu vozidla, lodi nebo letadla.

Čl.57 Zvláštní ustanovení týkající se soukromého výdělečného povolání

1. Konzulární úředníci z povolání nebudou v přijímajícím státě vykonávat pro svůj osobní zisk žádnou profesionální nebo obchodní činnost.
2. Výsady a imunity uvedené v této hlavě se nebudou poskytovat:
 - a) konzulárním zaměstnancům nebo členům služebního personálu, kteří vykonávají jakékoli výdělečné povolání v přijímajícím státě;
 - b) rodinným příslušníkům osob uvedených v pododstavci a) tohoto odstavce nebo členům jejich soukromého personálu;
 - c) rodinným příslušníkům člena konzulárního úřadu, kteří sami vykonávají jakékoli výdělečné povolání v přijímajícím státě.

HLAVA III Postavení honorárních konzulárních úředníků a konzulárních úřadů vedených těmito úředníky

Čl.58 Všeobecná ustanovení o výhodách, výsadách a imunitách

1. Články 28, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38 a 39, odstavec 3 článku 54 a odstavce 2 a 3 článku 55 se vztahují na konzulární úřady vedené honorárním konzulárním úředníkem. Kromě toho se výhody, výsady a imunity těchto konzulárních úřadů řídí články 59, 60, 61 a 62.
2. Články 42 a 43, odstavec 3 článku 44, články 45 a 53 a odstavec 1 článku 55 se vztahují na honorární konzulární úředníky. Kromě toho se výhody, výsady a imunity těchto konzulárních úředníků řídí články 63, 64, 65, 66 a 67.
3. Výsady a imunity uvedené v této Úmluvě se neposkytují rodinným příslušníkům honorárního konzulárního úředníka nebo konzulárního zaměstnance zaměstnaného na konzulárním úřadě vedeném honorárním konzulárním úředníkem.
4. Zaslání konzulárních zavazadel mezi dvěma konzulárními úřady umístěnými v různých státech a vedenými honorárními konzulárními úředníky není dovoleno bez souhlasu obou příslušných přijímajících států.

Čl.59 Ochrana konzulárních místností

Přijímající stát učiní taková opatření, která jsou nezbytná k ochraně konzulárních místností konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem před napadením nebo poškozením a k tomu, aby se zabránilo rušení klidu konzulárního úřadu nebo újme na jeho důstojnosti.

Čl.60 Osвобоzení od zdanění konzulárních místností

1. Konzulární místnosti konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem, jichž je vysílající stát vlastníkem nebo nájemcem, jsou osvobozeny od veškerých celostátních, oblastních nebo místních daní a dávek všeho druhu s výjimkou těch, které se vybírají za poskytování služeb.
2. Osвобоzení od zdanění uvedené v odstavci 1 tohoto článku se nevztahuje na daně a poplatky, jež mají podle zákonů a předpisů přijímajícího státu platit osoby vstupující do smluvního poměru s vysílajícím státem.

Čl.61 Nedotknutelnost konzulárních archivů a dokumentů

Konzulární archívy a dokumenty konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem jsou vždy a všude nedotknutelné za předpokladu, že jsou uloženy odděleně od ostatních listin a dokumentů, a to zvláště od soukromé korespondence vedoucího konzulárního úřadu a všech osob, které s ním pracují, a od materiálů, knih a dokumentů týkajících se jejich povolání nebo obchodu.

Čl.62 Osвобоzení od celních dávek

Přijímající stát bude ve shodě se zákony a nařízeními, která přijme, povolovat dovoz a poskytovat osvobození ode všech celních dávek, daní a s tím souvisejících poplatků kromě poplatků za skladování, přepravu a podobné služby u dále uvedených předmětů za předpokladu, že jsou určeny pro úřední potřebu konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem; týká se to státních znaků, vlajek, vývěsných štítů, pečeti a razítek, knih, úředních tiskovin, úředního nábytku, úředního vybavení a obdobných předmětů dodávaných vysílajícím státem nebo z jeho podnětu konzulárnímu úřadu.

Čl.63 Trestní řízení

Honorární konzulární úředník se musí dostavit k příslušným orgánům, je-li proti němu zahájeno trestní řízení. Řízení se však bude provádět s náležitým ohledem na jeho osobu, odůvodněným jeho úředním postavením, a pokud není zatčen nebo ve vazbě, způsobem, který by co nejméně narušil výkon konzulárních funkcí. Je-li nutné vzít honorárního konzula do vazby, musí být řízení proti němu zahájeno v co nejkratší době.

Čl.64 Ochrana honorárních konzulárních úředníků

Přijímající stát má povinnost poskytnout honorárnímu konzulárnímu úředníku ochranu, kterou vyžaduje jeho úřední postavení.

Čl.65 Vynětí z registrace cizinců a povolení pobytu

Honorární konzulární úředníci, pokud neprovozují pro svůj osobní zisk jakoukoliv profesionální nebo obchodní činnost v přijímajícím státě, jsou osvobozeni od všech povinností uložených zákony a předpisy přijímajícího státu týkajícími se registrace cizinců a povolení pobytu.

Čl.66 Osвобоzení od zdanění

Honorární konzulární úředník je osvobozen ode všech daní a dávek z odměn a příjmů, které dostává od vysílajícího státu vzhledem k výkonu konzulárních funkcí.

Čl.67 Osвобоzení od osobních služeb a povinností

Přijímající stát osvobodí honorární konzulární úředníky ode všech osobních služeb, veškerých veřejných služeb všeho druhu a od vojenských povinností, jako jsou rekvizice, vojenské kontribuce a ubytování.

Čl.68 Fakultativní povaha instituce honorárních konzulárních úředníků

Každý stát má právo svobodně rozhodnout, zda bude jmenovat nebo přijímat honorární konzulární úředníky.

HLAVA IV Všeobecná ustanovení

Čl.69 Konzulární jednatelé, kteří nejsou vedoucími konzulárních úřadů

1. Každý stát má právo svobodně rozhodnout, zda bude zřizovat nebo povolovat konzulární jednatelství spravovaná konzulárními jednately, které vysílající stát nejmenoval vedoucími konzulárních úřadů.
2. Podmínky, za nichž konzulární jednatelství uvedená v odstavci 1 tohoto článku mohou vykonávat svoji činnost, a výsady a imunity, kterých budou požívat konzulární jednatelé, jimž tato jednatelství byla svěřena, budou stanoveny dohodou mezi vysílajícím a přijímajícím státem.

Čl.70 Výkon konzulárních funkcí diplomatickými misemi

1. Ustanovení této Úmluvy se vztahují, pokud to souvislost dovoluje, rovněž na výkon konzulárních funkcí diplomatickými misemi.
2. Jména členů diplomatické mise pověřených prací v konzulárních odděleních nebo jinak pověřených výkonem konzulárních funkcí mise je nutno oznamovat ministerstvu zahraničních věcí přijímajícího státu nebo orgánu určenému tímto ministerstvem.
3. Při výkonu konzulárních funkcí se může diplomatická mise obracet:
 - a) na místní orgány konzulárního obvodu;
 - b) na ústřední orgány přijímajícího státu, pokud je to dovoleno zákony, předpisy a zvyklostmi přijímajícího státu nebo příslušnými mezinárodními dohodami.
4. Výsady a imunity členů diplomatické mise uvedených v odstavci 2 tohoto článku se budou i nadále spravovat pravidly mezinárodního práva týkajícími se diplomatických styků.

Čl.71 Občané přijímajícího státu a osoby v něm trvale usedlé

1. Konzulární úředníci, kteří jsou státními příslušníky přijímajícího státu nebo jsou v něm trvale usedlí, požívají, pokud jim přijímající stát neposkytne další výhody, výsady a imunity, pouze vynětí z jurisdikce a osobní nedotknutelnosti v souvislosti s úředními úkony provedenými při výkonu jejich funkcí a výsad, uvedené v odstavci 3 článku 44. Pokud se týče těchto konzulárních úředníků, je přijímající stát rovněž vázán povinností uvedenou v článku 42. Je-li proti uvedenému konzulárnímu úředníku zahájeno trestní řízení, bude se s výjimkou případu, že úředník je zatčen nebo ve vazbě, provádět způsobem, který by co nejméně narušil výkon konzulárních funkcí.
2. Ostatní členové konzulárního úřadu, kteří jsou státními příslušníky přijímajícího státu nebo jsou v něm trvale usedlí, a členové jejich rodin, jakož i rodinní příslušníci konzulárních úředníků uvedených v odstavci 1 tohoto článku požívají výhod, výsad a imunit pouze v rozsahu, v jakém jim je poskytne přijímající stát. Rodinní příslušníci členů konzulárního úřadu a členové soukromého personálu, kteří jsou sami státními příslušníky přijímajícího státu nebo jsou v něm trvale usedlí, rovněž požívají výhod, výsad a imunit pouze v rozsahu, v jakém jim je poskytne přijímající stát. Přijímající stát

však bude vykonávat svoji jurisdikci nad uvedenými osobami takovým způsobem, aby neodůvodněně nebránil výkonu funkcí konzulárního úřadu.

Čl.72 Zákaz diskriminace

1. Při provádění ustanovení této Úmluvy nebude přijímající stát činit rozdíl mezi jednotlivými státy.
2. Za diskriminaci se však nepovažuje:
 - jestliže přijímající stát provádí některé z ustanovení této Úmluvy v omezeném rozsahu, protože se v omezeném rozsahu provádí též vůči jeho misi ve státě vysílajícím;
 - jestliže na základě obyčejné nebo podle dohody si státy vzájemně poskytují příznivější zacházení, než jaké je požadováno ustanoveními této Úmluvy.

Čl.73 Vztah mezi touto Úmluvou a jinými mezinárodními dohodami

1. Ustanovení této Úmluvy se nedotýkají jiných mezinárodních dohod, které jsou v platnosti mezi jejími smluvními státy.
2. Žádné ustanovení této Úmluvy nebrání státům, aby sjednávaly mezinárodní dohody potvrzující, doplňující, rozšiřující nebo rozmnožující její ustanovení.

HLAVA V Závěrečná ustanovení

Čl.74 Podpis

Tato Úmluva bude otevřena k podpisu všem státům, které jsou členy Organizace spojených národů nebo některé odborné organizace nebo stranami Statutu Mezinárodního soudního dvora, a kterémukoli jinému státu, který bude vyzván Valným shromážděním Organizace spojených národů, aby se stal stranou Úmluvy, a to: do 31. října 1963 u spolkového ministerstva zahraničních věcí Rakouské republiky a poté, do 31. března 1964, v sídle Organizace spojených národů v New Yorku.

Čl.75 Ratifikace

Tato Úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl.76 Přístup

Tato Úmluva bude otevřena k přístupu kterémukoli státu, jenž náleží do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 74. Listiny o přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl.77 Nabytí platnosti

1. Tato Úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po dni uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů.
2. Pro každý stát, který ratifikuje Úmluvu nebo k ní přistoupí po uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, vstoupí Úmluva v platnost třicátého dne po dni uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Čl.78 Oznamovací povinnost generálního tajemníka

Generální tajemník Organizace spojených národů uvědomí všechny státy náležející do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 74:

- a) o podpisech této Úmluvy a o uložení ratifikačních listin a listin o přístupu podle článku 74, 75 a 76;
- b) o dni, kdy tato Úmluva vstoupí v platnost podle článku 77.

Čl.79 Autentické znění

Originál této Úmluvy, jejíž čínské, anglické, francouzské, ruské a španělské znění mají stejnou platnost, bude uložen u generálního tajemníka Organizace spojených národů, jenž zašle její ověřené opisy všem státům náležejícím do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 74.

Na důkaz toho podepsaní zmocněnci, byvše řádně k tomu zmocněni svými vládami, tuto Úmluvu podepsali.

Dáno ve Vídni dne 24. dubna roku tisíc devět set šedesát tři.

